

ქართული

1982

საქართველოს
საზოგადოებრივი
მეცნიერებათა
აкадеმიის
გამომცემი

(94)

1

652 /
1982/2

ჭოჯოში

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

ლიბერატორულ-მხატვრული და
საზოგადოებრივ-პოლიტიკური
ჟურნალი

საქართველოს მფრალთა კავშირისა
და აზარის განყოფილების
ორგანო

გამოცემის 24-ე წელი

1

1982

იანვარი
თებერვალი

რა მშენიერი ზღვა გვაქვს, აქარა,
რა მომავალი, ბებრფასი ბედი...
ქალაქი—ჩვენი ქვეყნის ფანჯარა
აღმოსავლეთით და დასავლეთით.

გ ა თ უ მ ი

აზარის ჟურნალ-გაზეთების გამომცემლობა

ნოვარში დაბეჭდილია

ჯეგალ ქათამაჰე	3	ძმობის სიმღერა (ლექი)
რევაზ გერიძე	5	ახალგაზრდობა — იმედი ზვალის
ზურაბ ღირცსწალიშვილი	8	ლექები
პასტანო ასვლენიანი	10	ლექები
ბადრი თევზაძე	11	ლექები
ამირან შერვაშიძე	14	მოთხრობები ლესია უკრაინკაზე
ბორის მებრეველი	24	ლექები
ალექსანდრე სამსონია	27	შალვა, ჩემო სიხარულო (მოთხრობა)
ნიკოლოზ ალაშია	47	ლექები
ნესტორ მაღაზონია	48	მოგონებათა წიგნიდან
პასილ უპუშინი	52	რუსული ჩუქურთმა (ლექები. თარგმ- ნა შოთა ზოიძემ)
დავით ნაცვალაძე	55	სიხვი მომიკითხე, სიხვი! (მოთხრობა. თარგმნა ჯუმბერ თითმერიაშვილმა)
იური სინარულიძე	62	საქართველო გეორგიევსკის ტრაქტა- ტის ეპოქაში
აზიზ ასვლენიანი	68	ძალისხმევა ამირსპასალარისა
აზია ართილაყვა	75	რწმენის კედელი
იასონ ცერცვაძე	80	„ესთეტიკური ეტიუდები“
რევაზ გორგაძე	84	ისინი მოსკოვს იცავდნენ
ბათუმ მელია	86	აშაგდარი
	90	საახალწლო საღაღობო ბათუმელ მწე- რლებს
	94	გასულ ორ თვეში

გარეკანის 1-ლ გვერდზე — სიხანის ციხე. ავთანდილ ლომაძის ნახატი.
გარეკანის მე-2 გვერდზე — „ბათუმელი მენავთობეები“. მხატვარი **ზურაბ საბაძე**.

გარეკანის მე-3 გვერდზე — „ახალგაზრდობა“. მხატვარი **ანატოლი ტრო-
შიმოვი**.

ტექნიკური ხელმძღვანელი **შუშანა ღარინია**.

პოეზიის სიმღერა

ზღვა სასწაული,
ზღვა სიხარული
ახალ-ახალი მზის და დიდების,
მოდის ლამაზი დღესასწაული
სიყვარულის და არდაბინდების!

ქუჩებს ამშვენებს ცისკრის ფერები,
მიწას — ვარდები,
ლურჯი იანი.
მამულო, თუ არ მოგეფერები,
რად მიწა გული ორბისფრითიანი?!

მაიპობ ტალღებს, გრიგალი გარწევს
და შენ არ იცი, რა არის დაღლა,
შენი ბრძოლებით და შრომით ნაწერს
მე ისტორიას ვკითხულობ ახლა.

შენ არ ვეცალა, წლები გეძახდა,
შრომის, შეტევის მქუხარე წლები...
ბევრჯერ აყვავდი ლამაზ ვენახად,
გვირგვინად გადგა სპეჯაკი მთები.

ანთებულ მკერდში ეხვდებოდა ტყვია,
ესროდნენ დროშას —

იმედს და რწმენას...

ღალატი ჩვენი არ შეგიტყვია,
ჩვენგან არ გახსოვს, მამულო, წყენა.

ლენინის ფიციტ შემართულ ლაშქარს
მოჰქონდა დილა მაისის ფერით.

ზღვის ტალღას ჰგავდა გმირების ვაშა
და გამარჯვებას — სიმღერა შენა!

კ. შარაქის სახ. საქ. სსრ
სახელმწიფო რესპუბლიკა

და თუ შევკარით მუშტი კაჟივით,
თუ არ დავზარეთ თავი ქარებთან,
ეს იმიტომ, რომ ძმათა კავშირი
გზას გვინათებდა შინ და გარეთა.

და თუ ავლაგმეთ მტერი ურიცხვი,
რომ ჩვენი მზე და რწმენა გვქონოდა,
ეს იმიტომ, რომ ძმა ძმის გულისთვის
ერთად იბრძოდა, ერთად შრომობდა!

სისხლი ვაწვიმეთ უამინდობას,
არ გვეშინოდა თოშის და წვიმის...
და ვუმღეროდით ძმობას, მშვიდობას —
ერთი ჩონგურის თხუთმეტი სიმით!

ასე გავავლეთ ვამირზე ხნული,
ავაწალკოტეთ ზრიოკი მიწა.
ეს ჩვენი ფიცი,
ეს ჩვენი გული
ძმობის ჰიმნად და ძახილად იქცა!

შუქად დავწურეთ ანგარის ტალღა
და შევუცვალეთ ენგურს სავალი,
ძმობის სიკეთით მივიწვევთ მაღლა,
რა დიდებული ჩანს მომავალი!

ზღვა სასწაული,
ზღვა სიხარული,
მზისკენ ნახტომი ძალას გვიმატებს,
ძმობის ლამაზი დღესასწაული, —
ჩვენი პლანეტის დიდი სინათლე!

ახალგაზრდობა

ეროვნული
გინზლირთეკა

იმედი ხვალის

რევაზ ბერიძე,

საქართველოს ალკა აჭარის საოლქო
კომიტეტის პირველი მდივანი.

კომკავშირის სახელოვანი ისტორიის მეშვიდე ათწლეულის დამდეგს ამხანაგმა ლეონიდ ილიას ძე ბრეჟნევმა პარტიის XXVI ყრილობის მაღალი ტრიბუნიდან ახალგაზრდათა ლენინურ კავშირს ამოცანად დაუსახა „...ხელი შეუწყოს პოლიტიკურად აქტიურ, საქმის მცოდნე, შრომისმოყვარულ და მუშაობით გატაცებულ ადამიანთა თაობის ფორმირებას, რომლებიც მუდამ მზად არიან დაიცვან თავიანთი სამშობლო“.

გვეამაყება, რომ აჭარის კომკავშირულ ორგანიზაციას თავისი საპატიო წვლილი შეაქვს ამ მითითებათა პრაქტიკულად განხორციელების საქმეში.

კომკავშირის დღევანდელი თაობა კულტურის, განათლებისა და პროფესიული ცოდნის ამაღლებისაკენ სწრაფვით გამოირჩევა. დღეს ავტონომიური რესპუბლიკის კომკავშირელთა ორ მესამედს აქვს უმაღლესი, დაუმთავრებელი უმაღლესი ან საშუალო განათლება.

აჭარის კომკავშირული ორგანიზაცია თავის რიგებში აერთიანებს 695 პირველადს და 1345 პირველადის უფლების მქონე კომკავშირულ ორგანიზაციას, 1030 კომკავშირულ ჯგუფს. მის რიგებში ათასამდე სსრ კავშირის, საქართველოს სსრ, აჭარის უმაღლესი საბჭოებისა და სახალხო დეპუტატთა ადგილობრივი საბჭოების დეპუტატია.

ახალგაზრდობის აქტიუობა მკაფიოდ გამოვლინდა სკკპ XXVI და საქართველოს კომპარტიის XXVI ყრილობების შესახვედრად მზადების პერიოდში, როცა ნათლად გამოიკვეთა ქალიშვილებისა და ჭაბუკების აქტიური ცხოვრებისეული პოზიცია, სასოგადოებრივი მოვალეობისადმი შეგნებული დამოკიდებულება.

დღეს ავტონომიური რესპუბლიკის მრეწველობასა და სოფლის მეურნეობაში დასაქმებულია 33 ათასზე მეტი ახალგაზრდა. ათობით ათასი ქალიშვილი და ჭაბუკი ჩაბმულია მოძრაობაში „თითოეული კომკავშირელი, ქალიშვილი და ჭაბუკი XI ხუთწლედის წინა ხაზზე! თითოეულისაგან — შესაძლებლობის მაქსიმუმი!“ სოფლად მომუშავე ახალგაზრდებს შორის კომუნისტური შრომის დამკვერელია 5 ათასი ქალიშვილი და ჭაბუკი, 210-ზე მეტი კომკავშირულ-ახალგაზრდული კოლექტივი. ეს უთუოდ დიდი ძალაა, რომელიც პარტიის მიერ დასახული სასურსათო პროგრამის აქტიურად განხორციელებასაკენ არის მიმართული.

ბოლო ორი წლის მანძილზე საგრძნობლად გაიზარდა ახალგაზრდობის წვლილი პროდუქციის ხარისხის ამაღლებისათვის ბრძოლაში. ახლა კომკავშირელთა უშუალო მონაწილეობით ავტონომიური რესპუბლიკა 120 დასახელების სახელმწი-

ფო ხარისხისაშინა პროდუქციას უშვებს, 650 ახალგაზრდა მუშაობს წირადი და-
მლით, ხოლო 560 პროდუქციას აბარებს კომკავშირული გარანტიით. ერქმუნული

ხუთწლედის ვახტზე ბევრმა ახალგაზრდა გვარდიელმა ისახელა თავი მშენებელად, მშვენიარ ანანიძემ, ფატი ღუმბაძემ, ცირა თებიძემ, სულიკო კონცელიძემ, მანანა მელაძემ, ეთერ მაძულაძემ, ბეჟან ხვედელიძემ და მრავალმა სხვამ.

ნაარეთი პატრიოტული თაოსნობით გამოვლენენ ჩვენი ახალგაზრდები შრო-
მის ნაყოფიერების ამძღვრების, პროდუქციის ხარისხის გაუმჯობესების, ტექნიკუ-
რი პროგრესის, შრომისა და მატერიალური რესურსების რაციონალური გამოყენე-
ბის, პროფესიული ოსტატობის სრულყოფის საკითხებზე. ბოლო ორი წლის მან-
ძილზე გაიზარდა ავტონომიური რესპუბლიკის კომკავშირული ორგანიზაციის რო-
ლი და ავტორიტეტი. ახლა პარტიის წევრობის კანდიდატებად მიღებულია 30
პროცენტი კომკავშირელია.

მომუშავე ახალგაზრდების ხვედრითი წილი 1979 წლის 54 პროცენტიდან
თითქმის 62 პროცენტამდე ამაღლდა, დასაქმებულ კომკავშირელთა შორის 79 პრო-
ცენტი მუშები და კოლმეურნეები არიან. ეს ციფრები იმაზე მეტყველებენ, რომ
საანგარიშო პერიოდში შესამჩნევად გაუმჯობესდა ახალგაზრდობის კომუნიტური
აღზრდა. წინა პლანზე იქნა წამოწეული ცნობილი ლენინური ლოზუნგი — „გოსწა-
ვლოთ კომუნიზმი“.

კომკავშირული ორგანიზაციები დიდ მუშაობას ეწევიან ახალი საბჭოური
ტრადიციების დასაწერგავად, რითაც ხელს უწყობენ შრომისადმი კომუნისტური
დამოკიდებულების სულისკვეთებით ახალგაზრდობის აღზრდას, მათში მეგობრო-
ბის გრძნობის განმტკიცებას, სამეურნეო და სოციალურ-კულტურული ამოცანების
გადაწყვეტაში ახალგაზრდობის აქტიურ მონაწილეობას, დადებით ზემოქმედებას
ახდენენ ახალგაზრდობის სულიერ ფორმირებაზე, უნერგავენ პატრიოტიზმის,
ერის კულტურისა და ისტორიისადმი, მისი საუკეთესო შვილებისადმი პატივის-
ცემის გრძნობას. სწორედ ასეთი სულისკვეთებით აღნიშნა აჭარის ახალგაზრდობამ
საქართველოს კომკავშირის ერთ-ერთი დამაარსებლის ბორის ძნელაძის დაბადე-
ბის 80 წლისთავის იუბილე.

თაობათა ურთიერთობაში არის განმსაზღვრელი და დამაკავშირებელი ძალა —
იდეებისა და შეხედულებების მტკიცე ერთიანობა. როცა 80-იანი წლების სიმაღ-
ლიდან ვაფასებთ ჩვენს მიერ განვლილ გზას, კვლავ და კვლავ თანამედროვეობისა-
დმი მომწოდებელ ცოცხალ ლოზუნგად გაისმის ბორის ძნელაძის სიტყვები: „ჩვენ,
ამხანაგებო, გვაქვს ჩვენთვის უძვირფასესი ერთი საქმე — ახალი ცხოვრების მშე-
ნებლობა, თავისუფლების და თავისუფალი შრომის ცხოვრებისა, თვით ჩვენმა
არის მომავალი შესაძლებლობა, ჩვენშია ჩვენი მონაპოვრების ძლიერების საწინ-
დარი და ჩვენ მონაწილეობა უნდა მივიღოთ ამ საქმეში“. ახალი ცხოვრების მშენე-
ბლობაში მიღწეული წარმატებები კი აჭარაში მცხოვრები მტკიცე მეგობრობით
შეკრული 80-ზე მეტი ერისა და ეროვნების წარმომადგენლების თაყვანისუფლებით
შრომის შედეგია. ჩვენს დროშაზე წარწერილია ინტერნაციონალიზმი, ჩვენს გულ-
ში ძმური სოლიდარობაა, რაც მტკიცე მოკავშირეა კომუნიზმისათვის, ბედნიერი
მომავლისათვის ბრძოლაში.

ბოლო ორი წლის მანძილზე განვლილი გზა ეს არის ახალგაზრდა მეცნიერ და
შემოქმედებით ინტელიგენციასთან, მოსწავლეებთან და სტუდენტებთან, ახალგაზ-
რდა მეორებთან და სპორტსმენებთან ავტონომიური რესპუბლიკის კომკავშირული
ორგანიზაციის მუშაობის გამოცდილების გაგრძელება და განვითარება.

მომავალი თაობის კომუნისტური აღზრდის არსენალში უნარიანად ვიყენებთ
შემოქმედებითი ახალგაზრდობის შესაძლებლობებს. ქალიშვილებისა და ვაზუკუა

აუდიტორიის წინაშე ხშირად გამოდიან ახალგაზრდა პოეტები, მწერლები, მსახიობები, მუსიკოს-შემსრულებლები. ასეთმა ურთიერთობამ ორმხრივ დადებითი შედეგი მოგვცა. ახალგაზრდა შემოქმედნი გაეცნენ კომკავშირული კოლექტივების, ხუთწლედის მოწინავეთა შრომით საქმიანობას, რაც საფუძველი გახდა თანამედროვე ლური და შინაარსით მდიდარი, იდეურად გამართული, მხატვრული თვალსაზრისით საინტერესო ნაწარმოებთა შექმნისა. თუ არა ცხოვრების ღრმა ცოდნა, ახალგაზრდული პრობლემებით დაინტერესება, არ შეიქმნებოდა დავით თედორაძის, ზურაბ ფირცხალაიშვილის, ამირან ხაბაძისა და სხვათა საინტერესო ლექსთა კრებულები.

ცხოვრებისა და ლიტერატურის წინაშე დასახული იდეოლოგიური, აღმზრდელობითი ამოცანების გადაჭრა შესაძლებელი გახდა მხოლოდ ერთობლივი მუშაობით. ამ თვალსაზრისით ჩვენთან საინტერესო პრაქტიკა დამკვიდრდა. შემოქმედებით ორგანიზაციებთან და სამინისტროებთან ერთად ვაწყობთ შემოქმედებითი ახალგაზრდობის კონკურსებს. ამ მხრივ შეიძლება აღვნიშნოთ კომკავშირის აჭარის საოლქო ორგანიზაციის ახლანდელი XXXVIII კონფერენციის მზადებასთან დაკავშირებით აჭარის ასსრ სოფლის მეურნეობის სამინისტროსა და შემოქმედებით ორგანიზაციებთან ერთად ჩატარებული კონკურსი. ამ კონკურსზე წარმოდგენილ ნაწარმოებებში ნათლად და მკაფიოდ აისახა თანამედროვე სოფლის ახალგაზრდობის გპირული შრომითი საქმიანობა.

ამასთან ერთად ისიც უნდა ითქვას, რომ შემოქმედებით ახალგაზრდობასთან მუშაობაში გარკვეული ნაკლიც გვაქვს. მის დასაძლკვალ ვკლავიბთ უური ახლო კონტაქტები დაეამყაროთ ახალგაზრდებთან, ჩავწდეთ შემოქმედის სულიერ სამყაროს, და მაინც ეს საკითხის ერთი მხარეა, მთავარი ის გახლავთ, როგორ გაიაზრებს ახალგაზრდა შემოქმედი მწერლის, ხელოვანის დიდ პასუხისმგებლობას ხალხის, ქვეყნის, დროისა და ბოლოს, საკუთარი თავის, მომადლებული ნიჭის წინაშე.

ცნობილი ფაქტია ისიც, რომ ბათუმში მომუშავე ახალგაზრდა მხატვრები ნაკლებად არიან ჩაბმული საზოგადოებრივ საქმიანობაში. ეს მაშინ, როცა ჩვენს ქალაქს აშკარად აკლია საჭრეთლისა და ფუნჯის ოსტატთა ხელი. ეს გარემოება კი იმიტად არის გამოწვეული, რომ მათ არა აქვთ სახელოსნოები. აჭარის მწერალთა და მხატვართა კავშირებთან მჭიდრო ურთიერთობით კომკავშირულმა ორგანიზაციებმა ყველაფერი უნდა გააკეთონ შემოქმედებითი ახალგაზრდობის ნიჭისა და უნარის სრულყოფილად გამოვლინებისათვის.

უნდა ითქვას, რომ კვლავ მოუგვარებელია დისკოკლუბების საკითხი, ფაქტიურად ქალაქს არა აქვს ახალგაზრდა შემოქმედთა კლუბი, სადაც შეიძლება შეიკრიბონ ახალგაზრდები, ახალგაზრდა შემოქმედთა საოლქო ცენტრის მუშაობა კი უკლებლად წარმოუდგენელია.

შემოქმედებითი ახალგაზრდობის III საოლქო შეკრებაზე, რომელიც შარშან დეკემბერში ჩატარდა, ხაზი გაესვა იმ გარემოებას, რომ ლიტერატურული პროცესის აღმასვლა დამოკიდებულია სწორი კრიტიკული აზროვნების ჩამოყალიბებაზე, ამ მიმართებით კი ჩვენი არც თუ ისე სახარბიელო მდგომარეობაა.

შემოქმედებითი ახალგაზრდობის ამოცანებზე და პრობლემებზე საუბარი კომკავშირის აჭარის საოლქო ორგანიზაციის XXXVIII კონფერენციაზე გვაქვს.

დამკვიდრებული ტრადიციისამებრ, ყოველი მნიშვნელოვანი მოვლენის წინ, როცა თვალს ვავლებთ განვლილ ვზას, ჩვენი მუშაობის დადებით მომენტებთან ერთად ვაანალიზებთ სუსტ მხარეებსაც. გადასატრელი პრობლემები კი ჩვენი მუშაობის ყველა უბანზეა. კომკავშირული ორგანიზაციები ჯერ კიდევ სუსტად მუშაობენ შინაგან საქმეთა ორგანოების არასრულწლოვანთა ინსპექციებთან ერთად, რის

გამოც რიგ რაიონებში არ შემჩნევა არასრულწლოვანთა შორის დანაშაულის შემთხვევების ტენდენცია.

კვლავ სადღეისო პრობლემად რჩება სპორტული ბაზების უკმარისობა. ვარებულია ახალგაზრდობის თავისუფალი დროის ორგანიზაცია. აუცილებელია უფრო ეფექტურად გამოვიყენოთ კულტურულ-საგანმანათლებლო დაწესებულებების, ფიზკულტურისა და სპორტის ფართო შესაძლებლობანი.

ყოველი მოვლენის კეთილსინდისიერი აღნიშვნის საუკეთესო საშუალება ნაკლოვანებებთან ბრძოლაა — გვასწავლის პარტია. სწორედ ამ განწყობილებით ხვდება აჭარის ახალგაზრდობა კომკავშირის საოლქო ორგანიზაციის XXXVIII კონფერენციას.

ახალგაზრდული ხმაები

ზურაბ ფირცხალაიშვილი

● ●

ახლა სოფელი იდუმალი ხმებით მეძახის...
დედა ბოსტანში ფუსფუსებს და
ტკბილად ლილინებს
ჩემს ბავშვობაში გაგონილი
სიმღერის მოტივს;
მამას კი ჩემი ლამაზი და
ფართქალა ბიჭი
ხელში იმგვარი უნაზესი
კდემით უჭირავს,
როგორც ბერიკაცს, სახეკეთილს,
აყვავებული ალუბლის ტოტი...

მონატრეზა

მარტოკა ვრჩები,
სხვები მიდიან,
მარტოკა ვრჩები და მიხარია,
ჩემს ქოხში ახლა ზღვა სიმშვიდეა,
გარეთ ქარია...

მარტოკა ვრჩები, ძველ ალბომს ვეძებ,
გიხსენებ შენ და ვივსები სევდით...
ვკითხულობ შენზე დაწერილ ლექსებს.
ვთბები...

ვიღაცა მღერის
(ღამის მგზავრია):
„ღამაზო ქალო, რად მიმატოვე!“
გარეთ ქარია,
გარეთ ქარია,
გარეთ ღამეა და სიმარტოვე!..

ხ ა ტ უ ნ ა ს

სულში ღამე ჩამესახლა...
წუთისოფლის გზებზე მიდის დღენი.
შემოდგომის მეშინია ახლა,
განძარცვული მიტქერიან ხენი,
თითქოს ყურში მიჟრიალებს კვნესით
მათი ცისკენ აღვლენილი ლოცვა...
ჩემი ღაიც შემოდგომის ხეა
შენ ნუგეშად ამოსული
ცრემლშეუმშრალ ბორცვთან...
შემოდგომის მეშინია ახლა,
განძარცვული მიტქერიან ხენი...
ჩემი ღაიც შემოდგომის ხეა —
განძარცვული სიყვარულით შენით.

შ ა მ ო დ ბ რ ი ა

ნისლს — ღამის პერანგს
მთის ხევისპირს გადიხდის მშვიდად,
შორს განთიადი ილანდება —
თეთრი ფრთა მტრედის
და სადღაც შეხსნილ
ხორბლისფერი გულისპირიდან

სოფელს ენებიან ღიაცივით
 აუღის მკერდი...
 რაღაც პირველქმნილ ჰანგზე უსტვენს
 სოფლელი ბიჭი,
 ნიავი ხეებს ოქროს კულულს
 უვარცხნის ანცად...
 ისე ირთვება ცის თავანი,
 მზე ისე იწვის,
 თითქოსდა სადმე აპირებდეს
 სოფელი წასვლას...

ვახტანგ ახვლედიანი

ზურაბ ხაბაძეს

მე შემოვდივარ
 და რაღაც ხდება...
 თითქოს სამყაროს
 ეცვლება ფერი,
 უკან რაც იყო,
 მკრთალდება,
 ქრება,
 და რაც წინ არის,
 ტირის თუ
 მღერის...
 ზეგარდმო ძაღთა
 შენი სამყარო
 არ იცნობს ზღვარს და
 არ იცნობს ნაპირს,
 იქნებ ქალია,
 შენ რომ გლამპარობს,
 იქნებ — გენები
 შორეულ პაპის?
 შარიშურობენ
 ფერთა გამები,
 სადღაც, ბინდბუნდში,
 მქრქალდება მერი...

და საუკუნის
 დიდი წამები
 გუგუნებენ და
 უმზერენ მერმისს...
 მოხრილი ზურგი...
 გვერდული მზერა...
 გრძნეული ფუნჯი
 ტილოზე შფოთავს..
 რაღაც სხვა არის
 ფერიც და ბგერაც,
 რაღაც სხვა არის
 შექსპირიც,
 შოთაც.
 მე შემოვდივარ
 და რაღაც ხდება...
 გრძნობათა ბლონდი
 ნისლდება თვალწინ —
 მამულზე ფიქრი,
 მამულის ნება
 გათოვს და გაწვიმს,
 გათოვს და
 გაწვიმს!..

მიფრინავენ, მიფრინავენ უღმობლად წლები,
კვლავ თავს ვიყრით ახლა უკვე ჭაღარა ძმები.
გვასხენდება ბავშვობა და ვაწვალე ბიწებს...
და ვუჩივით გულდაწყვეტით დროსა და შვილებს.
კვამათობთ და ვლახდნადარობთ, რა დაღევს სათქმელს,
ძველებურად ველარცერთი ვერ ვიტანთ სასმელს.
ხან განვიცდით დინამოელთ იშვიათ ნულებს,
ვზარ-ვზეიმობთ მოპოვებულ ადგილს და ქულებს.
მერე ათას რაღაცაზე ვჭმუნავთ და ვდაობთ
და ვიმრავლებთ შეუმჩნევლად ნაოჭზე ნაოჭს.
უფრო ხშირად გვტკივა წელი, ვუჩივით გულებს,
ახლო-ახლო ვუჩივდებით გაშანთულ ღუმელს.
ჩვენი დედის, ჩვენი მამის რა დაღევს ნატვრას,
მაგრამ... სულ-სულ იშვიათად ვნახულობთ საფლავს...
კიდევ ერთი დღეც რომ გადის და მარტო ვრჩები,
ვედრი გამჩენს:
— ღმერთო, დიდხანს მიცოცხლე ძმები!

ბადრი თევზაძე

ვაი, მე და თქვენ, ლექსებო ჩემო,
ამ ჩემი ციდან
თოვლის ფიფქებად თუ არ დაცვივდით
დედამიწაზე.
თეთრი ალერსით თუ ვერ დაფარეთ
ყველა ქუჩა და მინდორი ყველა,
ფრთიან გუნდებად თუ არ შეგვრათ
შეგვარებულის თბილმა ხელებმა,
გულმა გულისკენ თუ არ გაგტყორცნათ,
ვაი, მე და თქვენ, ლექსებო ჩემო!
ვაი, მე და თქვენ!

ამ ჩემი ციდან
ზღველა წვიმებად თუ არ მოხვედით
დედამიწაზე

დაგროვილ ცოდვით წასაღეკავად

და თუ კაცთაგან

მკერდი არავინ არ გადილედა,

ვაი, მე და თქვენ, ლექსებო ჩემო!

ვაი, მე და თქვენ!

ამ ჩემი ციდან

სეტყვის მარცვლებად თუ არ იქუხეთ დედამიწაზე
ჩემი კუთხიდან მტერთა ჩვენთა გადასარეკად.

და თუ არავინ არ შესძახა „ჰკა მაგათაო!“

და ღერბენტი და დარიალი თუ ვერ შეჰკარით.

ვაი, მე და თქვენ, ლექსებო ჩემო!

ვაი მე და თქვენ!

ამ ჩემი ციდან

შუალამისას

მზის ნაპერწკლებად თუ არ გაჩნდით

დედამიწაზე

და თუ ვერავის ვერ ჩასძახეთ

„განიხვენ თვალნი“.

ვაი, მე და თქვენ...

ვაი მე და თქვენ!...

დასრულდა უკვე...

შენი ვალია

ბედნიერება ატარო მხრებით,

პარადოქსია: ბედნიერების მსუბუქი ფრთები.

იგი მძიმეა,

თუმც მშვიდია და მწყურვალა.

და რომ არავინ არ იქილიკოს

ისე ეჩვენე უჩინ-მაჩინებს,

რომ მათ იფიქრონ:

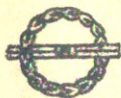
ბედნიერება კი არ გამძიმებს,

ყველაზე მაღლა მიგაფრენს თითქოს.

თუ მარტო შთენილს შეგძრავს ოცნება,
არ განიტვირთო მხრები,
ბედნიერებას მართლა აქვს ფრთები, —
როცა გშორდება.

წიგანური

აჰა, ეს მზერაც მბზინავი ლულის,
ეს გასატანი ბოლო ლელოა...
„არ ამაცდინოთ, უხსოვარი ჟამით მოსული
ჩემს უკან მთელი საქართველო!“
„არ ამაცდინოთ, არ დაჰკარგოთ სული ქენჯნილი,
მე თვით გელოდით... გასატანი ბოლო ლელოა...
ასგზის სხვათაგან, დღეს ჩემს მიერ გადარჩენილი
ჩემს უკან მთელი საქართველო“.

მოთხოვნა ლესია უკრაინაზე

კ ე ბ ლ ი

ლარისას უჭირდა ქუთაისთან განშორება, ის შეეჩვია ამ ლამაზ ქალაქსა და მის ხალხს. უჭირდა იმიტომაც, რომ სწორედ აქ შექმნა თავისი შესანიშნავი „ტყის სიმღერა“, აქვე შეიძინა ძვირფასი მეგობრები. და აი, ისევ გამგზავრება...

სევდიანად წერდა ღელას: „...ისევ ხონში („საქართველოს ათენში“) უნდა გადავბარდეთ... არ ვიცი, წავიდე თუ არა...“.

მაგრამ გამგზავრება მაინც მოუწია.

„...აი, უკვე ხონში ვართ... ირგვლივ ბაღ-ბოსტნები და მწვანეში ჩაფლული უზარმაზარი ეზოებია, სახლები აქაურებს ცოტა მეშხანური აქვთ, მაგრამ კავკასიური სტილის — დიდაიენიანი, მომწონს ხონი“.

სექტემბერი კვიტკოების ოჯახს შესანიშნავი ამინდებით შეხვდა. მწვანეში ჩაფლული ქალაქის ჰავა სალბუნივით მოუხდა ლარისას ჯანმრთელობას, სულის მხნეობა შემატა და მანაც დიდი გატაცებით დაიწყო მუშაობა დრამატულ პოემაზე „ვექილი მარტიანი“.

ფარცხალაძეების ერთსართულიანი სახლი, სადაც ლარისა მეუღლესთან ერთად დაბინავდა, ხონის პირობაზე საკმაოდ დიდი და ლამაზი იყო. კიბის ექვს საფეხურს აივლიდით თუ არა, ქართული ორნამენტებით მოხარატებულ ფართო აივანზე აღმოჩნდებოდით. სახლის ექვსი ოთახიდან ლარისას მხოლოდ ერთი ეკავა, ოთახის ფანჯრები ეზოში გადიოდა, რომლის შუაგულში ასწლოვანი კაკლისა და მუხის ხეები იდგა. სწორედ იმ მუხის ქვეშ, ძველებური ქართული სუფრის ირგვლივ, იკრიბებოდა ფარცხალაძეების ოჯახი ზაფხულობით.

ხეხილითა და ვენახით გარშემორტყმული სახლი, რომელიც ფარცხალაძეების ეზოს ეკვროდა, აბაკელიებს ეკუთვნოდა. მეზობლებს ერთმანეთში ნათესაობა არ ჰქონდათ, მაგრამ მათი სიყვარული და ურთიერთპატივისცემა ყველასათვის სამაგალითო იყო, ლარისა და მისი მეუღლე ხონში ჩასვლისთანავე არათუ მარტო მასპინძლების, არამედ მთელი სამეზობლოს ყურადღებისა და მზრუნველობის ცენტრში აღმოჩნდნენ.

როცა ლარისა მღეროდა ან ლექსებს კითხულობდა, მისი ფანჯრების ქვეშ ბავშვების მთელი რაზმი გროვდებოდა და გაცხარებული ტაშისცემით ამხნევებდა სტუშარს, მათ შორის განსაკუთრებით შვიდი წლის თამრიკო — აბაკელიძის ძე. ლიშვილი გამოირჩეოდა. მან პირველი ნახვითანავე შეიფვარა ლარისა დეიდა. თამრიკომ შეამჩნია, რომ ლარისას ყვავილებისა და ვენახის მორწყვა უყვარდა და დილაუთენია ხვდებოდა მას წყლიანი ღოჭით ხელში. მალე ლარისას ფანჯრებთან თამრიკოსა და მისი პატარა მეგობრების ხელით დარგული ყვავილები გაიფურჩქნა. ამ ადვილს ბავშვებმა ლარისა დეიდას ბაღი შეარქვეს. თამრიკოს უთხრეს, რამდენივე თვისა და კიდეუ რამდენივე დღის შემდეგ შვიდი წლისა გახდებოდა. ასე რომ, საჩუქრებსაც მიიღებდა. „მე კი ყველა იმ საჩუქარს ლარისა დეიდას მივართმევო“, ფიქრობდა გოგონა. თანაც მანამდე თიხისაგან ირემს გამოძერწავს და იმახსაც მას აჩუქებს. ვანა ლარისა დეიდამ არ მოუწონა ამას წინათ გამოძერწილი ფიგურები. განსაკუთრებით ირემს დაადგა თვალი. ახლა უფრო უკეთესს, გაცილებით უკეთესს გამოძერწავს.

ხოხი და მისი შემოგარენი უხსოვარი დროიდან იყო განთქმული განსაკუთრებული თიხით, რომელსაც საპნის მაგივრად ხმარობდნენ. თმისათვის უპირი წაძალიაო, იტყვოდნენ აქაურები.

თიხის იშვიათმა კლასტიკურობამ მეთუნეობის განვითარებას შეუწყო ხელი, ხოხური ღოჭი, ქოთანა და ჯამი იშვიათი სიმტკიცითა და სილამაზით გამოირჩეოდა.

თამრიკოს ნიჭი ყველაზე უწინ ძია გიორგიმ შენიშნა, ქუთაისიდან ჩამოვიდოდა თუ არა, პირველად მის პატარა „სახელოსნოს“ მიაღებოდა და დიდხანს ათვალიერებდა ფრინველებისა და მხეცების ნაძერწ ფიგურებს. ძია გიორგიმ ისიც უთხრა, როცა გაიზრდები, დიდი მხატვარი იქნებიო... ქუთაისიდან ხშირად უზზავნიდა სახატავ ფანქრებს, საღებავებს და ქაღალდს.

— როცა გავიზრდები, უეჭველად ლარისა დეიდას დაეხატავ, — ოცნებობდა თამრიკო, — დაეხატავ მის ლამაზ, ცისფერ თვალებს. მერე იჯდა და ფიქრობდა, სიმღერასავით მომდინარე ხმა, ლარისა დეიდას ხმა როგორღა დაეხატო.

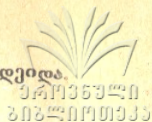
ბევრს ეწვალა, მაგრამ ვერაფრით შეძლო, თუნდაც მიემსგავსებინა ლარისას ხანისათვის თავისი ნაძერწი.

და აი, ერთხელ, როცა თამრიკო თავის ეზოში გარინდული იჯდა, ფარცხალაძეების სახლის ფანჯრებიდან ლარისა დეიდას წერიალა ხმა შემოესმა. მეზობელი სახლებიდან ხალხი გამოეფინა, გამვლელები ღობეს მიუახლოვდნენ და ყველანი ხულგანახული უხმენდნენ უცხო სიმღერას. ენა არ ესმოდათ, ვერ ხვდებოდნენ სიმღერის შინაარსს, მაგრამ ლექსის უზადო რიტმითა და კეთილხმოვანებით მოხიბლულნი ადგილიდან არ იძროდნენ. რაღაც არაჩვეულებრივად წმინდა და მშვენიერი შედიოდა მათ ხულში და რა იცოდნენ, რომ აქ, ხოხში, საქართველოს ცის ქვეშ, ქმნიდა უკრაინელი პოეტი ლესია უკრაინკა თავის დრამატულ პოემაში „მეკილი მარტიანი“.

სიმღერა დამთავრდა და ხალხმა ნელ-ნელა დაშლა დაიწყო. ლარისა ტახტზე წამოწვა, თვალში დახუჭა და ფიქრებით შორეულ, საოცნებო სამყაროში გადავიდა. თვალწინ დაუდგა საყვარელი კიევი და მშობლიური სანახები... ნელა ადგა, ფანჯარასთან მივიდა, უძირო ზეცას გახედა და სიმღერა წამოიწყო.

ქუჩაში კანტიკუნტად შერჩენილი გამვლელები გაირინდნენ, თამრიკო, სიხარულითაგან გაბრწყინებული თვალებით აქეთ-იქით დარბოდა და აღტაცებული იმახლოდა:

— გესმით, როგორ მღერის, ეს ლარისა დეიდაა, ჩემი ლარისა დეიდა.
ხალხი ღიმილით უქნევდა თავს გოგონას.

* * *

ამომავალი მზის პირველი სხივები ის-ის იყო ლარისას ოთახს მოეფინა, რომ ფანჯარაში თვით ლარისა გამოჩნდა. თავი ასწია, მზეს ახელდა და თვალები მოხუჭა. ასე იდგა ერთ ხანს, გარინდებული.

თამარიკოს დედა ძროხას წველიდა. ბავშვი ნაღვლიანად უცქეროდა ვეღროს, რომელიც ძალზე ნელა ივსებოდა. მერე ამოიოხრა. დედამ მოხელა, ხელიდან ქოთან-ნი გამოართვა და რძე დაუსხა. თამარიკო სირბილით გაიქცა მეზობელი ეზოთაკენ და რამდენიმე წუთში ლარისა დეიდას ფანჯარასთან გაჩნდა. იქვე ჯორკო შენიშნა, ქოთანი მიწაზე დადგა, ჯორკო ფანჯარასთან მიიტანა და ზედ აცოცდა, მერე ქოთანი აიღო და რაფაზე შემოიღო.

უცებ ნაცნობი ხმა გაიგონა: — ეს შენა ხარ, თამარიკო?

ფანჯარასთან ლარისა დეიდა იდგა და იღიმებოდა. თამარიკომ თავი წაღვნა და დაიმორცხვა, ისე, თითქოს რაღაც ცუდი ჩაედინოს.

— ეს რა არის, რძეა? — იკითხა ლარისამ.

— დიან, ახალმოწველილია... — თავაუღებლად ჩაილულულა თამარიკომ. ლარისას თვალებზე ცრემლები მოადგა, ხმა უთრთოდა, მიხვდა, რაც ჩაეფიქრებინა ბავშვს, მაგრამ ველში მობეგნილი ნერწყვი გადავლია და შაინც ჰკითხა.

— რად გაიხარე, ჩემთვის ხომ მოაქვთ რძე?

— კი, მაგრამ, ეს ახალმოწველილია, გარდა ამისა, ჰო, ჰო, გარდა ამისა, თქვენთან რძე ყოველდღე არ მოაქვთ... — ისევ თავჩაღუნული ლაპარაკობდა. მერე, თითქოს რაღაც გადაწყვიტაო, თავი სწრაფად ასწია, ლარისას თვალებში შეხედა და უთხრა, — მოაქვთ, მაგრამ ყოველდღე არა... თქვენ კი რძე ყოველდღე უნდა სვამთ, დიას, ყოველდღე!

— თამარიკო, ძალზე გთხოვ, ეს რძე ხახლში წაიღო—ლარისამ სიტყვის დამთავრება ვერ მოასწრო, რომ თამარიკომ ჯერ გაბრაზებით შეავლო თვალი მას, მერე შეურაცხყოფილი, ჯორკოდან ჩამოსტა და ტირილით გაიქცა ხახლისაკენ.

* * *

— რა მოგივიდა... ქოთანი გატეხე გზაში? — შეეკითხა გოცეხელი დედა, მაგრამ თამარიკომ პასუხის ნაცვლად უფრო უმატა ტირილს, ორთავე ხელით გაგულისხებით იშმენდა ცრემლებს.

— გეყოფა ამდენი ტირილი, ლარისა დეიდა დაგინახავს და იტყვის, ეს რა გაუგონარი, მტირალა გოგო ყოფილაო. აბა, ახლავე მოიწმინდე ცრემლები და რძე დალიე! — გაბრაზებით უთხრა დედამ და რძიანი ჰკიჭა დაუდგა.

— არ დავლევ, არ დავლევ, ლარისა დეიდამ უარი თქვა ჩვენი ძროხის რძეზე, მეც აღარ დავლევ.

ამ დროს კარებში ლარისა გამოჩნდა, ხელში ქოთანი ეჭირა. თამარიკოს დედა სტუმარს თბილად მიესალმა, ლოყაზე აკოცა და გამოწვდილი ქოთანი ჩამოართვა. ბავშვი გაფაციცებით უცქეროდა ქოთანს და როცა დარწმუნდა, რომ შიგ არაფერი იყო, სიხარულისაგან თვალები გაუბრწყინდა და გაიღიმა.

ლარისამ შენიშნა თამარიკოს წინ მდგარი რძიანი ჰკიჭა და ჰკითხა:

საქართველოს
ხელნაწერთა ეროვნული
ბიბლიოთეკა

— რატომ არა ხვამ რძეს, თამრიკო, რა, უკეპურია?

— თქვენ რატომ არ მიირთვით ჩვენი ძროხის რძე? — უპასუხა თამრიკოს დედა და გამომცდელად მიაცქერდა ლარისას.

— როგორ არა, მე უკვე დავლიე, რა გემრიელი რძეა, დიდი მადლობა, ჩემო თამრიკო!

ბავშვმა უმაღლესად გამოცალა ჭიქა და სისარულით შესძახა: — ო, რა გემრიელი რძეა, რა გემრიელი, მე აწი ყოველდღე დავლევ ლარისა დეიდასთან ერთად ჩვენი გიშერას რძეს. — მერე სწრაფად მობრუნდა და ლარისას ჰკითხა: — ასე არ არის, ლარისა დეიდა?

— ჰო, ჩემო ძვირფასო, თქვენს გიშერას ყველაზე გემრიელი რძე აქვს, ზვადიდან ორთავემ ერთად დავლიეთ სოლმე.

* * *

პელო ბებიაშ ბაღახებისაგან შინაური წამლები დამზადება იცოდა. ბევრი ავადმყოფი მოურჩენია მის წამალს. და აი, ერთხელ, როცა იგი თავისი ახლო ხათხავეზის — აბაკელიების ოჯახში მივიდა, პატარა თამრიკომ უკმაყოფილოდ უთხრა:

— მე რომ თქვენსავით ბაღახებისაგან წამლების მომზადება შემეძლოს, პირველ რიგში ლარისა დეიდას განეკურნავდი.

პელო ბებიაშ თავზე ხელი გადაუსვა გოგონას, და წინარად უთხრა:

— ვანა მეც არ მინდა ეს?... აი, ჩამოვა ქუთაიხიდან ალუ, მაშინვე საირმეს ტყეში გავეზავნი ჯადოსნური ბაღახის, ორფოთოლას, მოსატანად. მერე კი შენი ლარისა დეიდასათვის ისეთ წამალს გავაკეთებ, რომ უეჭველად მოუხდება, უეჭველად.

— ორფოთოლა!... მე ვიცი ეს ბაღახი, ორი დიდი ფოთოლი აქვს, იქნებ ჩვენს ეზოშიც ვიპოვოთ.

— არა, ჩემო ძვირფასო, ის ბაღახი მარტო ტყეში ხარობს, ისიც საირმის ტყეში, იქ, სადაც ადამიანი ცხოვრობს, ორფოთოლა არ ხარობს.

თამრიკო ჩაფიქრდა და პელო ბებიას მიაცქერდა.

— როდისღა ჩამოვა ის ალუ ბიძია? ასეთი უინაა, მის გარდა რომ ქვეყნად არავის შეუძლია ორფოთოლას პოვნა?

— როგორ, შენ არ გახსოვს ალუ ბიძია? ის ხომ პირველი მომდგერალია ზონში, ჩვენი მეზობლის, ალექსი ფარცხალაძის ბიჭი. ახლა ქუთაისში სწავლობს, გიმნაზიაში, და მალე არდადეგებზე ჩამოვა. ერთ კვირაში თუთხმეტი წლისა შესრულდება. ასე, რომ, თუ კარგ ნიშნებს ჩამოიტანს, მამამისი დღეობას გადაუხდის.

— ჰო, ჰო, გამახსენდა, პელო ბებია, გამახსენდა. როცა ალუ მია ქუთაიხიდან ჩამოდის სოლმე, დაგვაყენებს ბავშვებს და დიდიდან საღამომდე ჩვენთან ერთად ძღერის. როგორ გაეხარდება მისი ნახვა ლარისა დეიდას, მასაც ხომ გაგიჟებით უყვარს სიმღერა... მაგრამ, თამრიკო უცებ მოთიულა და უკმაყოფილოდ უთხრა პელო ბებიას, — მაგრამ ბიძია ალეს ჩამოსვლამდე დიდი დროა, ლარისა დეიდას კი სასწრაფოდ სჭირდება წამალი. ამდენი დროდინ ვანა შეიძლება, მე თვითონ წავალ მეგობრებთან ერთად საირმეს ტყეში, ვიპოვოთ იმ ორფოთოლა და...

— არა, ძვირფასო, — თავი გააქნია პელო ბებიაშ. — შენ ხომ იცი, რომ საირმეს ტყე აქედან შორსაა, ცოტა მოითხოვს გზად გასვლას.

2 „ქორთობა“ № 1

სახელმწიფო რესპუბლიკა
საქართველო
საქართველოს
ხელნაწერთა ეროვნული
ბიბლიოთეკა

სადილობის შემდეგ თამრიკო ეზოში გამოვიდა, საქანელაში ჩაჯდა და ბაღახის ღეროს დაუწყო წიწკნა. ნელა ქანაობდა და თან ფიქრობდა. „ალე უკვე დიდია... ერთ კვირაში მეც დაბადების დღე მაქვს, შვიდი წლისა გავხდები და...“ თამრიკომ თითქმის თვლა დაიწყო და როცა დარწმუნდა, ალე ორჯერ უფროსი იყო მასზე, ეწონა.

— რაც არის, არის,—წამოიძახა ბოლოს, ვიყო შვიდი წლით უმცროსი, მაინც წავალ იმ საირმეს ტყეში და იმ ბალახს ვიპოვი. პელო ბებიამ კი თქვა, შორს არისო, მაგრამ თუ ალეს შეუძლია წასვლა, მე და ჩემი მეგობრები ვერ მივაღწევთ? უნდა მივალწოთ, ლარისა დეიდა ძალზე ავადა. იქნებ დავუცადოთ ალეს? მაგრამ არა, ამდენი ლოდინი აღარ შეიძლება.

თამრიკო წამოხტა საქანელადან, მეზობლების ბავშვები მოძებნა და ყველანი ერთად საირმეს ტყისაკენ გაემართნენ.

სულ უფრო და უფრო ბნელდებოდა. ზეცა შავდებოდა და თითქოს უფრო პატარა ხდებოდა. მთებში სამარისებური სინუშე ჩამოწვა, ავისმოძასწავებელი სინუშე. ვარსკვლავები არ ჩანდნენ. თანდათან ღრუბლები ძირს დაეშვნენ, ისე დაბლდნენ, შეშინებულ ბავშვებს ცახცახი დააწყებინა. მერე ყველაფერი ამომრავდა და წვიმა დაიწყო. შორს, სიბნელეში მათათა ხილუეცები გაკრთა და ელვამ ზეცა გაკვეთა, საშინელი ქუხილის ხმა გაისმა. ისე გრგვინავდა, პატარებს ზღაპრებში განაგონი ღვევების ხარხარი ეგონათ.

თამრიკომ მეგობრებს გადახედა. იდგნენ უმწეონი და შეშინებულები, ერთმანეთს მიკეროდნენ და კანკალებდნენ. უცერად სწორედ მათ გვერდით იელვა, ცეცხლოვანი ისარი მიწას დაეცა და ისეთი გამაყრუებელი ჭახანი გაისმა, ბავშვებმა იფიქრეს, ქვეყანა გადაყრავდა და უფსკრულისაკენ მიექანებოდა. მიწაზე დაეპარდნენ და ტირილი დაიწყეს.

ქუხილი ახლა მთის გადღმდიან ისმოდა, მაგრამ ელვის შუქი ისეთი მკვეთრი და თვალისმოშტრელი იყო, დღესავით ანათებდა იქაურობას. თამრიკომ თვალი გაახილა და ხის ძირში ორფოთოლა შენიშნა, თანაც ერთი კი არა, ბევრი, მთელი ხის ძირი ორფოთოლებით იყო მოფენილი. ელვა გაქრა და ბავშვმა სიბნელეში ხელების ცეცებით ორფოთოლების თხრა დაიწყო. კი არ კრეფდა, ფეხვებიანად გლეჯდა მიწიდან. მერე ძვირფასი საუნჯე მკერდზე მიიკრა, თითქოს ეშინოდა, არავინ წამართვასო.

ისე კოკისპირულად გაწვიმდა, ბავშვები დიდი ხის ქვეშ შეფუჟდნენ, მაგრამ ასეთ თავსხმაში მაინც რა უშველიდათ, გალუმბულებმა არ იცოდნენ, რა ექნათ.

თანდათან წვიმამ იკლო, ელვის მათრახები მთების გადღმა ჩაიკარგა და ქუხილის ექოც თან გაიყოლა. ისე გამეფდა სამარისებური სინუშე, მთვარე ამოვიდა, გაანათა იქაურობა, ბავშვებს შიში გადაევიწყდათ და ისე ბალახის ძებნას შეუდგნენ. მთვარის მკრთალი სინათლე ხის ძირებში ვერ აღწევდა და მათაც უჭირდათ ერთი ბალახის მკორისაგან გარჩევა.

ბოლოს ერთმა ბავშვმა წამოიძახა:

— სულ ტყუილად ვეძებთ აქ, ხომ სედავთ, არაფერი არ არის, ორფოთოლა ტყის სიღრმეში, უფრო შორს უნდა ვეძიოთ.

— არსადაც არ წავალ, — ტირილნარევი ხმით თქვა პატარა ზურამმა, — უკვე ღამეა, დედაჩემი მეძებს ალბათ, სახლში უნდა დავბრუნდე.

— მე კი უკვე ვიპოვე, — ამაყად დაიძახა თამრიკომ, ნელა გაშალა მარცხენა ხელის თითები და ყველამ დაინახა ორფოთოლას ფოთლები.

— ვაშა! — ტყვს ბავშვების ყიფინამ გადაუარა.

მართალია, გალუშპულები კი იყვნენ, მაგრამ ორფოთოლა ხომ იპოვეს! სიმღერით დაადგნენ სოფლისაკენ მიმავალ ბილიკს, თავი ამაყად აქწიათ და ბედნიერები მიაბიჯებდნენ. თამრიკო მათ შორის ყველაზე ბედნიერი იყო, გულზე ორფოთლები მიეკრა და გაბრწყინებული თვალებით უცქერდა მეგობრებს.

* * *

თამრიკო მთელი ღამე სიცხიანი ბორგავდა, მხოლოდ გათენებისას ჩაეძინა დარღლილ-დაქანცულს.

ლარისას ძალზე გაუკვირდა, რომ დილით თამრიკომ ჩვეულებისამებრ რძიანი ქოთნით არ მიაკითხა. გულმა ცუდი უგრძნო, ეზოში გავიდა და ბავშვების მთელი გუნდი შენიშნა, რაღაცაზე გაცხარებით კამათობდნენ. ლარისა შენიშნეს თუ არა, ეშმაკურად გაიდიშეს და გარს შემოეხვივნენ. წუხანდელ ამბებს ტყუილად არ ჩაეგლო. გამუდმებით აცხიკებდნენ და ასველებდნენ. ყველა ერთად ალაპარაკდა, ლარისამ ბოლოს, როგორც იქნა, გაიგო მათი ტყეში გაპარვისა და თამრიკოს ავადმყოფობის ამბავი და აბაკელების სახლისაკენ გაეშურა. პელო ბებია მიეხიფვარულა სტუმარს, შემფოთება შეატყო სახეზე, დაამშვიდა:

— ყველაფერი რიგზეა, თამრიკო უკვე კარგადაა, სიცხემ დაუწია, ჩემი წამლებით მოვარჩინე. კარგად რომ გამოიძინებდეს, აღარაფერი უჭირს.

ლარისა თამრიკოს ოთახში შევიდა, ყველანი ჩუმი ნაბიჯებით მიყვანენ უკან. გოგონას ტკბილად ეძინა და თანაბრად სუნთქავდა... მოულოდნელად ალაპარაკდა, ეტყობოდა სიზმარში იყო: „ლარისა დეიდა... ორფოთოლა, ორფოთოლა...“ ლარისას მღვღვარებისაგან ტუნები უტაცაცახებდა, უნდოდა დახრილიყო და გულში ჩაეკრა თავისი პატარა მეგობარი. სწორედ ამ დროს თამრიკომ თვალები გაახილა, ისევ დასუშა და ისევ რომ გაახილა, ლარისა დეიდა დაინახა, გახარებულმა გოგონამ ლოვინიდან წამოიწია და შესძახა:

— ლარისა დეიდა! — თამრიკომ ბალიში გამოსწია, პატარა ბოხნა გამოიღო, გახსნა და ლარისას მიაწოდა. მერე პელო ბებიას ხელი მოკიდა, წამოდგა და სხა-პასხუებით დაიწყო:

— აწი ლარისა დეიდას არაფერი უჭირს, მალე მორჩება და მუდამ, მუდამ ჯანმრთელი იქნება. ასე არ არის, პელო ბებია?

— ჰო, შეიძლო, — მიუგო პელო ბებიამ და ლარისას გადახედა, რომელიც ცდილობდა რაღაც ეთქვა, მაგრამ მღვღვარებისაგან თავს ვეღარ იმორჩილებდა, წამ-წამებიდან ორი მოციმციმე კურცხალი ჩამოუვარდა.

მთელი ღამე ლარისა „ტყვის სიმღერაზე“ მუშაობდა და სულ თამრიკოზე ფიქრობდა. სედავდა, როგორ ეძებდა ტყეში, თავსხმა წვიმაში პატარა გოგონა ორფოთოლას.

პოემის ადგილი, სადაც მრისხანე ტყისკაცი საბრალო მავკას უღრანში შეიტყუებს, გადააკეთა.

* * *

თამრიკომ გაიგო, რომ ლარისა ქუთაისიდან სურამში გადაეყვანათ. მისი საყ-

ვარელი დეიდა ძალზე ცუდად იყო. ერთხელ უფროსების ლაპარაკს მოკრა ფური-
ლარისა დიდხანს ვეღარ იცოცხლებსო. ბავშვი ტიროდა და გამუდმებით სატავდა,
ხანაც ძვირფასი ლარისა დეიდას სახეს ძერწავდა.

ბავშვის მსატყრული ქმნილებები თითქმის სრულებით არ ჰგავთ მათი საყ-
ვარელი ალამიანის ნამდილ სახეს, მაგრამ მან იცოდა, სწამდა, რომ უმჯობესად
გახდებოდა მსატყარი. აი, მაშინ კი, მაშინ გამოძერწავს თამარიო ლარისა დეიდას
სახეს ისეთი ოსტატობით, ისეთი სიყვარულით, რომ ყველანი გაოცდებიან.

* * *

ფართო, ქართულ აივანზე, ღრმა სავარძელში, ქალი იჯდა, შორს, სურამის
ციხის ნანგრევები წარსულის მიმქრალი მოვონებებივით მიცურავდა ღრუბლებში.
უფრო შორს, ჰორიზონტს მიღმა, თეთრი მწვერვალი მოჩანდა, რძისფერი ნიხლის
პატარა ფთილა მანდილივით მოხვეოდა თავზე, მთებზე შეფენილ ბალახებში ყვა-
ვილები ზღვის ტალღებივით ირწყოდა.

ლარისას თვალები მიეღულა და ავადმყოფობისაგან გათანჯული, ფიქრებით
აქედან შორს გადასულიყო.

— ოქროსფერი სტეპები, უძირო ზეცა, დნებრი, დიდებული დნებრი...

— უკრაინა... — წარმოთქვა მან ჩურჩულით, ჩემო მშობლიურო უკრაინავ,
ხუთო ველარასოდეს გიხილავ კვლავ? ხუთო აღარ შეღირსება სამშობლო ზეცის
სახვა. დამესიზმრა, თითქოს ქართველებმა ჩემი ნეშტი თავიანთ უძველეს მიწას
მიაბარეს. ძალზე მიყვარს ეს ზღაპრული ქვეყანა, მაგრამ მინდა ჩემმა ტანჯულმა
სამშობლომ ჩამიკრას გულში... ჩემო მეგობრებო, მე გხვდავთ თქვენ, რად მიცქე-
რით ასე, ხუთო არ გჯერათ ჩემი გულწრფელობა?!

მიყვარს თქვენი ქვეყანა, ის ჩემი მეორე სამშობლოა. ვიცი, ახლა რომ აქ
იყოთ, მეტყვით: „ძვირფასო ლარისა, გეჯერა, რომ შენს კეთილ გულში ჩვენც
ვიპოვეთ ბინა, მაგრამ ახლა ტყუილად მიეძალე მრუშე ფიქრებს, განდევნე იხინი...
გაიდიმე ღვსია! ხედავ, რა ლამაზი, რა დიდებული დღეა“. ჰო, ძვირფასებო, მშვე-
ხიერი დღეა, მაგრამ თქვენ ვერ ხვდებით, ალბათ, რომ ზაფხულის ეს დღე ჩემი
შემოდგომის დღეა. მე უკვე დიდი ხანია ბავშვი აღარა ვარ და კარგად ვხვდავ
როგორ შემოაძარცვა უღმობელმა ქარმა ცოილები ჩემი სიცოცხლის სეს, ეს მზე
მას ვეღარ გაათბობს, ვეღარც გაანათებს ვერასოდეს. სიკვდილი უახლოვდება, ის
უკვე ახლოსაა, აგერ, ჩემს სასთუმალთან, თავისკენ მისმობს. წადი... დამტოვე
სიკვდილო, მე არ დაგნებდები... ასე უბრალოდ არ მოგიხრი ქედს. შენ შეიძლება
სიცოცხლე წამართვა, მაგრამ ამ მიწაზე მე დავრჩები მაინც!“

ლარისა სიტყვებს ჩუმად, ძლივს გასაგონად ლაპარაკობდა, მაგრამ ამ სიტყ-
ვებს ქარიშხლის ძალა ჰქონდათ, — ქარიშხალი ხომ სინუშეში იბადება. მას ენვე-
ნებოდა, რომ სიტყვებს ხმამაღლა, ყვირილით წარმოთქვამდა, სინამდვილეში ხუ-
ლ უფრო ნელა და ნელა ისმოდა ჩურჩული.

— მოვა ქარიშხალი და წალეკავს ყველა უწმინდურებას, მიწაზე სიძარითლის
ზეიმი იქნება. თავისუფლებისა და ბედნიერების მზე ჩემს საყვარელ უკრაინაშიც
ამოვა! — ლარისამ უსიცოცხლო თვალები გაახილა და განაგრძო: — არ დაგნებდე-
ბიო, არა! — მუშტის მოქნევა მოინდომა, თითქოს ვიღაცას ებრძვისო, მაგრამ ვერ
შეძლო. მერე გაღიმებას შეეცადა, მაგრამ თავი უღონოდ გადაუვარდა, სიცოცხლე
უკანასკნელად გაიბრძოლა.

— ღიმილით ვტოვებ სიცოცხლეს, რათა სამუდამოდ დავრჩე ცოცხალთა შო-
რის. სიკვდილო, არ დაგნებდები... არ დაგნებდები, არა!

თვალეები ჩაუქრა, გონება დაენისლა, ხელები მოწყვეტილივით ჩამოუვარდა...
გარდაიცვალა ლარისა პეტრეს ასული კოსანი, დედამიწაზე კი დაიწყო ღე-
ხია უკრაინკას მარადიული სიცოცხლე.

* * *

1952 წლის აგვისტოში საქართველო ლესია უკრაინკას ხსოვნის დღეს აღნი-
შნავდა.

3 აგვისტოს სურამში, ზინდისის მთაზე, უამრავმა ხალხმა მოიყარა თავი,
ადგილობრივ მცხოვრებთა და დამსვენებელთა გარდა ბორჯომის, ორჯონიკიძის,
ზაშურის რაიონებიდანაც ამოვიდნენ. აქვე იყვნენ მოსკოვიდან, კიევიდან, ლენინ-
გრადიდან, ბაქოდან, ერევნიდან და რა თქმა უნდა, თბილისიდან ჩამოსული სტუ-
დენტები.

თეთრი ნაჭრით დაფარული ქანდაკების ირგვლივ ზდგა ხალხი შეკრებილიყო.
მოუთმენლად მოელოდნენ ძეგლის გახსნას. ბოლოს ლენტი გადაჭრეს და ქვაში
ხაკვეთი ლესიას სახე გამოჩნდა. გაერთიანებული გუნდი ქართველი ქალი კომპო-
ზიტორის სიმღერას ასრულებდა, ეს იყო სიმღერა ლესია უკრაინკაზე.

ყველას ყურადღება ღამაში სახის შუახნის ქალმა მიიპყრო. ხელში წითელი
ვარდების გვირგვინი ეჭირა. ქალი მიუახლოვდა ქანდაკებას, გვირგვინი დადო,
გაიმართა, და კვარცხლბეკს მოიწმინდათ გამბორა.

მერე დაინოქა თავისივე ქმნილების წინაშე და ლესიასადმი უდიდესი პატი-
ვისცემის ნიშნად თავი დახარა.

გვირგვინს ასეთი წარწერა ამკობდა: „ჩემს საყვარელ, დაუვიწყარ ლარისა
დედას, უკვდავ ლესია უკრაინკას მისი თამარიკოსაგან“.

ეს იყო საქართველოს დამსახურებული მხატვარი, ლესიას პატარა ზონელი
მეგობარი, ამ ქანდაკების ავტორი თამარ აბაკელია.

სწორედ ამ დროს გაიხსმა შესანიშნავი ქართველი პოეტის ლექსი:

ცოცხალს გეძებდით, ცოცხალი გნახეთ, —
თითქოს ცხოვრება ისევ სინჯაო!
კუნთებშეკრული ეგ შენი სახე
ხულის სიმტკიცით იქცა ბრინჯაოდ!

შვედრად დგას და კიდევ მრავალ საუკუნეს იღვება ქართულ მიწაზე დიდი
ლესია უკრაინკას ძეგლი, რომელიც მშობლიურ უკრაინას, საყვარელ კიევს, თა-
ვისი ბავშვობის ტკბილ სიმღერას — ვოლინს გასცქერის.

ბავშვობა და თორნის კური

არავის, ღრმად მოხუცებულებსაც კი არ ახსოვდათ ასეთი ზამთარი. სამ მე-
ტრზე მეტი თოვლი მოვიდა. ღამ-ღამობით ყინავდა. დღისით მზე კი გამოისვდავ-
და, მაგრამ თოვლის დნობას პირი არ უნანდა. ქალაქში, სახლებს შორის გაკვა-
ლულ ბილიკებზე ისე დადიოდა ხალხი, როგორც ზღაპრულ ლაბირინთებში.

დიდ-პატარა სახურავებზე ასულიყო და ნინებებით თოვლს ხვეტავდა. მიუხე-
დავად ამისა, ძველი სახლები მაინც ვერ უძლებდნენ სიმძიმეს და სახურავნაშ-
კრეულები, ზღვაში ჩამირული სომალებივით ეშვებოდნენ თოვლის ზვინებში.
გლეხობა ქალაქს მიაწყდა, იქნებ თოვლის წმენდაში ორიოდე კაპიკი ვიშოვოთო.

ჯემალ თურმანიძემ რომ გაიგო, ბათუმში ხალხი თოვლის წმენდით ფულს
აკეთებდნენ, გადაწყვიტა, რაღაც უნდა დაჯდომოდა, ჩაეღწია ქალაქამდე. თანაც
ბათუმში ერთი ბაქოელ მარილით მოვაჭრესთან მთელი ურემი შეშა ჰქონდა და-

ტოვებული და ამაზე კარგ დროს შეშის გასაყიდად სად ნახავდა. ჯემალმა გარდა-
ვეტილება სიყრმის მეგობარს, ომერს გაანდო, ისიც მასავით თხუთმეტი წლისა
იყო. მცირეოდენი თათბირის შემდეგ ყმაწვილები ქალაქის გზას დაადგნენ და
ოციოდე ვერსის გავლას დიდი დრო მონადოძეს. თოვლის ისე დაფარული
ლაფერი, არა თუ გზის გაკვლევა, ფეხის მონაცვლებაც კი ჭირდა. შუაღამისას,
როგორც იქნა, შევიდნენ ქალაქში, ჯიბეში ორთავეს ერთი საწყალი აბაზიანი ელო.
ამ აბაზის იმედით მიაღწნენ ჩაისნას. ტკბილი ჩაი და შავი პური მეფურ სა-
დილად მოეჩვენათ დამშუულ ყმაწვილებს. მერე დატოვებული შეშა მოიკითხეს,
მარგამ ველარ იპოვნეს. სახლის პატრონმა, ვისაც შეშა მიაბარეს, ქვა აავდო და
თავი შეუშვია, შენ რომელი შეშის დარაჯი მნახეო. მერე კი, ყმაწვილები კარგად
რომ შეათვალიერა, უთხრა, თუ ფულის გაკეთება გსურთ, სახურავი ვადმოშთოვ-
ლეთ და სამაგიეროდ ვახშამს გაჭმევთ, თანაც სარდაფში დასაძინებელ ადგილს
მოგცემთო.

მთელი დღე მუშაობდნენ ჯემალი და ომერი და საღამოსათვის სახურავის გა-
დმოთოვლას მორჩნენ.

მეორე დღით ყმაწვილებმა სახლის მეპატრონისაგან ორი ნიჩაბი ითხოვეს
და სამუშაოს საძებნელად წავიდნენ. ქუჩები ვიწრო თხრილებს ჰგავდა. ზოგან ნა-
ძღვილი გვირაბებიც გაქრათ. ალაგ-ალაგ თოვლი გამდნარიყო და ღრმა ტბორე-
ბი იდგა, გამვლელები, ვისაც თოვლის მინდორზე გადასვლა არ შეეძლო, ყინული-
ვით ცივ წყალში მიაბიჯებდნენ.

ჯემალმა და ომერმა ქალი და მამაკაცი შენიშნეს. იხინი დიდი გაჭირვებით
შიიკვლეოდნენ გზას სანაპიროსაკენ, სადაც გემი იდგა. აბა, რა იცოდნენ ყმაწვი-
ლებმა, რომ ეს მგზავრები ლესია უკრაინკა და მისი მეუღლე კლიმენტი კვიტკო
იყვნენ. ისინი ქუთაისიდან ჩამოსულიყვნენ ბათუმში და რამდენიმე დღე გემს ელო-
დნენ, რათა ოდესაში, იქედან კი კიევში ჩასულიყვნენ.

კლიმენტი კვიტკოს კისერზე თოვზე ასხმული რუსული ბლითები ეკიდა, ილ-
ლიამი ქაღალდში გახვეული თორნის პური ამოეჩარა, ხელეში კი ორი მოზრდა-
ლი ჩემოდანი ეჭირა და ძლივს-ძლივობით მიაბიჯებდა. უკან ლარისა პეტროვნა
მიჰყვებოდა პატარა შეკერიტა და ჩემოდნით.

მგზავრები თოვლის ზვინს მიაღწნენ და აღარ იცოდნენ, რა ექნათ. ამ დროს
მათ გვერდით ჯემალი და ომერი გაჩნდნენ, მიეშველნენ.

კლიმენტიმ სთხოვა ბიჭებს, როგორმე სანაპირომდე მიგვიყვანეთ და თითო-
ეულს ექვს-ექვს შაურს მოგცემთო. ბიჭები სიხარულით დათანხმდნენ, ჯერ ბარკი
გადაზიდეს, მერე კი ნიჩბებიდან რაღაც საკაცის მსგავსი გააკეთეს, ზედ ლარისა
პეტროვნა შესვეს, და გადაიყვანეს გუბეზე. ლარისას ამ ამბავმა ბავშვობა მოაგო-
ნა, ყმაწვილებს ქოჩორში ჩაველო ხელი და მხიარულად იცინოდა.

ახლა ჯერი კლიმენტიზე მიდგა. ნიჩბებზე წამოსკუპებულ კლიმენტი ვასილე-
ვიჩს ზედ შუაგულ გუბეში ილლიაში ამოწრილი თორნის პური გაუვარდა და წვა-
ლში ჩავარდა. იქნებ პურს მიეწვდყო, და ამ დროს კლიმენტის კისრიდან ბლითების
ასხმულაც ჩამოუვარდა.

განაწყევნებულ ბიჭებს დანა პირს არ უხსნიდათ. ოცნებასავით სანატრელი ექვს-
ექვსი შაურიც ამდენ შრომასთან ერთად წყალში ეყრებოდათ.

გალმა ნაპირზე გავიდნენ თუ არა, კლიმენტიმ სინანულით მიხედა ჭუჭყიან
მორევში მოტივტივე ბლითებსა და თორნის პურს, მერე ყმაწვილებს მიაჩერდა,
რომლებიც თვალს ვერ უსწორებდნენ სტუმრებს. ქალი მიხვდა ახალგაზრდების
გულის წუხილს, საფულე გახსნა, ვერცხლის მანეთიანი ამოიღო და დიმილით
გაუწოდა, მერე ორთავეს მხარზე ხელი მოუთათუნა და გემისაკენ გასწია.

ტრაპიზონ ცოლ-ქმარი ერთხელ კიდევ შეჩერდა და გულთბილად დაემშვიდობა ბავშვებს... გემზე ასულები, ხალხში შეერევნენ, მაგრამ ჯემალი და ომერი ბაიზი იდგნენ, ეგებ ერთხელ კიდევ მოვკრათ თვალი ამ კეთილ ადამიანებსო.

სურვილი აუსრულდათ. ლარისა პეტროვნა და კლიმენტ ვასილევსკი გამომდნენ, ბავშვებს ღიმილით დაუქნიეს ხელი.

ჯემალმა ომერს გადახედა და რაღაც უთხრა. მეგობარმა დასტურის ნიშნად თავი დაუქნია და იმწამსვე ორთავენი საღაღც გაქრნენ, ისე რომ, სტუმრებს არც დაემშვიდობებიათ. გოცებულები ცოლ-ქმარი ვერ მიმხვდარიყო მათი ასეთი გაუჩინარების მიზეზს.

გემზე მეორე ზარი გაისმა, ეს იმას ნიშნავდა, რომ ხუთ წუთში ტრაპი აიწყოლა და გემი ნაპირს მოშორდებოდა.

სწორედ იმ დროს ნაპირს ჯემალი და ომერი მოაწყდნენ. ჯემალს ხელში თორნის პური ეჭირა, ომერს კი თოვზე ასხმული ბლითები ჩამოეყიდა კისერზე. ბევრი იხვეწეს, მაგრამ გემზე არ აუშვეს. მაშინ ერთმა უღვაშა მეზღვაურმა იკისრა სამსახურის გაწევა და პური და ბლითები ლარისას გადასცა. ბიჭები სისარულისაგან სტოლდნენ. ქალმა აღელვებით მოიწმინდა თვალზე მომდგარი ცრემლები...

ვიღაც სათვალთან კაცი, რომელიც კარგა ხანია აკვირდებოდა ლარისა პეტროვნას, ხალხს გამოეყო და მისკენ გაეშურა, ხელები გაშალა და უკრაინული აქცენტით ხმამაღლა წამოიძახა.

— ეს ხომ ჩვენი ლესია უკრაინკაა, ჩვენი სათაყვანებელი, საყვარელი ლესია უკრაინკა!

მამაკაცმა ქუდი მოიხადა, ლარისას მიუახლოვდა და ხელზე ეამბორა, მერე გემბანზე შეეროვილ გზაურებსა და ნაპირზე მდგარ გამცილებლებს მიუბრუნდა და ხმამაღლა აუწვა.

— ბატონებო, მოქალაქენო, კეთილო ხალხნო, ჩვენთან ერთად თვით ლესია უკრაინკა მიემგზავრება, დიდი ლესია უკრაინკა!

ხალხში შეძახილებისა და ტაშისცემის ხმა გაისმა. ვველა ლესიას მიაჩერდა. ჯემალსა და ომერს ძალზე გაუკვირდათ, ჩვენი ნაცნობი ქალი როგორი დაფასებული ყოფილა!

ლესია უკრაინკა კი სველიანად გაჰყურებდა ზღვის ნაპირს, საღაღც უცნობ ადამიანებს შორის ორი ძონძეში გახვეული, სიცივისაგან აკანკალებული ბავშვი იდგა. როდის იქნება, ნეტავ, ფიქრობდა იგი, რომ ბავშვებს საჭმელ-სასმელი, თბილი ოჯახი და მოფერება აღარ მოეხატრებათ...

გემი ნელ-ნელა სცილდებოდა ნაპირს. გიმნაზისტებმა ხმამაღალი სიმღერა წამოიწყეს: „მალე მოვა განთიადი, მალე მოვა მზე“...

ლესიას გაეღიმა, ნელი ხმით აჰყვა სიმღერას, მერე მისკენ სიყვარულითა და თანაგრძნობით მოშწირალი ემაწვილების თვალები დაინახა, ისევ გახსნა საფულე, ვერცხლის ფული ამოიღო და ჯემალისა და ომერისაკენ ისროლა. მაგრამ ქალის სუსტი ხელით ნასროლმა ვერცხლის ფულმა ნაპირამდე ვერ მიაღწია და ზღვაში ჩავარდა.

ერთმა გამცილებელმა შეწუხებულ ლარისას დაუძახა.

— რახან თქვენი ფული წყალში ჩავარდა, ეს იმის ნიშანია, რომ ისევ ჩამოხვალთ ჩვენთან!

— მართალია, მართალია! — აჰყვა ხალხი ამ სიტყვებს.

გემი სულ უფრო და უფრო შორდებოდა ნაპირს, ემაწვილები გაუნძრევლად იდგნენ და ხელს უქნევდნენ საყვარელ სტუმრებს...

ნასაკირალი

მივჭრი შარაზე,
გზისპირას მინდვრებს
მკრთალ ღიმილს აფრქვევს ცა ნაწვიმარი,
უცებ ძახილი სულში ცეცხლს მინთებს:
— ნასაკირალი, ნასაკირალი!

აქ დაკვესილი ცეცხლი მძვინვარე
ქვეყნად დამხოხილ ბნელს შეეჭიდა,
უსამართლობას შეხლილ სიმართლეს
შარაგანდელი ადგა ზეციდან.

შეხვედრა ჰქონდათ აქ მტერთან მტრული,
აქ, ოზურგეთში მიმავალ გზაზე;
გურული გლეხის ამბოხი სული
ცეცხლად მოედო ჟანდარმთა რაზმებს.

მომეჩვენება — ცა გრგვინავს რისხვით,
ქვებზე ჭახუნობს ცხენის ნალები,
ნაღვერდალივით ედება ტყვისპირს
ცეცხლის მფრქვეველი მათი თვალები.

ამ ღამაზ ხილვას აქვს რაღაც ეშხი,
გმირთა სახეებს ჟამი ვერ ჩრდილავს;
მარადისობა იხუტებს მკერდში
იმ ვაჟკაცების ჯივრიან ჯილაგს.

ტყვიის წივილი და სისხლის შხეფი
აქა ზაფრავდა მიზანს თავხედურს...
მე ვენაცვალე ამბოხ სულს გლეხის
და ბრძოლის ქარცეცხლს გაჟით დანთებულს.

გზისპირს აშოლტილ მუხებს და ძელქვებს
ღიმილში გახვევს ცა ნაწვიმარი.
მივჭრი შარაზე და გული რეკავს:
— ნასაკირალი, ნასაკირალი!

ახლა კოსმოსში ვფრინავ ოცნებით,
თვალეზს მიცრემლეზს სუსხი და ჭირხლი...
და დედამიწა სივრცეში მიქრის
თავის მკვდრებით და თავის ცოცხლებით.

აქ ვარსკვლავები ჩირადნეზს ჰგვანან
და საოცრების ეშხით ვბრუვდეზი.
ოკეანაზე ღრუბლეზი ჩანან —
ძირს დაშვებული პარაშუტეზი.

ზოგჯერ აღანეტა ბურუსში არ ჩანს,
გადასწოლია ნისლი ნამგლურად,
თვალს მოვაშორებ ღრუბლეზის ნაპრალს,
შეგ წიწვნარეზი წამოჯგურულან.

მოავარაფეზს დილის ნათელი
დედამიწაზე ნისლეზს დაძენძილს.
მაინც ლამაზად ჩანს საქართველო
ტყიან მთეზით და ციხე-ტაძრეზით.

შორს ნაცრისფერი ეძლევა ზღვისფერს,
ერთუროზს ებრძვიან ყინვა და სიცხე
და მთარღვევენ ჟამთასვლის ნისლეზს
ალავერდი და ხერთვისის ციხე.

ახლა კოსმოსში ვფრინავ ოცნებით,
თვალეზს მიცრემლეზს სუსხი და ჭირხლი...
და დედამიწა სივრცეში მიქრის
თავის მკვდრებით და თავის ცოცხლებით.

ბიჰის საზღავზე

ფიქრი ჯიუტი, უხამსი
მეხვევა, როგორც ტყეს ქაცვი;
არიონისპირას მუხნარში
ლოდივით წევზარ დევკაცი.

ტოტებს ფოთლები წყდებიან,
სწუხან მუხები ჯმუხები.
მიწისქვეშ ვით ჩერდებიან
ეგ შენი რკინის მუხლები?

ვიგონებ ტყეებს ფერადებს,
დაყურსულს ტყეურ ფიქრებით,
დილიდან დაბინდებაძღე
ვეება ცულს რომ იქნევი.

მახსოვს ახოვან მხარ-ბეჭით
მიუყვებოდი თემშარას.
დაქანცულს, გულმკერდგაღელილს
მხრებზე გეყარა ნახერხი,
დასაბერტყად არ გეცალა.

ბედმა ოთხმოცის გაგწირა,
სუფრაზე ველარ ლაღლები,
უძლებენ დროის ქარ-წვიმას
შენი დადგმული სახლები.

შვილები ომმა ჩაჰყლაბა,
დარდმა დაწყვიტა ძარღვები.
ომის სიმძიმემ გაგთანგა,
თორემ ორას წელს გაძლებდი.

და ცოცხლად მიდგას თვალთა წინ
ეგ ვაჟკაცური სახება.
შენებრი მუშა რაჭაში
სანთლით ვერ მოინახება.

ფიქრი ჯიუტი, უხამსი
მეხვევა, როგორც ტყეს ქაცვი;
რიონისპირას მუხნარში
ლოდივით წევხარ ღვეპაცი...

გაღვა, დეო ზიზარელო...

იმ მომენტში დაძინების მეტი დომენტი ახობამეს არაფერი უნდოდა, მაგრამ პატრონი სად იყო! მანუარ შილაკაძე სიკვდილმისჯილივით იღვა კუთხეში და მოვლენების განვითარებას უმწეოდ ელოდებოდა.

დაძაბულობის განმუხტვა მხოლოდ ლილის უნარზე იყო დამოკიდებული. სწრაფად უნდა ემოქმედა, თორემ, დომენტის შემხედვარე, ვინ იცის, რა ზიფათს გადაეყრებოდა. ამიტომ სტუმრები უპირველესად სუფრასთან მიიპატიჟა. მაგიდაზე ნუგბარ-ნუგბარი საჭმელები ელაგა, ყველას ნერწყვი მოსდიოდა, მაგრამ დომენტიმ არავინ მიუშვა, ჯერ მე მაცალეთო, დაიდრიალა და კონიაკის ბოთლს ხელი სტაცა, ლილიმ შიშით თვალები დახუჭა, ახლა ამას მანუარს თავს დააფშვნისო, გაიფიქრა, მაგრამ დომენტიმ მხოლოდ ბოთლი გახსნა და ყოველ შემთხვევისათვის იკითხა, ამაში ლიმონათი ხომ არ ასხიაო?

— ლიმონათი კი არა ოცმანეთიანი გრემია, — უთხრა ზინამ და პატარა ჭიქა მიაწოდა.

— მაგი სათათური არ მინდა! — იუარა დომენტიმ და კარადიდან შამპანურის ფუჟერი გადმოიღო.

ლილი ხელში ეცა, შენ ხომ არ გაგიჟდიო!

— გაგიჟება ამის მერე ნახეთ, ძვირფასო კოლეგებო! — იუბილარის პროტესტის მიუხედავად დომენტიმ ფუჟერი პირამდე გაავსო, — ორბოთლიანი უკვე ვარ, მაგრამ კონიაკს მაინც დავლევ!.. ერთბაშად დაეთვრები და მოსახდენი საქმეც მოხდება!

აღელვებული ლილი ხომ სიმწრით თითებს იმტვრევდა, მაგრამ არც

შალვა იყო უკეთეს დღეში, გუმანით გრძნობდა, დომენტი ამ მშვენიერ სა-
ღამოს ჩაუმწარებდა. წესიერსა და კეთილ კაცს ჩხუბი და აყალყალ-
ვარების კვამლივით ეჯავრებოდა.

ამასობაში დომენტიმ ფუჟერი სულმოუთქმელად დასცალა.

— მჟავე კიტრი მაინც დააყოლე. — ურჩია ზინამ.

დაგეგმვისა და კოორდინაციის განყოფილების ყოფილმა უფროსმა
ამღვრეული თვალები მანუჩარ პეტროვიჩის მიანათა.

— კიტრი არ მინდა მე, კარგა ხანია, კაცის ხორცი არ მიჭამია!

შალვამ ხელი მოჰკიდა.

— ფეხზე რას დგებართ, ვარდენიჩ, სუფრასთან დაესხდეთ.

— რომ არ დაესხდეთ, ვითომ რა მოხდება? — კბილები გააკრატუნა
ვარდენიჩმა. კონიაკი დაფოვნებული მოქმედების ბომბივით საცაა ტვინში
გაუსკდებოდა.

— როგორც გინდა, შე კაცო, მე გთხოვ, და... — უკან დაიხია შალვამ.

— რატომ მთხოვ!... შენ უნდა მიბრძანო! ჩემი უფროსი ხომ ხარ?..
ასე არ არის, მანუჩარ პეტროვიჩ?... არ გეყურება ჩემი ლაპარაკი თუ ენა ჩა-
ვივარდა?

სხვა გზა არ იყო, მანუჩარ შილაკაძეს ერთი მარტივი წინადადება
მაინც უნდა ეთქვა და მანაც სამად-სამი ოფიციალური სიტყვა გაიმეტა.

— რა გნებავთ, ამხანაგო?

— ამხანაგო?! მომხსენი და მაინც შენი ამხანაგი ვარ?!

— შენი ჭირიმე, დომენტი, რა მოგივიდა! — ლილი საცაა ტირილს
დაიწყვებდა.

— ამაზე უარესი რა უნდა მომხვდებოდა!.. ხომ სიმართლეს ვამბობ, პა-
ტივეცემულო შალვა?... როგორ ფიქრობ, ჩემი მოხსნა სიკეთე იყო?

შალვამ ისევ დაუფეხავა.

— რად გვინდა, მაგაზე ლაპარაკი, ვარდენიჩ, ახლა მოვილხინოთ.

— მოსალხენად, იცოცხლე, კი მაქვს საქმე აწყობილი!

ახლა ლილიმ მოჰკიდა ხელი.

— წამოდი, კაცო, სუფრასთან დაჯექი, ძალიან გთხოვ.

დომენტი მაინც გაჯიუტდა.

— პატივეცემული ზინა რომ არ მთხოვს?

თხოვდა კი არა, ზინა იმისთანა ხასიათზე იყო, აგურს ჩაარტყამდა
გამხმარ თავში, მაგრამ ხმამაღლა მაინც დაუდასტურა, უმორჩილესად
გთხოვო. მაკამაც მის მაგალითს მიბაძა.

ქალებისაგან დადებითი პასუხი რომ მიიღო, დომენტი ისევ მანუჩარ
შილაკაძეს გაეჯვამა.

— პეტროვიჩ, შენთან ერთი-ერთზე მინდა ლაპარაკი და ხელი არავინ
შემიშალოს... პენალტი უნდა დავირტყა!

სასოწარკვეთილმა ლილიმ ბაგე მოიკვნითა.

— ვაიმე, მართლა არ დაარტყას!

— ნუ გეშინია, შალვა აქ არ არის! — დააწყნარა ზინამ, მაკამ გიძის ოპტიმიზმი არ გაიზიარა, გული შეუბნება, ეს საქმე კეთილად ატარდა. შალვა ქალების დაწყნარებას შეუდგა, თქვენ თვითონ ნახავთ, ისეთი არაფერი მოხდება.

ჯერჯერობით ის მოხდა, რომ ღომენტიმ მანუჩარი კედელთან წიჩხა.

— მიცანი, პეტროვიჩ?

— გიცანი და რა ვქნა ახლა! — მანუჩარი მარჯვენა ხელს ჯიბიდან არ იღებდა, ალბათ, მოწინააღმდეგეს აფრთხილებდა, იარაღი მაქვს და არაფერი გაბედო! სინამდვილეში ცხვირსახოციც კი არ ჰქონდა, პლაშის ჯიბეში ღარჩა. პლაში კი დერეფანში ეკიდა.

— რატომ მომხსენი, პეტროვიჩ, და რატომ გამაუბედურე სამუდამოდ? ღომენტის სიტყვებში მუქარასთან ერთად სასოწარკვეთილებაც ისმოდა. შალვა ცისკარიძის გულს ისინი ლახვარივით ესობოდა. ახალდანიშნული განყოფილების გამგე, ყველაფერში საკუთარ თავს ადანაშაულებდა, მე რომ არ დავთანხმებულყავი, გაჭირვებული ღომენტი ძველ ადვილზე დარჩებოდა.

მანუჩარ შილაკაძეს პირველმა შიშმა გაუარა, თანდათან გული გაიმა-
მაცურა და ღომენტის აუხსნა, სამუდამოდ კი არა, დროებით გაგათავი-
სუფლო.

— დროებით რას ჰქვია? — იკითხა გათავისუფლებულმა.

— ხალხის დასანახავად, — მიუგო მანუჩარმა, — ქვეყანა დაწყნარდება და ისევ დაგაბრუნებ ძველ ადვილას.

— ნამდვილია მაგი?

— წყალი არ გაუვა!

სხვა სიკეთესთან ერთად, მანუჩარ შილაკაძეს ხელქვეითების დარწ-
მუნების ღიმი უნარი ჰქონდა. ღომენტის ერთბაშად დაეწმინდა აძლერეული
გონება, ხელები გაშალა და უფროსი მკერდში ჩაიკრა.

— თუ მასეა, შენი ჭირიმე, პეტროვიჩ!

მისმა სიტყვებმა მოწონების შეძახილები და მქუხარე ტაში დაიმსა-
ხურა.

ყველაზე უფრო შალვას უხაროდა.

— მე ხომ გეუბნებოდით, ყველაფერი კეთილად დამთავრდება-მეთქი! —
ამ სიტყვებსაც ამბობდა და ქალიშვილებსაც თავმომწონედ უყურებდა.

— პატიოსანი წინასწარმეტყველი ყოფილხართ, ბატონო შალვა! —
შეაქო მაკამ.

რაკი კონფლიქტი მოგვარდა, სუფრას ერთსულოვნად შემოუსხდნენ.
თამაღის ადგილი, რასაკვირველია, მანუჩარ შილაკაძეს ერგო, ღომენტიმ
ლილი დაისაკუთრა, ხოლო შალვა ზინასა და მაკას კამპანიაში აღმოჩნდა.

სანამ ჭიქებს შეავსებდნენ, დომენტიმ სიტყვა ითხოვა (ვინ დაუკავებდა!).

— პატივცემული თამადა, ანუ მანუჩარ პეტროვიჩი, წინასწარ უნდა გავაფრთხილო, რომ მე საპატიო მიზეზების გამო ღვინოს ვერ დავლევ.

— არავითარი მიზეზი! — მანუჩარს უკვე ძველებური რიზი დაარუნებოდა, თანაც ახლა ორმაგი უფროსი იყო. — თუ კაცი ხარ, ჭიქა დროზე შეავსე! — გააფრთხილა დომენტი.

ჭიქა კი არა ნახევარლიტრიანი თასი იყო, იუბილარის სადღეგრძელო გამორჩეული სასმისით უნდა დაეღიათ.

— ნუ დამაძალებთ, პეტროვიჩ, ღვინოს, გული ხელით მიჭირავს! — უკანასკნელ საშუალებას მიმართა დომენტი ახლობაძემ.

— ხელში კონიაკი რომ გეჭირა, მაშინ უნდა გეფიქრა მაგაზე! — მოუჭრა თამადამ.

ვინ იცის, დავა სანამდე გაგრძელდებოდა, შალვა ცისკარიძეს მოულოდნელი წინადადება რომ არ წამოეყენებინა.

— თუ ნებას მომცემთ, დომენტის სასმისსაც მე დავლევ, პეტროვიჩ, დომენტი კი არა, პეტროვიჩიც სახტად დარჩა.

— როგორ თუ დავლევ?

— ჯერ ჩემს ჭიქას დავლევ, მერე ვარდენიჩს შევეხიდები. ლილიმ ალტაცების გამოსახატვად სიტყვები არ დაიშურა.

— ბატონო შალვა, ჭეშმარიტი ვაჟკაცი ყოფილხარ!

ზინამაც და მაკამაც დაუდასტურეს, მაგისტანა ჯენტლმენი ინგლისის სამეფო კარსაც არ ეყოლებო!

შალვას ქალიშვილების ქებამ ფრთები შეასხა, მაგრამ ვითომ არ შეიმჩნია და მანუჩარ შილაკაძეს თასი შეუვსო, ბრძანეთ, პეტროვიჩ, სადღეგრძელო თქვენზეაო.

პირველი სასმისი, ცხადია, იუბილარს — ლილა კირვალიძეს ეკუთვნოდა. მისი ბედნიერების სადღეგრძელო ფეხზე ამდგარი შესვეს. თქვენ წარმოიდგინეთ, დომენტიც წამოდგა, მაგრამ წონასწორობის ცენტრი მორყეული ჰქონდა და რომ არ წაქცეულიყო, გოჭის ბარკალს სტაცა ხელი. გოჭი რას გაიქცეოდა, მაგრამ ერთი თეფში და ორი ბროლის ჭაქა კი გატყდა. მეტი საინტერესო არაფერი მომხდარა. ზინასა და მაკას სადღეგრძელოები ასევე პერსონალურად დაიღია, შინაარსი დაახლოებით ერთნაირი იყო, ოღონდ ზინა თავბერიძეზე თქვეს, გიტარაზე შესანიშნავად უკრავსო. სამაგიეროდ, მაკა ფუტკარაძეს პოეზიის სიყვარული შეუქმნა და იმგვარად გული არც ერთს არ დაწყვიტეს, ქალებისაგან განსხვავებით, მამაკაცების სადღეგრძელო თამადას ცალკე არ გამოუყვია, გამოსათვლელი სადგურის მთელი მონოლითური კოლექტივის სადიდებელი ლიტრიანი ყანწით დაიღია, ამ კოლექტივის ერთ წევრს — დომენტი ახლობაძეს კარგახანია სუფრაზე ემინა, სამაგიეროდ, მეორე წევრი — შალვა ცისკარიძე

ფეხიზლობდა და დღეობის ყველა მონაწილის სახელით მანუჩარ პეტროვიჩს მადლობას უხდოდა.

— მე მინდა ამ სასმისით, — შალვამ ყანწი ხელში შეათამაშა ღვინო — პატარა კოლექტივი ვადღევრძელოთ... გაგიმარჯოთ, კოლეგებო!.. ადამიანებო, მე თქვენ მიყვარხართ!.. ჩვენ ბევრი კარგი საქმე გავიკეთებია... ნაკლიც გვაქვს, მაგრამ გამოვასწორებთ, ყველაფერს მოუვლით, ოღონდ ადამიანს არასოდეს დავჩაგრავთ... ადამიანებს სათუთი მოჰყრობა სჭირდებათ... ჰუმანურობა და სიკეთე — აი, რა უნდა იყოს ჩვენი ცხოვრების ღვინო!...

ცუდად არ ლაპარაკობდა, მაგრამ სუფრა ცაიტიწოტში იყო და ზინამ საათზე ანიშნა, წასასვლელი ვართო. სხვა რა გზა იყო, შალვას ზოგადი მსჯელობა უნდა შეემოკლებინა და უშუალოდ გამოსათვლელი სადგურისა და სუფრის ხელმძღვანელის სადღევრძელ უნდა შეესვა.

— ჩვენს მონოლითურ კოლექტივთან ერთად, მის ენერგიულ უფროსს გადღევრძელებთ, მანუჩარ პეტროვიჩ — როგორც კი შალვა თამადასთან მივიდა, პეტროვიჩი ფეხზე წამოდგა, ეს ჟესტი თავმდაბლობით კი არ გაუკეთებია, არამედ შეშინდა, ღვინო არ დამახასო. თუმცა, ღომენტის გარდა ისედაც ყველანი ფეხზე იდგნენ. პეტროვიჩმა შალვას სადღევრძელოს ღამთავრება აღარ დააცალა, მადლობა გადაიხადა და სუფრა დახურულად გამოაცხადა. ღილიმ უფროსი კიბეებზე ჩააცილა და ღარიბული მაგიდა-სათვის ათასი ბოლიში მოუხადა. მანუჩარ შილაკაძემ დაამშვიდა, საბოლიშო არაფერი გაქვთო და მადლობის ნიშნად ხელი ღონივრად ჩამოართვა. არავინ უყურებდა, მაგრამ კონცა მაინც ვერ გაბედა.

მათ ლაპარაკში ზინამ და მაკამ ღომენტის გაღვიძება მოახერგეს და ოთახში მობრუნებული ღილის დახმარებით, როგორც იქნა, კიბეზეც ჩაიტანეს. საბრალოს წასვლა არ უნდოდა, მოაჯირს ებლაუჭებოდა, ამაღამ აქ უნდა დავიძინო, მაგრამ იმ დამეს კი არა, საერთოდ თუ მოუწევდა ღილის სახლში დამინება, ძალიან საეჭვო იყო.

ამ დავიდარაბაში შალვა ცისკარიძემ ქალიშვილებს დახმარების ხელა რატომ არ გაუწოდა? — იკითხავთ თქვენ, როგორ გაუწოდებდა, როცა ხელში ისევ ლიტრიანი ყანწი ეჭირა და სვენებ-სვენებით სვაძდა. შეძლო, ღვინო მუცელში კი არა, ცარიელ ჭიქებში ჩაესხა, გამკონტროლებელი მაინც არავინ ჰყავდა, საკუთარი სინდისის გარდა, მაგრამ შალვა სინდისს როგორ უღალატებდა!

— ნუ დაღვეთ, ბატონო შალვა, ხომ ხედავთ, არავინ გაძალებთ! — შეებეწა ღილი.

შალვას მისი დიდი ხატრი ჰქონდა, მაგრამ მაინც დალია.

ზინამ კატეგორიულად შეახსენა.

— ახლა კი ნამდვილად ღროა, წერტილი დაეუსვათ ჩვენს პურის ჭამას!

— წერტილი არ გამაგონო, ჩემო ზინა, ქეიფი ახლა იწყება! — შალვა ერთბაშად გაშინაურდა.

„ჩემო ზინა“ მაკას ყურს არ ესიაიმონა, მაგრამ შალვა მისთვის შეაქტ.

— ხალხი დაათურეთ და ყველას მაგივრად თქვენ ხომ არ დალევთ ღვინოს?

— დავლევ, თუ საჭირო იქნება! — თავი გამოიღო შალვამ.

ზინამ მისი ოპტიმიზმი არ გაიზიარა.

— არ იქნება საჭირო!.. დიასახლისის ნებართვით, აწი სახლში უნდა წავიდეთო... არა, თქვენ თუ დარჩენა გინდათ...

იქნებ კიდევაც უნდოდა, მაგრამ ამის გაფიქრებაც არ შეიძლებოდა!

— რასაკვირველია, უნდა წავიდეთ!.. აუცილებლად უნდა წავიდეთ! — დაბეჯითებით თქვა შალვამ, მერე ოჯახის დიასახლისის უღრმესი მაღლობა გადაუხადა და მოწიწებით ხელზეც აკოცა (მხოლოდ ხელზე!). დომენტის მსგავსად მოაჯირს კი არ ჩაბლაუჭებია, არამედ კიბეებზე ჩიტივით დაეშვა, თითქოს ფრთები გამოესხაო, მაგრამ ზეცაში რა უნდოდა, — ერთი ანგელოზი სტუმართმოყვარე სახლში დატოვა, ხოლო ორი გვერდით მიაცილებდა.

— ეს როგორი სმა გცოდნიათ, ბატონო შალვა! — აქებდა მაკა.

ბატონმა შალვამ დაამორცხვა.

— რა სათქმელია, დღეს, უბრალოდ, გამიმართლა.

— იმიტომ, რომ ჩემს გვერდით იჯექით. — შეასხენა ზინამ.

ქალების ყურადღებით გამზნევენებულმა შალვამ ქორწინების თითებით გადაივარცხნა და ასეთი შეკითხვა დასვა.

— გინდათ, ლექსი წავიკითხოთ?

როგორ არ უნდოდათ, მთელი ღამე მაგის მოლოდინში იყვნენ, მაგრამ სანამ არ დათვრა, ლექსი არ გახსენებია.

— ჰო, წავიკითხო, თუ არა?

— ოღონდ საკუთარი. — შეასხენა ზინამ.

— აუცილებლად საკუთარი! — დაეთანხმა შალვა და დეკლამატორივით ხელები გაშალა, — ეს იქნება ექსპრომტი.

ო, რა რიგად გიხდება,
მაგ ლოყაზე ხალები,
გული რომ მომიკალი,
რატომ არ გეპრალები?

რასაკვირველია, ეს ჭეშმარიტი პოეზია არ იყო, მაგრამ ღამე ხომ იყო და მთვარეც ხომ ანათებდა! თანაც კიდევ, ღვინომოკიდებულს, ხელი ღამაში ქალებისათვის მოეკიდა და უკაცრიელ ქუჩაზე მიაცილებდა. ასეთ სიტუაციაში ექსპრომტი კი არა, ვერლიბრიც რომ ეთქვა, ვინ დაუწუნებდა! — როგორია? — ყოველ შემთხვევისათვის იკითხა შალვამ.

— გადასარევი! — შეაქო ზინამ, — კონკრეტულად, მაინც, ვის უძრავ-
ნით? მე თუ მაკას?

— ორივეს.

— მაშასადამე, ლილი თამაშგარე მდგომარეობაშია?

შალვას ეწყინა.

— მაგი არ თქვამს, ლილი შესანიშნავი პიროვნებაა!

ახლა მაკა შეუწნდა.

— შესანიშნავი, ესე იგი, ლამაზი?

— უპირველესად მე სულიერ სილამაზეზე ვლაპარაკობ... რასაკვირ-
ველია, ქალს ზორციელი სილამაზეც ამშვენებს...

მაკამ სიტყვა „ზორციელი“ არ მოუწონა, მოხარშულ ბეჭს მაგონებს,
სუფრაზე რომ გამოიტანეს! ამაზე ბევრი იცინეს. მერე ზინამ სამღერა
წამოიწყო.

შალვა, ჩემო სიხარულო,
სიცოცხლეზე მეტად ტკბილო,
ჩემი თავის სანუგეშოდ
ნაშობო და გამოზრდილო.

მაკა და შალვა ვერაფერი შვილი მომღერლები იყვნენ, მაგრამ მაინც
წამოეშველნენ. ხმადაბლა მღეროდნენ, მაგრამ ღამის სიჩუმეში მაინც
ხმამაღლა ისმოდა.

სიმღერას რომ მორჩნენ, შალვამ წინადადება წამოაყენა, ჩემთან წავი-
დეთ და შავი ყავა დავლიოთო. რა ენაღვლებოდა, ცარიელ-ტარიელი კაცი
იყო და დავვიანებისათვის საყვედურს არავინ ეტყოდა. ქალიშვილებს კი,
მშობლების გარდა, მეზობლებიც ჰყავდათ და სახლში ღამის ორ საათზე
მაინც უნდა მისულიყვნენ. ამიტომ ყავის სმა და კონიაკის დაყოლება სხვა
დროისთვის გადადეს, თუმცა საეჭვო იყო, ასეთი წინადადება შალვა ცის-
კარიბეს სიფხიზლეში წამოცდებოდა.

* * *

გვიანდაწოლილი შალვა დილით სანაგვე მანქანის ზარმა გააღვიძა.
ნაგავი გადასაყრელი არ ჰქონდა, მაგრამ მაინც სწრაფად წამოღვა. თავი
ნორმალურად ტკბოდა. დღეობაში დაღუპულ ღვინოზე უფრო წუხანდელი
ფათერაკების გახსნება აწუხებდა. იმას შიშობდა, სიმთვრალეში ვინმეს
ცუდი სიტყვა სომ არ ვაკადრეო. ასეთი საქციელი მისი სპეტაკი ბუნები-
დან გამომდინარეობდა, თორემ დომენტი აზობაძე რომ ყოფილიყო, სინდი-
სი ნამთვრალეებს კი არა, საერთოდ, იშვიათად შეაწუხებდა.

იმ დილით ეჭვებით გულდამძიმებულ შალვა ცისკარიბეს ჩვეულებისა-
მებრ არ უვარჯიშია, მხოლოდ ტანი დაიზილა ცივი წყლით და უშაქრო ჩაი
დალია. სიმხნევის ელექსირმა გონება ცოტა გამოუკეთა, მაგრამ, სამსახუ-

რისაკენ მიმავალი, მაინც იმას დარდობდა, ქალიშვილებს თვალში როგორ შევხედო! გრძნობდა, რაღაცა ისე არ გააკეთა, როგორც ნორმალურ მდგომარეობაში გააკეთებდა, მაგრამ, კონკრეტულად, რა, — ვერ გაეჩინა. ვინმეს რომ ეთქვა, წესიერ ქალიშვილებს ღამის ორ საათზე სიძვის დიაცბივით სახლში ეპატიუებოდიო, ცილისწამებისათვის სილას გააწნავდა.

ღიას, ეჭვი და უძილობა იყო იმის მიზეზი, რომ სამსახურისაკენ ჩვეულებრივად მკვირცხლად მიმავალი შალვა ახლა სვენებ-სვენებით მიუყვებოდა გზას. სწორედ ამიტომ, გამოსათვლელ სადგურში ჩვეულებრივზე ზუთმეტი წუთით გვიან მივიდა, თუმცა, ნახევარი საათიც რომ დაეგვიანებინა, მაინც ვერავინ შენიშნავდა. სამსახურში მის გარდა არავინ იყო.

„საოცარია, — გაიფიქრა შალვამ, — ათი დაიწყო, მაგრამ კაცის ჭაჭანება არ ჩანს. ალბათ, ჩემი საათი გარბის წინ... ჯერ აღრეა. მოსვლით კი როგორ არ მოვლენ!.. თუმცა, რომ არ მოვიდნენ, არც ისაა გასაკვირი. წუხანდელი ქეიფის შემდეგ ძნელია სამსახურში დაჯდომა. ამ დროს სახლში ტახტზე უნდა იწვე ღამაზად და ყავასა და ბორჯომს წრუპავდე... მაინც, რა ვიციოთ ეს ზედმეტი ღვინის სმა, როგორ ვინაღუებოთ ჯანმრთელობას! თან კიდევ, სუფრას რომ მიეუსხდებით, დროის ყადრი გვაეიწყება. რამდენი ლექსი და დისერტაცია დაიწერებოდა ღვინოში გაფლანგული საათების ხარჯზე! არა, სმა პოეტებსაც და მსახიობებსაც უყვართ, მაგრამ ყველაფერს თავისი ზომა და წონა აქვს... ნამდვილად არ უნდა დამელია წუხელ იმდენი ღვინო, მაგრამ დომენტი ახლობაქე შემეცოდა. მე რომ არ დავხმარებოდი, პეტროვიჩი ღვინოში ბუზივით ჩაახრჩობდა! ისედაც ნასვამი მოვიდა... სიფხიზლეში ვერაა დალაგებული და სიმთვრალეში ნუ იკითხავ! წუხელ იმხელა ჭინჭყლი ატეხა, რომ კინაღამ ჩავვიმწარა პურმარილი, კიდევ კარგი, ძანუჩარმა დააწყნარა, თორემ გასაქცევად გვქონდა საქმე“.

შალვა ცისკარიძემ გამოსათვლელი სადგურის დარაბები გააღო, დეფუანში სინათლე შემოუშვა და ისევ ფიქრები განაგრძო.

„საოცარია, კიდევ რომ სუფრას იხსენებ, შალვა ცისკარიძე! გუშინდელი ღამე არასოდეს დაბრუნდება, დღეიდან კი შენს ცხოვრებაში ახალი ეტაპი იწყება, — დაგვემვისა და კოორდინაციის განყოფილების უფროსი ხარ, მაგრამ არც ერთი ხელქვეითი სამსახურში არ დაგხვედრია... ხომ დაირღვა შრომის დისციპლინა!.. რასაკვირველია, ყველანი შეგიძლია დასაჯო, მაგრამ შენ არავის დასჯი, რადგან იცი, რომ აუცილებლად მოვლენ, არსად დაიკარგებიან... აი, შენ ხომ მიხვდი? — კეთილი და პატიოსანი! გადააბრუნე ტაბელი მათ მაკივრად, გასაჭირში ჩავარდნილ კაცს დახმარების ხელი გაუწოდე!.. აგერ ლილი, ჩვენი იუბილარი. წუხელ რომ ღამაზი სადღევრძელობით ამკობდი, დღეს რატომ უნდა დაივიწყო?... ჰოდა, ლილი კირვალძე ახლა სახლშია და წუხანდელ ნამუსრევს ალაგავს... ძნელი საქმეა, შეიძლებოდა, დღეს სულ გაგვეთავისუფლებინა სამუშაოდან“.

შალვამ ლილის ტაბელი გადააბრუნა და იმ წამსვე წარწერა აინთო:
„გარეშე პირების ღვომა აკრძალულია“.

ეს კიდეც ზინა თავბერიძის ტაბელია, წუხელ რომ გიტარაზე ღიმღღინძობდა, იმ ზინასი!.. მაკა ფუტკარაძე ხომ არ დაგავიწყდა, ისიც ხომ შენსავით პოეზიის მოყვარულია“.

„უსაქმურობა დანაშაულია“. — განათლა ზინასა და მაკას ტრანსპარანტი.

„ლომენტი ახლობაჲ ჯერ გამოფხიზლებული არ იქნება... მაგას რომ ნერვები აქვს დაწყვეტილი, ძილზე უკეთესად არაფერი მოუხდება... რაც შეეჩება დამლაგებელ ელენე ოთხმეზურს, იგი, ცხადია, ჯერ ვერ მოვიდოდა. ნეტავ, ბავშვი როგორაჲ ჰყავს, ფეხზე თუ წამოდგა?“.

ტრანსპარანტები ერთმანეთის მიყოლებით აინთო: „ზრდილობა ადამიანის სილამაზეა“, „ყურადღება, სამუშაო დღე დაიწყო“.

სულ ბოლოს, შალვა ცისკარიძემ საკუთარი ტაბელი გადააბრუნა, ხომ გახსოვთ, მის ტრანსპარანტს ასეთი მოწოდება ამშვენებდა: „ვისწავლოთ წუთის ფაღრი“.

მანუჩარ შილაკაძის კაბინეტიც დაკეტილი იყო, მაგრამ მას პერსონალური ტაბელი არ ჰქონდა და ვერაფერს გადაუბრუნებდა.

„მამასაღამე, მოგახსენებთ, პატივცემულო მანუჩარ პეტროვიჩ: დილის ათი საათისათვის გამოსათვლელი სადგურის პატარა, მაგრამ მონოლითური კოლექტივი სახეზეა თქვენი გამოკლებით! თქვენ კი, როდესაც გაგებარდებათ, მაშინ მობრძანდით. სულ რომ არ მოხვიდეთ, არც ამით დაიქცევა ქვეყანა... ბოლიში, მინდოდა მეთქვა, სამუშაოს აუცილებლად შევასრულებთ-მეთქი, პირობასაც შევასრულებთ, არაფერი დაგვრჩება შეუსრულებელი! დიან, ჩვენ ვიმღვებით ამის გარანტიას. შალვა ცისკარიძე საკუთარი მავალით დაარწმუნებს თანამშრომლებს, რომ სამსახურის უმიზეზოდ გაცდენა დანაშაულია, რომ ყველგან და ყველაფერში რკინისებური დისციპლინა უნდა დამყარდეს!“

და ბოლოს, შალვა თავის კაბინეტში შევიდა, ზოლიანი პიჯაკი გაიხადა და ხელზე სამკლავები გაიკეთა, ახალგარეცხილი პერანგი არ დამესვაროსო. მერე საანგარიშო მანქანას მიუჯდა, დაბროგრამებისა და კოორდინაციის განყოფილების უფროსის ძნელ, მაგრამ საპატიო სამუშაოს შეუდგა. საანგარიშო მანქანა ელექტრო-კიბერნეტიკული სრულყოფისაგან ძალიან შორს იყო, ამიტომ სახელურის ყოველ გადაბრუნებაზე არც თუ ისე სასიამოვნო ხმას გამოსცემდა, მაგრამ, ნუ დაგავიწყდებათ, შალვას გუნება-განწყობილება უკვე საგრძნობლად გამოკეთებული ჰქონდა და ეს ხმა უკვე მტრულების ღულუნად ჩაესმოდა.

— ილულუნეთ, ილულუნეთ, მტრედებო, — შალვა ამ სიტყვებს ისე მგრძნობიარედ წარმოთქვამდა და ისე ეალერსებოდა უსულო და უზოცო, ხმელი წიფელივით აჩონჩხილ ციფრებს, თითქოს ისინი ცოცხალი არსებები ყოფი-

ლიყვნენ. — ოღონდ ნუ გამიბრაზდებით და წესრიგს ნუ დამირღვევთ!.. საღ-
გეჩქარებათ, ჩემს გარდა, თქვენ პატრონი არა გყავთ. ცოტას თუ მაღალი,
შალვა ცისკარიძე ყველას თავის ადგილს მივიჩნენ... თუ ჭკუით ^{გაქცეული}
შალვა ცისკარიძემ, შეიძლება, თქვენზე ლექსიც დაწეროს.

სტრიქონები ძალდაუტანებლად, თავისთავად მოვიდა.

ეს ციფრები მტრედებივით დამესია,

ანათებენ, თითქოს კაჟის ნაკვესია.

ზუსტად იმ მომენტში, როდესაც შალვა ცისკარიძე საანგარიშო მან-
ქანას პოეზიის ენაზე ელაპარაკებოდა, მანუჩარ შილაკაძემ გამოსათვლელი
სადგურის კარი შემოაღო. ახალდაწინაურებული თანამშრომლის ლაპარა-
კი, ცხადია, არ ესმოდა, თორემ, მის შემხედვარეს, კარგი დღე არ დაადგე-
ბოდა, თუმცა, გასაკვირი და გასაოცარი შემოსვლისთანავე ისედაც ბევრი
დაუზვდა.

„წუხელ კი დავლიე, მაგრამ ამ დილით მთვრალი არ უნდა ვიყვე, — თა-
ვის თავს ელაპარაკებოდა მანუჩარი, — ალბათ, მეჩვენება და ისაა! ყველა
ტაბელი გადაბრუნებულია, ყველა ღოზუნგი ანთებულია, სამსახურში კი
თანამშრომლები არ ჩანან... ჯერ ადრეა, მოსვლას როგორ იკადრებდნენ!..
რაც მოვივა დავითაო, ყველა შენი თავითაო!.. არ უნდა წავსულიყავი დღეო-
ბაზე, მაგრამ ლილი შემომიჩნდა და ხათრი ვეღარ გაუტეხე... გავითქვიფე
ხელქვეითებში და ისაა!.. მაგათ არც უმცროს-უფროსობა იციან და არც
სიტყვა-პასუხი უვარგათ... ის დამთხვეული დომენტი ახობაძე ძლივს არ
მოვიშორე! ზინცა და მაკაც როგორ გადამეკიდნენ, მე მაგათ შალვა ცის-
კარიძე ხომ არ ვგვონ? — ასეა, ჩემო ბატონო, ხათრი და პურ-მარილი
გვლუპავს ქართველებს. ზრდილობის გულისათვის ერთი თუ გაუცინე ვინ-
მეს სადღეგრძელოში, ამ წაწმა ბეჭეანს ხელს მოგიტყაპუნებს, როგორა
ხარ, შე ძველოო!.. არაფერია, მანუჩარ შილაკაძე მოუვლის მაგათ, ჩამოა-
ღებინებს ბეჭიდან ხელს, დღეს რომ სამსახურში დაიგვიანეს, იმაზეც პა-
სუხს აგებინებს!“

შალვა ცისკარიძის მსგავსად, მანუჩარ პეტროვიჩმაც დაცარიელებუ-
ლი კაბინეტები ჩამოიარა.

„ჩვენი იუბილარი და ჩვენი თავშეყრის მიზეზი, დიდად პატივცემული
ლილი კირვალძე, რასაკვირველია, არ არის, და რადგან ლილი არ არის,
ისიც რასაკვირველია, არც ზინა თავბერიძე და არც მაკა ფუტკარაძე იქნე-
ბიან. ო, რა შამფურივით აქვთ ენა ალესილი: „პატივცემულო პეტროვიჩ,
აიღეთ ეს განხეთქილების ვაშლი და გადაწყვიტეთ სამართალი“. მე მაგათ
ვაჩვენებ სამართალს! ვაშლს კი არა, საანგარიშოს ავალებინებ ხელში!“

დომენტისა და შალვას ზიარი ოთახი დერეფნის ბოლოში იყო.

„დომენტი ახობაძე ვითომ სინდისმა შეაწუხა და შეხვედრას ერიდე-
ბა?.. მტერი გყავს?!. განყოფილების უფროსობიდან განთავისუფლება ცო-

ჭაა მაგისტოვის, სულ არაა სამსახურში გასაჩერებელი... მადლობა ღმერთს, ერთი კაცი, თურმე, ყოფილა ადგილზე. მარტო შალვა ცისკარიძე მივ-
დომია მაგიდას და ყველას მაგივრად მუშაობს... ღვინის სმა გვარდნირებს
ნია, არც სიბეჯითი აკლია, მაგრამ დიდი ბედაური მაინც არ უნდა იყოს.

შალვას უფროსის შემოსვლა არ შეუნიშნავს. თან ანგარიშობდა და
თან აზლად შექმნილ სტრიქონებს იმეორებდა.

ეს ციფრები მტრედებივით დამესია,
ანათებენ, თითქოს კაჟის ნაკვესია.

მისი შემხედვარე მანუჩარ პეტროვიჩი, გაღაურეველი არ დარჩენილა-
მეთქი, რომ გითხრათ, ტყუილი გამოძიება. გაკვირვებით კი ძალიან გაუკვირ-
და. ამიტომ ახალდანიშნული თანამშრომელი მკაცრად დატუქსა, კაცო, შენ
ოფოფები ხომ არ ვაგიფრენიაო, თუმცა შალვა ცისკარიძის ლექსში ოფო-
ფებზე კი არა, მტრედებზე იყო ლაპარაკი.

ერთომ ისეთი არაფერი მომხდარიყო, შალვა უფროსს მოწიწებით მიე-
სალმა.

— დილა მშვიდობისა, მანუჩარ პეტროვიჩ!

მანუჩარი დომენტი ახოზაძის სკამზე ჩამოჯდა.

— ეის ელაპარაკებოდი ამ ცარიელ ოთახში? — სალამი არ დაუბრუნე-
ბია, ისე იკითხა.

— რალაც ლექსი ამეკვიატა და... — დაიმორცხვა შალვამ.

— ხომ გაგაფრთხილე, მაგ ლექსებს შეეშვი-მეთქი!

— მე ისე, ჩემთვის...

— შენთვის რას ჰქვია?

— ბოდიში, პეტროვიჩ.

მანუჩარმა შეწუხებული შალვა დაკვირვებით შეათვალიერა.

— თუ კაცი ხარ, გამაგებინე, დომენტი ახოზაძე ხომ გავათავისუფლე
თანამდებობიდან და მის მაგივრად დაპროგრამებისა და კოორდინაციის
განყოფილების უფროსად შენ ხომ დაგნიშნე?

— კი დამნიშნეთ, პატივცემულო პეტროვიჩ, მაგრამ მე განცხადება არ
დამიწერია, უარს ვამბობდი.

— მაგას რა მნიშვნელობა აქვს! მოვალეობის შესრულებას ხომ შეუ-
დექი?

— ამ დილიდა!

— განყოფილების უფროსის ფუნქციები ხომ არ დაგვიწყებია?

შალვამ ხუთოსანი პიონერივით სხაპა-სხუპით უპასუხა.

— ჩვენ უნდა ვიბრძოლოთ საწარმოო გეგმების შესრულებისათვის...

ჩვენ აუცილებლად უნდა შევასრულოთ გეგმა... გეგმა კანონია.

— მერე, როგორ შეასრულებ, კაცო, თანამშრომლები რომ სამსახურ-
ში არა გაყავს?

— არა გვყავს, მაგრამ როდესაც მოვლენ, გაორკეცებული ენერგიით შეუუღლებით მუშაობას.

მანუჩარი ისევ ფეხზე წამოდგა.

— თუ იცი შენ, რა დროა ახლა?

შალვამ საათს დახედა.

— ათის ნახევარია. — ძველი „პობედა“ ჰქონდა, მაგრამ კარგად მუშაობდა და ახალს იმიტომ არ ყიდულობდა.

— თუ კაცი ხარ, მაგა საათი სარემონტოდ მიუტანე, სადგურის მოედანზე კარგი მოხელეა, — პეტროვიჩმა ხინკალისოდენა თავისი „სევიკი“ გამოაჩინა, — ახლა ზუსტად ათი საათია.

შალვამ „პობედის“ დიდი ისარი გადასწია.

— ახლავე გავასწორებ, პეტროვიჩ... მაშასადამე, ათი საათია... კუთილი და პატიოსანი. მაგრამ, ძალიან დიდი ბოლიშის მოხდით, იქნებ, თქვენი საათი გარბის წინ?

— კაცო, შენ ჩემს გამასხრებას თავი დაანებე! — გაბრაზდა უფროსი.

— როგორ გეკადრებათ, მანუჩარ პეტროვიჩ.

— მე შენ გეკითხები, სამსახურში ერთი საათით დაგვიანება თუ ეკადრება ვინმეს?

— არავითარ შემთხვევაში, მაგრამ...

— არ დამიწყო ახლა, წუხელ ღვინოს ვსვამდი და დღეს თავი მისკლებო!

— ღვინოს კი ვსვამდით...

შალვას მრავლობითი უფროსს არ მოეწონა.

— კრებაზე რომ ყველა ენას წაივრძელებთ, ლოთობა კაპიტალიზმის გადმონაშთიაო, თუ არ შეგიძლიათ, შეეშვით მაგ გადმონაშთს!

რაკი უფროსის ლაპარაკში იუმორის მარცვალე შენიშნა, შალვამ მისი გაღვივება სცადა.

— შეშეება კი მინდოდა, მაგრამ ძალიან მკაცრი თამადა მყავდა.

თამადა, კარგად მოგეხსენებათ, მანუჩარ შილაკაძე იყო, დღეობა ურიგოდ არ ჩაუტარებია, მაგრამ წუხანდელის გახსენება მაინც ნერვებს უშლიდა. ამიტომ შალვას განუცხადა, ღვინოზე ლაპარაკის მაგივრად, საქმეს მიეხედოთ, ისა სჯობიაო, რაზედაც შალვამ სრული თანხმობა განუცხადა, ყველაფერი გასაგებია, მანუჩარ პეტროვიჩო!

ყველაფრის გამგები ხელქვეითი რომელ უფროსს არ უყვარს, მაგრამ ეს სიყვარული პეტროვიჩის რატომღაც სახეზე არ გამოხატვია.

— თუ ყველაფერი გასაგებია, დაგვიანებული მკაცრად გააფრთხილე, რომ მხგავსი შემთხვევა მომავალში აღარ განმეორდეს! — თქვა მან და სმენადგადაქეული შალვას ახალგაპარსული ლოყები შეათვალიერა. ეტყობა, ელექტროსაპარსს ხმარობსო, გაიფიქრა გუნებაში, ხმამაღლა კი დაწყე-

ბული წინადადება ასე გააგრძელა, — ხოლო მსგავსი შემთხვევა თუკი გან-
მეორდება...

მრავლისმნიშვნელი პაუზა აქ შალვას დასტურისთვის იყო მითითებული.
უნდა ეთქვა, მსგავსი შემთხვევა არასოდეს განმეორდებაო, მაგრამ დანაშაუ-
რამებისა და კოორდინაციის განყოფილების უფროსი არაფერს ამბობდა.
ამიტომ პეტროვინმა ისევ განაგრძო.

— სამსახური და დისციპლინა შენ სხვის მაგივრად ღვინის სმა ნუ
გვონია... ნურვის ებოდიშები, თუ კაცი ხარ! მკაცრად მოჰკიდე მაგათ ხელი,
უყვირე, დამუქრე, დასაჯე, თუ საჭირო იქნება, მოხსენი! თანამშრომ-
ლებს შენი შიში უნდა ჰქონდეთ.

მანუჩარ შილაკაძე გამოცდილი მუშაკი იყო და შესანიშნავად იცოდა,
რასაც ლაპარაკობდა. ხელქვეითების დარიგება უყვარდა, გულში კმაყოფი-
ლებას გრძნობდა, როდესაც თანამშრომელს „ფასს“ აძლევდა, მაგრამ
ახლა რომ შალვას გულში ჩახედა, დარწმუნდებოდა, კედელზე ცერცვი
რომ ჰქონდა შეყრილი.

როგორც კი მანუჩარ შილაკაძის ქონიანი ბეჭები კარს მიეფარა, შალვა
ცისკარიძემ თავი სინანულით გააქნია.

„შიში უნდა ჰქონდესო!.. მე რა, საფრთხობელა ვარ? ცდებით, მანუჩარ
პეტროვი, შიში კი არა, ურთიერთპატივისცემა უნდა გქონდეს, ერთმანე-
თი უნდა გვიყვარდეს, სხვანაირად არ შეიძლება, ჰუმანურობა და სიკეთე
ჩვენი საქმიანობის დევიზი უნდა იყოს“.

საპროტესტო ფიქრები კაბინეტში შემოსულმა დომენტი ახობაძემ
შეუწყვიტა. შალვა ისე გულითადად მიესალმა ახლად შემოსულს, თითქოს
სულ რამდენიმე წუთის წინ უფროსი უსიამოვნო სიტყვებს კი არა, მეტა-
მეტე ხელფასით დაჯილდოებაზე ელაპარაკებოდა.

გაკვირვებულმა დომენტი ახობაძემ ხელი ჩაიქნია, ყოველთვის კარგ
ხასიათზე როგორაა ეს უპატრონო! სინამდვილეში, პატრონი მას არ ჰყავ-
და, თანამდებობიდან ახალდაქვეითებული იყო.

შალვამ, უპირველესად, ჯანმრთელობა გამოჰკითხა, რაზეც დომენტიმ
უპასუხა, თავი და გული მისკდება, თორემ სხვა არაფერი მიშავსო. შალვამ
გაამხნევა, უკეთესად არც მე გახლავარო.

— ძან მთვრალი ვიყავი ხომ წუხელის? — დომენტის იმდამინდელი
დეტალები აინტერესებდა.

— ძან არ ითქმის, მაგრამ ისე, რა...

— ისე კი არა, სუფრაზე გოჭივით დამეძინა.

— დაღლილი იყავი და იმიტომ დაგეძინა. — ბოდიში მოხადა შალვამ,
აბა, იმას ხომ არ ეტყოდა, თავი ინდაურის საცივში გედოო.

დომენტი სუფრაზე ძილს შეჩვეული იყო და მაინცდამაინც სინდისი
არ ქენჯნოდა, ამიტომ შალვას პირდაპირ უთხრა, გალემილი მთვრალი
ვიყავი და ტყუილად გულს ნუ მაკეთებო.

— არც მთლად ასეა საქმე, ვარდენიჩ. — არ დაეთანხმა შალვა.
დომენტიმ თავი გააქანია.

— იქნებ, არც მანუჩარ შილაკაძისთვის მითქვამს არაფერი? გიგლიძეთქა

— რა უნდა გეთქვა, ტუჩებში ჰკოცნილით ერთმანეთს.

ტუჩებში კოცნამდე რომ დაძაბული სიტუაცია შეიქმნა, იმის გახსენება, ცხადია, არ ღირდა. დომენტიმ მხოლოდ ის დასძინა, პირობა მომცა და იმიტომ ვკოცნიდიო. მომდევნო ამბები ბურუსით იყო მოცული. განსაკუთრებით სახლში მისვლა აინტერესებდა, ამიტომაც ჰკითხა, შენ ხომ არ მიგიყვანივარო. შალვას არ ესიამოვნა, მაგრამ მაინც სიძმართლის თქმა ამჯობინა, მე სახლში ზინა და მაგა მავაცილეო. რასაკვირველია, ის აღარ გაუმხილა, შუალამეზე ქალიშვილებს ყავაზე სარჩევად საკუთარ ოჯახში რომ ეპატიჟებოდა.

როგორც ყველა ნაბახუსევ კაცს, დომენტი აზოზაძესაც წუხანდელი ამბები ფრაგმენტულად ახსოვდა და, რა გასაკვირია, ყველაფერი დაწვრილებით სურდა გაეგო.

— ვაჟკაცურად მითხარი, მართლა დალიე ჩემს მაგიერად ღვინო? — უპირველესად სმის საკითხი იყო გამოსარკვევი.

— პეტროვიჩი დაგადგა ყანწით თავზე და, აბა, რა უნდა მექნა! — აუხსნა შალვამ.

— პეტროვიჩი კი არა, ღომი რომ დამდგომოდა შესაჭმელად, მასეთ საქმეს ვერ გავაკეთებდი, — პატიოსნად აღიარა დომენტიმ და მერე ისიც დაუმატა, — ახლა კი დაერწმუნდა, ნამდვილად ჰუმანური კაცი ყოფილხარ.

— მართო ღვინის მავალითზე დარწმუნდი? — ეწვინა შალვას.

დომენტიმ საუბარი სხვა თემაზე გადაიტანა.

— თურმე, წუხელ ქალები გადავირევიან...

შალვას უსიამოვნოდ გააჟრჟოლა, ასე უცებ როგორ მოასწრეს ამბის შეტყობინება, ალბათ, ტელეფონით დაურეკესო! ლილი არაფერ შუაში იქნება, მაკასა და ზინას კი ოღონდ სალაპარაკო მიეცი და ყველაფერს ძაღლის კუდს გამოაბამენ. დომენტის გადარევდნენ, შენს სიყვარულს შალვამ ლექსები მიუძღვნაო.

— ჰო, რატომ გაჩერდი, წუხელ სიყვარულს არავის ეფიცვობდი? — ამღვრეული თვალები მოწკურა დომენტიმ.

შალვა ბრინჯივით დაიბნა.

— აბა რას ამბობ ვარდენიჩ.

— ლილის მართლა მიუძღვენი ლექსი?

კითხვა კი არა, ტყვია ესროლეს, ხმა ვერ ამოიღო.

— ჰო, შენ გეკითხებიან! — შეახსენა დომენტიმ.

სხვა გამოსავალი არ იყო, უნდა ეთქვა რაღაცა.

— მე ისე, დაბადების დღის აღსანიშნავად დავწერე... — შალვა სიტყ-

ვებს კი წარმოთქვამდა, მაგრამ თვალს ვერ უსწორებდა, რადგან ღამისავე იყო. ღომენტის რომ მარჯვენა ყბაში დაერთვა (ხალი ჰქონდა ზედ, ახალგაზრდობაში ქალიშვილებს ძალიან მოსწონდათ), მარცხენას მიუშვერდა. ღომენტი მხოლოდ ბოლთას ურტყამდა და საკმაოდ მშვიდად ლაპარაკობდა.

— ასეა თუ ასე, ლილის თავი უნდა დაანებო, არაფერი გამოგივა! შალვამ ცოტა სული მოითქვა.

— ვარდენი, ასეთი ლაპარაკი როგორ გეკადრება.

— უარესი მეკადრება!.. რა ნახე ლილიში ახლა ასეთი?.. ზინა, აგერ, ქალია ბედაური, გიტარაზე უკრავს, ყავაზე რჩევა იცის, წონა არ აკლია და ქონება. შენ ოღონდ მითხარი და დღესვე ჩაგაწყო საქმეს.

ყველაფერი სიმართლე იყო, ასეთ ქალზე თვით ღომენტიც არ იტყოდა უარს, მაგრამ იცოდა, ამ საქმიდან არაფერი გამოუვიდოდა, რადგან თავბერიძის ქალს მის მამაკაცურ ღირსებაზე არცთუ ისე სახარბიელო შეხედულებები ჰქონდა.

ქალებზე ლაპარაკს რომ მორჩნენ, ფიგურულ სრიალზე გადავიდნენ, შემდეგ შაბათის სპორტკლუბზე ისაუბრეს და, ამრიგად, კრიტიკული სიტუაცია ნელ-ნელა განიმუხტა. ღომენტის გუნება ისე გამოუკეთდა, რომ შალვა ცისკარიძეს ბეჭებზე ხელიც მოუთათუნა, სხვა, როგორ ბრძანდები ბატონო უფროსო! შალვამ დაიმორცხვა, მე რა უფროსი ვარ, ბრძანებას მანუჩარ შილაკაძე იძლევაო.

— მაინც რა ბრძანებას იძლევა? — დაინტერესდა ღომენტი.

— სამსახურში დროზე უნდა გამოცხადდეთო, არ უნდა დამოკიდებული ღომენტის ხელი ჩაიქნას.

— მაგ ბრძანების შენ ნუ გეშინია, დღეს იტყვის და ხვალ დაავიწყდება, შეიძლება, არ დაავიწყდეს, მაგრამ მაინც არ მეშინია, რადგან ვიცი, შენ რომ დამბცავ. ხომ დამბცავ, ჩემო სიხარულო? — დაიცა, სად მიღმხარ, კაცო, მართლა ხომ არ გეწყინა?

— ვნახავ, ხალხი თუ მოვიდა.

— მაგ ხალხს ნამდვილად უნდა მოვლა... ქალები თუ გაგიშინაურდნენ, დაღუპულია შენი საქმე!.. ვიცი, ალბათ, საკუთარი გამოცდილება მაღაპარაკებს.

გამოსათვლელ სადგურში მომუშავე ქალებისაგან ღომენტის მწარე გამოცდილება ჰქონდა მიღებული. აი, ახლაც, დღის თორმეტ საათზე, ყავის სასმელად შეკრებილიყვნენ და მისი წუხანდელი სიმთვრალის ეპიზოდებს იხსენებდნენ, მანუჩარ შილაკაძეს დასაბოლმავად ზინაც ევთოდა, ღომენტი რომ არ დამატებოდაო! მაკა ძალზე შეწუხებული იყო, პეტროვის რა პირით უნდა შევხედოთო. ზინამ ყველაფერში მაკა დაადანაშაულა.

— იქნებ, შალვასაც მე ვუძღერე გიტარაზე? — ნიშნის მოგებით ჰკითხა მაკამ.

— შალვა ჩემი სახარულია, — გააფრთხილა ზინამ, — პეტროვიჩს ნუ ადარებ!

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

— არც დომენტის ვადარებ.

— კიდეც დომენტი!.. შეეშვი მაგ უბედურს, მისი გაჭირვება ეყოფა!

— უბედურიო? — ყავის სმა შეწყვიტა ლილიმ.

— მე სიყვარულში გაუბედურებულს ვგულისხმობ, — აუხსნა ზინამ და ყავის ფინჯანი მაკას გაუწოდა, — ნახე, ერთი, ბედი თუ ამომივიდა.

ბედში, რასაკვირველია, საქმრო იგულისხმებოდა. მის გარდა, ზინას არაფერი აკლდა. მაინც უცნაურადაა ქვეყანა მოწყობილი: ბუნება ცველაფერს ერთი ადამიანისათვის არ იმეტებს. იქნება ძალიან ჭკუიანი და ლამაზი იყო, მაგრამ შენს მაგივრად უტვინო და შეუხედავი გათხოვდეს.

მაკამ ფინჯანს კარგა ხანს უყურა, მერე გაზეპირებულივით დაიწყო.

— რა გინდა, სულო და გულო!.. გზა არის, ფული არის..

მკითხაობაზე ადვილი არაფერია, თქვი, რაც გინდა, ასი ტყუილი და ერთი მართალი, ოღონდ დამაჯერებლად თქვი!

გზა და ფული ზინას ათასჯერ ჰქონდა ფინჯანში ამოსული და ყურადღება არ მიუქცევია. ბედი თუ ჩანსო, ეს აინტერესებდა.

სხვა დროს მაკა დაქალს გულს გაუკეთებდა, ბედი და იღბალი იმდენი გაქვს, მთელ ქალაქს ეყოფათ, მაგრამ წუხელ რომ ზინას მეტი მოწონება ჰქონდა, ამის დარდი აწუხებდა. ამიტომაც უთხრა, შენს ფინჯანში ვიღაცას თვალი ჩანსო.

— თვალი პატიოსანი? — იკითხა ზინამ.

— არა, ბოროტი თვალია, ძალიან ცუდად გიყურებს.

ზინას ხასიათი გაუფუჭდა.

— თვალი, იცოცხლე, კი ამომივიდოდა!.. სხვას ვერაფერს ხედავ?

— ამდენი ერთ ფინჯანში არ დაეტევა.

— შენ კარგად ნახე, წუ ჩქარობ, — დაარიგა ზინამ და თვითონაც ჩახედა, — აქ, მგონი, ერთი კაცი უნდა იდგეს.

მაკამ თავი დაუქნია.

— ეგ, ნამდვილად ისაა... თანამდებობაზე ახალდანიშნულია... ბევრ ღვინოს ზვამს... ლექსების წერაც იცის.

— შეხედე შენ, როგორ ხელგაშლილი დგას! — გაეხარდა ზინას.

მიზი აღტაცება მაკამ არ გაიზიარა.

— კე დგას, მაგრამ ეგ ხელები სხვისთვისაა გაშლილი ვარდივით.

— მაგ სხვას დომენტი ჰყავს და კარგად მოუაროს! — ხმას აუწია ზინამ.

მაკამ ღერეფანში შალვა ცისკარიძეს მოჰკრა თვალი და შეშინებულმა ზინას პირზე ხელი ააფარა.

— ჩუმად, გოგო, მოდის!

— დომენტი? — თავი არც აუწევია, ისე იკითხა ზინამ.

— შენი სიხარული მოდის, მაგრამ ჩვენ, ვითომ, ვერ შევამჩნიეთ.

როგორც ადრე დარწმუნდებით, შალვა ცისკარიძე ქალთა საზოგადოებაში გაბედულებას მხოლოდ სიმთვრალეში იჩენდა. ასლა კი უზიზველი იყო და ამიტომ ქალიშვილებიდან შორეახლო ძალზე უსწრაფად შეჩერდა, კიდეც ჩაახველა, ოღონდ ისე გაუბედავად, რომ მისი ხმა არავის გაუგონია.

— მაინც რა შესანიშნავი უფროსი გვყავს! — აქებდა ზინა, — კიდეც მღერის, ლექსებსაც წერს, ღვინოსაც სვამს...

მაკამ ღრმად ამოიოხრა.

— ბედნიერია ის ქალი, ვინც მაგის ოჯახში შევა!

ღილი არაფერს ამბობდა. სიტყვა ისევ ზინამ გააგრძელა.

— მერე, რა კეთილი გული აქვს. რა ჰუმანურია! დღეს სამსახურში ერთი საათი დავაგვიანეთ, მაგრამ შენიშნაც არ მოუცია.

— აბა ღომენტი ახობაძესავით ხომ არ დავგიწყებდა ჩხუბს! — თქვა მაკამ.

სანამ უფროსი იყო, თითოეულ დაგვიანებულ წუთს ღომენტი სპეციალურ რეველში აღნიშნავდა. წუთებისაგან თვის ბოლოს საათები გამოჰყავდა. მანუჩარ შილაკაძეს მისთვის რომ დაეჯერებინა, ამ გაცდენილი საათებისათვის ხელფასი არავის არ უნდა მიეღო. პეტროვიჩი ამას შალვასათვის ჰუმანურობის ნიადაგზე კი არ აკეთებდა, არამედ ეშინოდა, გამოსათვლელი სადგურის თანამშრომლები, საერთოდ, უხელფასოდ არ დარჩენილიყვნენ. საყვედურებს, იტოცხლეთ, არავის აკლებდა, მაგრამ დაგვიანებას მაინც ვერაფერი მოუხერხა, რადგან ყველაფერი უკვე დაგვიანებული იყო და თანამშრომლები მის განთავისუფლებას ელოდნენ. ჯერჯერობით განთავისუფლებული მხოლოდ ღომენტი ახობაძე იყო. მის ნაცვლად შალვა ცისკარიძის დანიშნა უდაოდ პროგრესულ მოვლენას წარმოადგენდა და ქალიშვილებიც სწორედ იმიტომ უსვამდნენ ხაზს ახალი უფროსის დადებით თვისებებს.

პირში თუ პირსუკან ქება ყოველ გონიერ არსებას სიამოვნებს, უგზუარი, ცხადია, არც შალვა ცისკარიძე გახლდათ, ამიტომ ქალიშვილების ნათქვამმა ფრთები გამოასხა, თუმცა, ოთახიდან მაინც ფეხაკრეფით გავიდა. ღერუფნის ბოლოში ელენე ოთხმეზურს შეხვდა. ქალი მოწიწებით მიეხალძა.

— გამარჯობა, ბატონო შალვა!

— გაგიმარჯოთ!

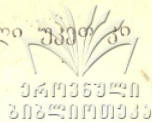
— ბოდიშს ვიხდი დაგვიანებისათვის.

— არაუშავს, არაუშავს!... ბიჭი როგორაა?

— უკვე ფეხზე წამოდგა... თქვენ რომ არ დამხმარებოდით, არ ვიცი, რა წყალში გადავეარდნილიყავი.

— რომელ დახმარებაზე მელაპარაკებით? — გაუკვირდა შალვა.
ეს ჩემი ვალი იყო... მთავარია, ბავშვი მომჯობინდა.

შეწუხებული დამლაგებელი ძველ ცოცხს აწვალებდა (ახალი უკვე კი დაგვიდა, მაგრამ მყიდველი არავინ იყო).

— მეტს, ალბათ, აღარ შეგაწუხებთ... ძალიან მერიდება.

— არა უშავს-მეთქი, ხომ გითხარით.

— ღმერთმა თქვენისთანა კეთილი კაცი არ მოაკლოს ამ დაწესებულე-ბას! — დალოცა ელენე ოთხმეზურმა.

ამ სიტყვების შემდეგ შალვამ უფრო მეტი სიმსუბუქე იგრძნო და კარგა ხნის შემდეგ ლილის ოთახში შესანიშნავი გუნება-განწყობილებით შევიდა; ყავის სმადამთავრებულ წუხანდელ იუბილარს გულითადად მიესალმა.

— დილა მშვიდობისა, პატივცემულო ლილი!

პატივცემულმა ლილიმ კეკლუცად გაუღიმა.

— გაგიმარჯოთ!.. ისე, დილა კი არა, უკვე შუადღეა... ძალიან ბოდიშს ვიხდით, ბატონო შალვა. ამდენი არასოდეს დამიგვიანებია.

— როგორ გეკადრებათ, ძვირფასო ლილი! — შალვა ისეთ ხასიათზე იყო, ლილი კირვალბიძეს დაგვიანებაზე უფრო მძიმე დანაშაულს აპატიებდა. მდივან-მემანქანე ყოველივე ამას შესანიშნავად გრძნობდა, მაგრამ მაინც შეწუხებულმა იკითხა, მანუშარ პეტროვიჩი, ალბათ, ძალიან გამიბრაზდაო, რაზეც შალვამ უმაღლეს უპასუხა, ოდნავადაც არ გაბრაზებულაო.

— რასაკვირველია, თქვენი წყალობით. — ლილიმ დახუჭუჭუნულ თმებზე ხელი მოხდენილად ჩამოისვა, — რა მექნა, სახლი დასალაგებელი მქონდა (საპარიკმახეროში ვიყავიო, ხომ არ ეტყოდა).

შალვა ცისკარიძემ სიმორცხვე დაძლია და ენად გაიკრიფა:

— ბრწყინვალე სუფრა იყო!.. ვერც კი წარმოვიდგენდი, ასეთი შესანიშნავი დიასახლისი თუ ბრძანდებოდიო.

— გამაწითლეთ, პირდაპირ, ამდენი ქებით! — ლილი არ ტყუოდა. ცოლ-მლოუყვანელი კაცი ჯერ რომ ლექსს მოგიძღვნის, მერე კი შენს გამომცხვარ ხაჭაპურს შეგიქებს, გაწითლდები კი არა, გული ჩიტივით აგიფრთხილდება.

— სწორედ რომ დიდებულად მოვიღხინეთ! — შალვა წუხანდელს არ ეშვებოდა.

— დიდებულად რა მოგახსენოთ, მაგრამ დომენტი რომ მთერალი არ მოსულიყო, დროს უკეთესად გავატარებდით.

ამ სიტუაციაში დომენტის ხსენება ლილის მხრივ ცოტა უტაქტობა კი იყო, მაგრამ შალვამ არაფერი შეამჩნია. პირიქით, ბოდიშში მოხადა, რა ვუყოთ მერე, ნასვამი თუ მოვიდაო.

— როგორ მეშინოდა, ვინმესთვის არაფერი ეკადრებინა. — გამოუტყდა ლილი.

— ბოლოს ხომ დარწმუნდით, ტყუილად რომ შიშობდით?

— ისევ და ისევ თქვენი წყალობით, ბატონო შალვა! — ქალიშვილი

კომპლიმენტებს არ იშურებდა, მაგრამ ეს კომპლიმენტი კვადრატში აქვან-
ილი უბრუნდებოდა.

— ჩემი კი არა, ყველაფერი თქვენი წყალობით იყო, პატარა ჩემო...
ლილი!

ეს საამო საუბარი კიდევ დიდხანს გასტანდა, მაგრამ იგი მანუჩარ ში-
ლაკაძის ზარმა შეწყვიტა.

მდივან-მემანქანე წამოდგა და თმები კიდევ ერთხელ გაისწორა.

— ბოდიშს გიხდით, ბატონო შალვა, უფროსი მეძახის.

— საბოლოო არაფერი გაქვთ. მეც მივდივარ.

— ალბათ, საქმეზე მივექჩარებათ. ახალი თანამდებობა, ხომ მოგეხსე-
ნებათ...

— დღეს ნამდვილად ბევრი სამუშაო დამიგროვდა, მაგრამ მაინც ყვე-
ლაფერს მოვახსნებ... ძნელ საქმეს კი შევეჭიდე, მაგრამ როდესაც ასეთი
შესანიშნავი კოლექტივი მხარში გიდგას, ყოველგვარ სიძნელეს გადალახავ!

ამ სიტყვების შემდეგ შალვა ცისკარიძე თავის კაბინეტს დაუბრუნ-
და, ხელები ისევ ენერგიულად დაიკაპიწა და შეწყვეტილი სამუშაო განაგრ-
ძო. დროდადრო, როდესაც ციფრებით აჭრელებულ ქაღალდებს თვალს მო-
წყვებდა და დაღლილი გონების დასასვენებლად ფიქრს სხვა საგანზე დაი-
წყებდა, ეს საგანი უმაღლეს დაკონკრეტდებოდა და ლილი კირვალიძის სა-
ხით წარმოუდგებოდა. იქნებ ეს მადლიერების გრძნობა იყო, ან იქნებ დაუ-
კითხავად მოსული სიყვარული? ვინ იცის, ყველაფერში განგების ხელი
ურევია, კაცის ბუდი ზეცაში წყდება.

სხვათა შორის, ლილი კირვალიძისთვისაც რომ გეკითხათ, შალვა ცი-
სკარიძის მიმართ ახლა რას გრძნობო, მხოლოდ ლამაზ მხრებს აიჩეჩავდა,
რადგან ანალატიკური განსჯისათვის იმ მომენტში არ ეცადა, ხომ გახ-
სოვთ, უფროსმა კაბინეტში გამოიძახა, მოხსენებითი ბარათის გადაბეჭდვა
თუ დაამთავრო, აინტერესებდა.

— ხუთი გვერდი დამრჩა, მანუჩარ პეტროვიჩ. — უთხრა ლილიმ. სინა-
მდვილეში სანახევროდაც არ ჰქონდა გადაბეჭდილი.

— ხუთი დღე გავიდა და ამას კიდევ ხუთი გვერდი დარჩა! — გაბრაზდა
მანუჩარი, — გამიზარმაცდით ამ პოლო დროს და ისაა!

— დღესვე დავამთავრებ, მანუჩარ პეტროვიჩ, — ლილი უფროსს და-
ბნეული უყურებდა, თითქოს ამოწმებდა, ეს კაცი არ იყო, წუხელ ჩემი
სადღეგრძელო ფეხზე ამდგარმა რომ დალიაო?

— დღეს აღარ მოესწრება, სამინისტროში უნდა წავიდე, — თქვა მანუ-
ჩარმა.

შეწუხების გარდა, ლილის არაფერი შეეძლო.

— ბოდიშს გიხდით, მე...

— თქვენი უშუალო უფროსის ბრალია ყველაფერი, ვერ დაამყარა წეს-
რივი განყოფილებაში! — ვინმესთვის ხომ უნდა დაებრალეხინა, თორემ იმ

ერთ დღეში, შალვა ცისკარიძე კი არა, გამოსათვლელ სადგურში მამა ტყე-
რთი ვერ დაამყარებდა წესრიგს.

— შალვა ძალიან ენერგიული უფროსია, — დაიცვა ლილიმ, ^{ეროვნული} ^{გენერალის}
ღებლად მუშაობს.

— თქვენ, თქვენ რას აკეთებთ? — თქვენობითში ლილის გარდა ზინა
და მაკა იგულისხმებოდნენ.

— რასაც უფროსი გვავალებს, ყველაფერს ვასრულებთ. — მიუგო ლი-
ლიმ.

— საქმეც ისაა, რომ ვერ გავალებთ... სხვის მაგივრად მუშაობა კი მე
არ მჭირდება!

— ჩვენ, შეიძლება, ვზარმაცობდეთ, პეტროვიჩ, მაგრამ შალვა მაინც
შესანიშნავი ხელმძღვანელია.

პეტროვიჩმა თავის მდივან-მემანქანეს ჯიქურ შეხედა.

— აკი ღომენტი ახლობა იყო აქამდე შესანიშნავი ხელმძღვანელი?

— ღომენტი რა შუაშია? — დაიბნა ლილი.

— ვატყობ, ყველა შუაში იქნებით, მხოლოდ მე დამტოვებთ კიდეში. —
მანუჩარმა კარი გამოაღო, — წავედი ახლა მე და ვინმემ თუ მიკითხოს,
ხვალამდე არ იქნება-თქო... გასაგებია?

— გასაგებია, მანუჩარ პეტროვიჩ.

მანუჩარ შილაკაძე პერსონალურ „მოსკვიჩში“ ჩაჯდა. შოფერმა „ნია-
ნგის“ კითხვას თავი დაანება და მოტორი ჩართო.

— წერია რაიმე მაგ ჟურნალში? — ჰკითხა მანუჩარმა.

— დისციპლინა უნდა დავამყაროთ და უსაქმოდ არ უნდა გავჩერდეთო.
— მიუგო შოფერმა.

— მაგას „ნიაში“ რად უნდა, — ყველაფერი სამსახურის კედლებზე
მიწერია, მაგრამ არავინ ასრულებს.

— სად წავიდეთ, უფროსო? — იკითხა შოფერმა.

— იქ! — მრავლისმეტყველად მიუგო პეტროვიჩმა.

ყველაფერი გასაგები იყო. „მოსკვიჩმა“ მთავარი გზიდან გადაუხვია
და სანაპიროსაკენ მიმავალ ვიწრო ქუჩას თუხთუხით გაუყვა.

(დასასრული იქნება)

ნიკოლოზ ადამია

ს ა ნ თ ე ლ ს

საფლავის ქვაზე
ჩუმაღ იწვი
ნაზი, გულწრფელი.
პატარა რომ ხარ,
სიყვარულის
ღირსად არ გთვლიან...
შენს მოციმციმე
პაწია ალს
როცა ვუცქერი,
ასე მგონია,
წინაპარდა
სული ანთია.

● ●

მე შენი ტყვე ვარ
და თავს ეხრი დაბლა,
ღმერთმა მაშოროს,
ემონობდე სხვას.
ვიწვი... ასეა
საჭირო, ალბათ.
გთხოვ, დამაცალო
ბოლომდე წვა.

● ●

პატარძალი ძროხას წველის,
ღაბჭული ხბო მისკენ იწევს...
დედამთილი იცინის და
ხიხარულის ცრემლებს იშმენდს.

მთელ სიცოცხლეს
ღღესვე ღავთმობ,
ერთი წუთით ოღონდაც,
მე მაქცია ლეონარდო,
შენ გაქცია ჯოკონდა!

მ მ ა ს

კარგადაც რომ ვხნა და ვთესო, ვთიბო,
ვენახს დროზე შევეუყენო ჭიგო,
ვუმასპინძლო მრავალ ახალ მაისს,
ვილომგულო არანაკლებ ას წელს...
შენს მაგიერად ვერ ვიცხოვრებ მაინც,
ძმაო, მიტომ მებრალები ასე.

მოკონცხეთა ნიგონიან

სკოლა და მასწავლებლები

ექვთიმე გორგასლიძე საშუალო ტანის ჩასუქებული კაცი იყო. ფართო, მსხვილი თვალები, მოგრძო, გადაფსკენილი წარბები სიმკაცრის იერს აძლევდა, მაგრამ უაღრესად მგრძნობიერი და გულისხმიერი ადამიანი გახლდათ. ეს თვისებები უკლებლად გამოიჩინა ჩემდამი დამოკიდებულებაში.

მათემატიკოსი სასწავლებელს სხვა ჰყავდა, მაგრამ დაბალ კლასებში არითმეტიკას ექვთიმე გვასწავლიდა. იგი მცოდნე, კარგი მასწავლებელი იყო. მის მიერ გაანალიზებული ამოცანა მოსწავლეს არასოდეს დაავიწყდებოდა. ამ ანალიზს იგი მოწაფეებისაგან უკლებლივ და შეუცდომლად მოითხოვდა. და ამას თუ ვინმე ვერ შესძლებდა, დაწვრილებით ახსნისა და რამდენჯერმე გამეორების შემდეგ, მაშინ ექვთიმემ სასტიკი გაბრაზება იცოდა. მოწაფეს მივარდებოდა, „რატომ წყალში ჩაშიყარე ამდენი შრომით“.

ექვთიმეს ჩვენს კლასში ორი რჩეული ჰყავდა — ვალოდია ღლონტი და აკაკი (მაქსიმე) ღოლიძე, რომლებსაც უმნიშვნელო შეცდომას აპატიებდა, მაგრამ დანარჩენს არა. მესამე რჩეული, ალბათ, მე ვიყავი. მართალია, წესიერ მოსწავლედ ვითვლებოდი, მის ახსნილს კარგადაც ვითვისებდი, მაგრამ შეუცდომელი ხომ არავინაა. ექვთიმეს კი ჩემთვის არასოდეს საყვედური არ უთქვამს და არც ოდესმე ხელი შემოუკრავს, და ალბათ, ამიტომ მეტად ვცდილობდი და ვმეცადინეობდი და არითმეტიკა, რაც ვიცდი, მისგან და მისი სიყვარულით ვიცდი.

მასწავლებლებს შორის გამოირჩეოდნენ მელიტონ ქაჯვარაძე, სილოვან წაქაძე, ბეფე ბურჭულაძე, მიხეილ ლაბარტყავა, ლიუდა ჯუღელი, აგრეთვე ვალოდის მასწავლებელი ივანე ცინცაძე და სხვები.

მელიტონ ქაჯვარაძე მღვდელი იყო. ცხრაას ხუთი წლის რევოლუციამ ახალგაზრდობას შეგვაძულა, საერთოდ, ეკლესია, მღვდელი, სარწმუნოება, ხუცესი საღანძღავ სიტყვად აქცია. მაგრამ მელიტონში იმდენი კარგი და შინაარსიანი თვისება იყო, რომ ხუცობას ვერ დაგწამებდით. მას არც მრევლი ჰყავდა. შაბათო-

ბით თმასა და წვერს წამოიკეთებდა (მღვდელს ამის უფლება არ ჰქონდა) არა, იგი ნამდვილი მასწავლებელი იყო — თავმდაბალი, უადრესად გულისხმიერი, დამს-
პარე და მრჩეველი. ინსპექტორთან საშუამდგომლო იყო რამე — მეღმერთის-
ვლით და იგი სიამოვნებით კვიშუამდგომლებდა. იმ დიდ ამაჟღირებულ ვიცი, მელიტონის დიდი წვლილიც იყო. „ბიძიკო“ —
ტაბილქართულით ეტყოდა მოწაფეს და გვამდა, რომ ეს სიტყვა სიყვარულით ხა-
სე გულიდან ამოდიოდა...

მელიტონი ქართულ ენას და საღმრთო სჯულს გვაწავლიდა, მაგრამ ყველა
დარწმუნებული ვიყავით, რომ იგი ძველი თუ ახალი აღთქმის გაკვეთილებზეც
მშობლიური ენისა და სამშობლოს სიყვარულით გემოდგნავდა.

მელიტონის რჩევით შემოვიღე დღიური, — შენი თავგადასავალი საინტერესო
იქნებაო. ხშირად შემახსენებდა და მასწავლიდა, როგორ შემერჩია შესატანი მასალა.

სილოვან წაქაძე პროგრესული მასწავლებელი და კარგი პედაგოგი იყო.
ასევე გამოირჩეოდა სეფე ბურჭულაძეც. მე აღარ მომწევია უშუალოდ შესწავლა
მისგან მათემატიკა, მაგრამ დიდი ავტორიტეტი ჰქონდა სკოლაშიც და სკოლის
გარეთაც.

საერთოდ, მე ვფიქრობ, რომ ცხრაასხუთმა, მიუხედავად დამარცხებისა, დიდი
გავლენა მოახდინა საზოგადოებაზე, ხელოსნებსა და ინტელიგენციაზე, უფრო შეამ-
ჭიდროვა საზოგადოების მშრომელი ნაწილი. აკი ეს რევოლუცია „ოქტომბრის რე-
პუბლიკიდან“ აღიარებული.

ადრე გაზაფხული იყო (თუ არ ვცდები, 1906 წელი). იმ გაზაფხულზე კოტე
და ერმილე ნაკაშიძეების ხელმძღვანელობით გავაშენეთ ქალაქის ბაღი ჩვენი სა-
ქალაქო სკოლის წინ, ცარიელ მოედანზე. იქ მუშაობისას გამომეძღავნა ჩემი უფე-
რსხატელობა. გივილო გელევანიძის სახელოსნოდან წამოღებული წულები გაცმდა და
ქუსლშეაკეცილი დავდიოდი. ნახევრად ფეხშიშველი იყვნენ სხვა მოწაფეებიც, რომ-
ლებსაც ოჯახი ვერ ეხმარებოდა. ექვთიმემ და სხვა მასწავლებლებმა, თურმე, შოი-
თათბირეს და გადაწყვიტეს ფასიანი წარმოდგენა გაემართათ ღარიბი მოწაფეების
სასარგებლოდ.

დადგეს პიესა, რომელშიც მხოლოდ მასწავლებლებმა მონაწილეობდნენ.

მე წარმოდგენას არ დავსწრებივარ. არც ის ვიცი, რა პიესა დადგეს. მხოლოდ
ეს ჩამრჩა მესხიერებაში, რომ დამსწრე მოწაფეები ხშირად იმეორებდნენ სილოვან
წაქაძის რეპლიკას: „ხალხი ჩემთვის ჭირჭეულაა, გადავღამე ფეხს — გავსრეს, გა-
დმოვღამე — გავსრეს“. და იმეორებდნენ იმ გამოთქმით, როგორც მას სილოვანი გა-
მოთქვამდა (ს-ენის თქმა უჭირდა).

ამ ქველმოქმედების შედეგი იყო, რომ შემოსავლიდან ხუთი მანეთი მე მზვდა-
დახმარების სახით. ფული ექვთიმემ მომცა, ხელი მომაწერია და გამაფრთხილა —
არ დაკარგო, კოტეს გადაეცემა და იგი ტან-ფეხს ვიყიდისო.

მე სიხარულით რა მექნა, არ ვიცი. ათი ვერცხლის ათშაურისანი მივეუტანე
კოტე ნაკაშიძეს და ექვთიმეს დანაბარებიც გადავეცი.

მეორე დღესვე ახალი წულები მივიღეს, ხოლო ორ-სამ დღეში — ბლუზი და
შარვალიც, ქუდიცა და ქაშარიც.

ო, კაცური კაცი და სინდისი-ნამუსი არასოდეს დაღუპულა საქართველოში!

მეც, გახარებული და უადრესად მაღლიერი, იმ დღიდან კიდევ უფრო ვცდილო-
ბდი — კაცი გავმსდარიყავი და სამაგიერო პატივისცემა მიმეყო ქვეყნისთვის!

სახარაზოს განწყობილება მალე შეიცვალა. ბეჯითი მოწაფე გავხდი. კარგადაც
ვსწავლობდი და სამეურნეო სკოლის ბაღშიც დაუზარებლად ვმუშაობდი, და რო-
გორც ზემოთ ვთქვი, მელიტონის ჩაგონებით დღიურების წერა დავიწყე.

დღიურში შევიტანე ჩემი პირველი ლექსი, რომლის არც ერთი სტრიქონი აღარ მასსოვს. ლექსი სახუმარო იყო და ერთმა გარემოებამ დამაწერინა:

პანსიონში მხოლოდ გამგის კაბინეტის წინ იყო საათი (კედლის). დილით ვეცდნო ვეზარებოდა ადგომა და საათზე შეხედვა. იმიტომაც, რომ კაბინეტის ღერეფნის მეორე მხარეზე, გამგის ბინა იყო და ხმაურის გვერდებოდა.

ერთი ძველისძველი ჯიბის საათი ჰქონდა სოფლიდან ჩამოტანილი პავლე ჭეიშვილს. ამ საათს იგი ყოველთვის მამლის ყივილზე ამოწმებდა და „ასწორებდა“. ეს რაღა საათი იქნებოდა! მაგრამ რაც იყო — იყო. ერთ დღეს წყავიდან, რომელიც დეკორაციულად შეკრეჭილ-შემოლამაზებული იყო, მამლის ყივილი აღარ გაისმა. მამალი მოშკადარიყო და მიწაზე გაყინული ენახეთ. სწორედ იმ მამალს მიუვძღვენია ეს ლექსი.

ბოტებს ენახათ ჩემი დღიური და ლექსი სკოლაში ღლონტისათვის მიეტანათ. ვალოდიამ დამიმართოვა და მითხრა, მეც ერთხანს ლექსებს ვწერდი, მაგრამ არ გამომივიდა და მივატოვე. აკაკი წერეთლის მეტოქეობა ვერ შევძელიო. რა თქმა უნდა, მენიშნა და ტირილი მომერია. ვისუძმე-მეთქი, ეუთხარი...

აკაკი ქუხდა. მის ლექსებს ზეიმით სვდებოდნენ. საქართველოს ბულბულად იყო აღიარებული და მის გვერდით სხვა ლექსის სხენება მკრეხელობად მიაჩნდა.

ვალოდიამ გადმომა ჩემი ფურცელი და იგი რვეულის ლურჯ ყდაში ჩავსვა. მერე აღარ დამიწერია 1915 წლამდე. მაშინ ფრონტზე დავეწრე აკაკის გარდაცვალებას. ან არ გამოაქვეყნეს, ან დაიკარგა. უფრო სწორად, სუსტი ლექსი იყო.

3 ა ზ ი ც კ ა

დიდხანს არ გაგრძელებულა ჩემი სისხარული და ბედნიერება. ერთი გაზაფხულის დღეს მოსწავლეებმა დილის ღოცვა არ თქვეს და დემონსტრაციულად დასხდნენ მერხებზე. ინსპექტორი გიჟს დაემსგავსა მოწაფეებს დაერია და ბევრი გალახა. მეორე დილით, სკოლაში რომ მივედი, მეფის სურათი დახეული დაგვხვდა. მოწაფეები ჩვეულებრივად მივედი, ხოლო გაკვეთილის დაწყების ზარი როცა გაისმა, კლასები მივატოვეთ და ქუჩაში მწეობრად ჩავიარეთ. კაზაკები დაგვედევნენ. და სასწრაფოდ გავიფანტეთ.

რეაქცია იყო. აწრიალდა მაზრის მმართველობა. ჩამოვიდა კავკასიის სასწავლო ოლქის მზრუნველი რუდოლფი, პოლიცია დაეძებდა და თავს უყრიდა მოსწავლეებს. მე ბახეში ვიყავი ერთ მივიწეებულ, გათხოვილ ნათლიაშვილთან — ეფიზო კილაძესთან.

მოსწავლეები მაინც იბოვებს და ორ დღეში თავი მოუყარეს. დაიწყო გამოძიება, დაკითხვები.

მოწაფეთა ხელმძღვანელებმა (აკაკი დოლიძე, ვალოდია ღლონტი, თედორე ჯანიშვილი, სხვები არ მახსოვს) წინასწარ გაგვაფრთხილეს, ასეთი ჩვენება მიგვეცა: მეფის სურათი დახეული დაგვხვდა, როცა დილით მივედი. სკოლიდან წავედი ინსპექტორის შიშით: საშინლად გვეცემს და სკოლაში არ მოგვეცდება, რადგან ამის შემდეგ სულ დაგვსოცავდით.

მე პირადად ვალოდია ღლონტმა (ალბათ, ორგანიზაციის დავალებით) მითხრა: სკოლა რატომ მიიტოვეო, როცა გკითხავენ, უპასუხე: ყველა წავიდა და მე მარტო ზომ ვერ ვისწავლიდი, თქვი, პოდა მაშინ აღარ გაგრიცხავნო.

მოწაფეები გამოძახებით შედიოდნენ კაბინეტში და რამდენიმე წუთში გამოდიოდნენ. დაღბა ჩემი ჯერიც.

კაბინეტში ისხდნენ — მაზრის უფროსი, რუდოლფი და ინსპექტორი ექვთიმე გორგასლიძე.

— ვინ დახია მეფის სურათი? — შეკითხებიან.

ექვთიმე შეკითხვა ქართულად მითარგმნა და დახდინა: ეს კარგი მხატვრობაა სწავლითაც და ფოტოცეკვითაც, მართალს იტყვისო. ქართულად თქვა და რუსულად თარგმნა, თვითონ ძალიან დელავდა, წამოდგა, შიგ თვალებში ჩამაცქერდა.

— მე ტყუილს ვერ ვიტყვი. დილით რომ მივედი, სურათი დახეული ვნახეთ.

— ახლა მეორე შეკითხვა: რატომ წადი სასწავლებლიდან? — ეს შეკითხვა ექვთიმემ ხმის კანკალით თარგმნა. მე ვღუმდი. ექვთიმე თანდათან უფრო დელავდა. ვინ იცის, რას ფიქრობდა ამ დროს!

— ჰო, თქვი, შვილო. ვითხვა ხომ გაიგე? — დამიყვავა ინსპექტორმა.

— როგორ გეპერობათ ინსპექტორი? თუ გცემთ? — იკითხა მზრუნველმა და ხელით შაჩვენა დარტყმა...

— მე შაგის ხელი არ მახსოვს... პატივისცემა კი ბევრი... უთარგმნა ექვთიმემ.

— სხევებს თუ სცემს? — სხევებს (ხელით მიჩვენა სხვადასხვა).

— სხევებს კი... — ვთქვი და თავი დაუვქნიე დასტურის ნიშნად.

— სწავლა ვინდა?

— სწავლა როგორ არ მინდა... მაგრამ სხევებსაც თუ არ გარიცხავენ... კარგად ვისწავლი...

ინსპექტორმა თარგმნა. მზრუნველს ბრაზი დაეტყო, რადგან ნერვიულად აღნიშნა ქაღალდზე, გახაზა, შემდეგ მაზრის უფროსს შეხედა და მეორე ხაზი გაუსხა.

მე იმ საზეუბის მნიშვნელობა არ ვიცოდი. მაგრამ ექვთიმეს აღშფოთებამ გონს მომიყვანა. ის კანკალებდა. თვალები ცრემლით საგზე ჰქონდა.

მე ახლაც არ ვიცი, რით იყო მისი ცრემლები გამოწვეული — ჩემი გარიცხვით, მისი ამავის წყალში ჩაყრისა თუ იმის გამო, მისი სასარგებლო ჩვენება რომ ვერ მივეცი?

ვალდია ღღონტი თავს იკლავდა: — მე ხომ გაგაფრთხილე რა როგორ უნდა გეთქვაო? შენ სხევებთან რა გესაქმებოდაო?

თურმე ამ „სხევებმა“ დაღუპა საქმე: ორგანიზაცია ფოფილაო!..

მე ბევრ სხვასთან ერთად სკოლის გარეთ დავრჩი!

ამ ამხანაგებიდან მხოლოდ რამდენიმეს ამბავი ვიცი: მერე, გვიან, ილია ორაგველიძე და მე ერთად მოვხვდით ზონის საოსტატო სემინარიაში; მე ჯარში გამიწვიეს, მან სემინარია დაამთავრა, მასწავლებლობდა ქალაქ მახარაძეში, როცა გარდაიცვალა, დაკრძალვავ მეწვიეს ბათუმიდან... დომენტი ჯაყელთან გერმანიის ფრონტზე მოვხვდი, მე დავიჭერი, შემდეგ იგი სამხედრო სასწავლებელში წავიდა, დემობილიზაციით დაბრუნდა, მახარაძეში მუშაობდა, გარდაიცვალა.

თვითონ ექვთიმე კი, გადმომცეს, ჭკუიდან შეიშალაო...

(გაგრძელება იქნება)

რუსული ჩუქურთმა

თეოდორ ტიუტჩაჰი

მშვენიერი ხარ, ზღვაო, საღამოს, —
აჰ სილურჯეა, იქ კი ნათელი...
და მთვარის შუქზე დაუსაბამოდ
ლურჯი ტალღები ღამეს ათევენ...

თავისუფლების უსასრულობა,
ბზინვა, ქუხილი, ღელვა, გუგუნია...
ტალღებით სავსე ზღვასთან სტუმრობა
მშვენიერია ღამის უკუნში!

შენი ლივლივიც მიყვარს, ზვირთებიც,
რა ზეიმი გაქვს ნეტავი ასე?
ნაპირი ღურჯი ტალღით ირთვება
და ვარსკვლავები აცვივა თავზე.

მე ამ ღელვაში ვვაეარ გათოშილს,
დაბნეული ვარ, როგორც მანძილი —
ო, ზღვაო, ზღვაო, შენს სამყაროში
მინდა, რომ ჩემი სული ჩავძირო...

იანვარი, 1865

SILENTIUM*

იყუჩე, შენთან ერთად დამალე
შენი გრძნობები და ოცნებები, —
სულის სიღრმეში გაიღვიძებენ
და განათდება ღურჯი თავანი,
როგორც ვარსკვლავი, ან მთვარის რიდე, —
დატკბი იმითი და გაირინდე.

* მღუმარება (ლათ.) — ავტორის შენიშვნა

გულმა ვით გვამცნოს სახება თვისი?
სხვამ რით გაიგოს ის, რაც ჩვენ ვიცით?
სხვამ შენი ყოფა თუ იცის ჯერაც?
მათი აზრების ნაკლებად მჯერა.
შენ ჩანჩქერების გასხია რიდე, —
დატკბი იმითი და გაირინდე.

საკუთარ თავთან ყოფნა იცოდე,
შენს სულში მთელი სიერცე იწოდეს,
იღუმალ ფიქრებს გვერდს ვერ აუვლი,
მათ დააყრუებს გარე ხმაური,
განდევნის დილის სხივების კიდე, —
დაუგდე ყური და გაირინდე.

1830.

სეაგვი ესენინი

მე შენ არ გიხმობ და მე არ ვტირი
ახალგაზრდობის დღეებს მოცელილს,
ჭკნობის დღეები მოვა მარტივად
და დამიდგება ჟამი მოწყენის.

შენც ასე ველარ გაიშრიალებ,
გულო, სიცივით შემოზღუდულო,
ვერ გამიტყუებ ყრმას ფეხშიშველას,
რომ მაღალ არყის ხეებს ეუყურო.

იშვიათდება თანდათანობით
ეგ მხურვალეობა და ეგ მინდობა,
ო, გამხელილო ჩემო თვალებო,
შენ ჩემო ღელვაჲ და წყალდიდობაჲ.

მე სურვილებში ვპოვებ ვერაფერს,
თუ შენ მეზმანე ასე ნაადრევს.
თითქოს ზაფხულის დილა გავაპე
და ოქროს მერნით გავინავარდე.

ჩვენ ყველა წავალთ, წავალთ. მანამდე
ფოთოლცვენა აქვთ ნეკერჩხლის ტოტებს,
კურთხეულ იყოს აწ და მარადის,
რაც იბადება და მერე გვტოვებს.

1921.

საუბარს მორჩა ლამაზი ჭალა
არყის ხეების ჩუმი გალობით.
და წეროები აღარსად ჩანან
და აღარაფერს აღარ ნანობენ.

ვის დაინანებ? ამ ქვეყნად ყველა
წარმავალია — მოვა და მიდის.
წარსული ახლა არის ზმანება
და ძველი მთვარის კრთომა და რიდი.

დღეს ვდგავარ ტრიალ მინდორში მარტო,
მიგვერეკება ქარი თავნება.
მე ახლა ყრმობის ფიქრები მართობს,
მაგრამ წარსული არ მენანება.

არ მენანება ჩავლილი წლები,
არ ენანობ სულის ვარდისფრად გაშლას,
ჭნავის კოცონი ცათამდე სწვდება,
მაგრამ არა აქვს სითბო მის კაშკაშს.

ჭნავის ტოტები ცეცხლისთვის არ ღირს,
ვერ გადათელავს ბალახს ზამთარი.
და როგორც ფოთლებს ხეები არყის,
მეც ისე ვაპწევ სიტყვების თავთავს.

ქარი სივრცეებს თუ გადაჩაღავს,
რათა შეკონოს ნიავის ფრენით,
ასე თქვით მაშინ, რომ ოქროს ჭალა
საუბარს მორჩა მხიარულ ენით.

1924.

თარგმნა შოთა ზოიძე.

სისკვი მომეპიტხე, სისკვი!

აქა ამბავი იმისა, ერთი აუწყარებელი, სათვლიანი ახალგაზრდა კაცი, შეც-
ნიერებათა კანდიდატი მისილ აღექსანდროვის ეგოროვი კინალამ როგორ დაქო-
რწინდა.

იყო ერთი ქალი... ქალი, რომელიც მისილს მიშელს, ეძახდა გაწეწილად,
ალერსიანად. სათვლიანს ცოტა კი ეჩოთიებოდა, რომ მიშელი გახდა. იყო
ჭკვიანი რუსი კაცი იყო, ამიტომ მთელი ეს... მთელი ეს მონხარუნ-მოფრიადე
უცხოური კომპლექტი — „მიშელ“, „ბაზილ“, „ანჯ“ ნერვებს უშლიდა. რცხვენოდა
კაცს, მაგრამ გადაწვევითა, რომ დროით ნირს შეუცვლიდა სასურველ ქალს, თავი
ღაიწმუნა, ეგ თანდათან სადა და უბრალო გახდებო. ჯერჯერობით კი მისილი
„მიშელსაც“ ითმენდა და ბევრ სხვა რამესაც. რაღაცნაირ შვებას გრძნობდა ამ
ქალის გვერდით. კატა ერქვა, მაგრამ, დაღაზნოს ეშმაკმა, ქეთს ეძახდნენ. მი-
შელი ქეთს არცთუ ძალიან ახლობელ ოჯახში გაეცნო. დაბადების დღე იყო
თუ რაღაც, სუფრა ჰქონდათ. მიშელმა ცოტა ზედმეტი დალია, შეთამამდა და
რაღაცნაირად თავისით გამოვიდა ისე, რომ ქეთი მან გააცილა, პატარა, მუდრო-
ბინაშიც შეჰყვა და დილაშდე ერთად იცისკის-ისითხითეს და ილაქლაქ-იჭარტა-
ლეს. მიშელი დიდად ნახიამოვნები და გაკვირვებული დარჩა, — ეს რა ჭკვიანი,
გონებამახვილი, თამაში ქალი ყოფილაო... თუმცა, მისი განგებ გაწეწილი, შე-
დოვრებული ხაუბრის, მისი მოთენთილობის, შეტისმეტი მიბნედილობის გაძლეა
კი? კანდიდატმა, სულ ცოდელო, ერთი გაფიქრება ისიც კი გაიფიქრა, ქეთი
ცდილობს თავი მომწაწონოსო და სულის სიდრმეში ამან სიამაფე მოჰგვარა. ცდი-
ლობს ძალიან თანამედროვე, საინტერესო ქალად მომეწვენოსო... რა კაი ვინმეა,
ფიქრით ეალერსებოდა დილას შინისაკენ მიმავალი მიშელი ქეთს, თანადროულ-
ბა ეს ჰგონიაო! კანდიდატის გული შემსჭვალული იყო რწმენისა და თავისუფლ-
ბის იშვიათი და ძვირფასი, ძალუში გრძნობით, მისმა ცხოვრებამ ერთბაშად ახალი
მნიშვნელოვანი აზრი შეიძინა. „მე მას თანდათან ვაზიარებ უბრალო და მარადიულ
ჭეშმარიტებასთან: საინტერესოა ის, რაც ბუნებრივია, რაღაც უნდა დამიჯდეს,
ვაზიარებ!“ — სწამდა კანდიდატს.

მერე და მერე, უფრო ღრმად შესტოპა: მიშელი ქეთის სშირი სტუმარი გახდა,
უმიხოდ ვერ ძლებდა, ხანდახან თუ შეაპარებდა, „აეროპორტი“ არაა მთელი ლი-
ტერატურაო და ქეთიც ჩუმაღ, გაწეწილად იცინოდა. ისინი ერთმანეთს ეალერსე-
ბოდნენ... მიშელი უფრო და უფრო ღრმად იძირებოდა რაღაცნაირ მერწევ, მდო-
რე, უზრუნველ სამყაროში და მას უკვე ნაკლებად ანაღვლებდა, რომ სულ, გაუ-
თავებლად, მუხიკას ისმენდა — მუხიკა და მუხიკა, ერთიდაიგივე მუხიკა! და შუქიც
უკვე მხოლოდ ქვევით, ფეხებთან ანათებდა, ქეთის ისევ ისე მოთენთილ, უხალისო
ჟესტებსა და გაჭეწილარტულ საუბარს უკვე არად დაგიდევდათ... არც უსმენდა. გა-
დაწვევითა, იხე მეც რას ვიძახები, ცოტა უნდა მოვეშვო. დროით ყველაფერი
თავის კალაპოტში ჩადგება. ბუნებას თავისი გაზაფხული აქვს, მან იცის, რა და

როდისო... მერე და მერე ყველაფერს მოვაწყვსრიგებთ: უჭკუო ქალი არაა, ვერა
შეხვს, რომ მთელი ლიტერატურა „აეროპორტი“ არ იწყება და არ მთავრდება.
კაცმა რომ თქვას, „აეროპორტი“ რა ქვეყანას აქცევს, „აეროპორტიც“ იქნება, მაგ.
რამ, ამასთან ერთად, საგანთა და მოვლენების რეალური განზომილებებიც იქნება.
უნდა დავერჩევს შეუმჩნეველი: მაგალითად, ჩვენი ცხოვრების ერთი დღეც გაილია.
უკან მოიხედავ და ხედავ — რაღაც გაგიკეთებია. სულის რა იღუმალი, ნეტარი ზე-
იმია, ზოგჯერ მაინც თუ არ ვიდვას ასეთი დღესასწაული, ღატაკი, უღატაკები
არსება ხარ, რასაკვირველია, რასაკვირველია, ფიქრობდა მიშელი, როცა ხელებში
ქეთის ზურნელოვანი თმების რბილი ჭაღვლები ეღვრებოდა, — იგი ზედმიწევნით
ფლობს სინაზის, აღერსის ხელოვნებას, მაგრამ ჩვენ ამას რაღაც ფხიზელ, საქ-
მიან მოშენსტაც მიეუმატებთ. ჩვენ ჩვენსას მოვიბოვებთ!

— კატია, — ეუბნება მიშელი, — რა იქნება, ჩვენ რომ... მალე შევბუღება მერ-
გება და ციმბირში, ალტაიში წავიდეთ. ავიდილოთ რიუკსაკები და ფეხით შევეუ-
ვეთ. იქ სახალხო მედიცინა ძალიანა განვითარებული, მასალების შეგროვება
ძინდა...

— ნაინ, — ქეთი უცხო სიტყვებით განგებ აბრაზებდა, — ნო-ო, მიშელ.
ძომაჯდოვებლად, წელა, ჩუმაღ იცინოდა, გამოშვევად, და აღმაგზნებლად...
და... ჰაღაცნაირად ორანჯოვნად, დალახვროს ეშმაკმა. მიშელი საკონცელად ეტა-
ნებოდა, ქეთი კი უღონოდ იგერიებდა და ალერსიანად შეჰკანოდა:

— კარგი, გეყოფა, მიშელ, გეყოფა...
„ისე, მაგარი მამაკაცი ხომ ვარ“, — ფიქრობდა გულში მიშელი. კარგად
გრძნობდა კაცი თავს.
ერთ თვემდე გასტანა ასე.

მერე ის იყო, მიშელი ისევ მიაღმა ერთ საღამოს ქეთს. შევიდა და... გაოგნდა:
ღივანზე, საღაც წუხელ იგი ნებიერად იყო წამოწოლილი, წარმოუდგენელპერანგი-
ანი, მაძლარი, სიმაძღრისაგან მეტისმეტადაც გაბადრული ბუღა წამოწოლილიყო
უფრო ნებიერად.

— გამარჯობა, — მიშელმა სცადა მშვიდად ეთქვა საღამო, მაგრამ... გული
ეტკინა და მერე როგორ ეტკინა! ცოტაც და კაცი კინაღამ გაგიჟდა: ქეთს რომ
თხელი, პერანგივით საღამო ეცვა, ახლაღა შეამჩნია. კი მაგრამ, ასე შილიფად
ჩემთან თუ არა სცმია არახოდეს, ამ ვიღაცასთან, ნეტა, რად აცვია, ეს რა ხდე-
ბაო? — გონს ვერ მოდიოდა მიშელი.

ჭრელპერანგა ბუღა ღივანზე წამოძვლარიყო და რამდენადმე დამცინავად,
რამდენადმე გულმოწყალედ მოსჩერებოდა გამოფაქიწებულ წოწოლა კანდიდატს.

— იცნობდეთ ერთმანეთს, — მშვიდად, გაწელილად თქვა ქეთმა, — სერჟ, მე
შენ გუეხებოდი...

სერჟმა თავი დაუქნია — გასაგებიაო.
მიშელი ისევ ისე უაზროდ იღვა: რა ექნა, არ იცოდა. შემდეგ — ჩამოჯდა.
ოთახში ბუღი იღვა, იმდენი მოეწიათ, მაგრამ ზუნთქვა არ ჭირდა, პირიქით.
რაღაც ამო, ტკბილი ზურნელი ტრიალებდა: ჩუმი მუხიკა იღვრებოდა, კანდიდატი
სამაგელ გუნებაზე იყო. წამოდგა და სერჟთან მივიდა.

— მიხაილ ალექსანდროვიჩ, — წარუდგინა თავისი თავი და ხელი გაუწოდა,
„იქნება მისი ნათესავია?“

სერჟმა გულმოწყალედ გამოუწოდა ხელი და თავიც გულმოწყალედ დაუკრა...
კანდიდატს მთლად ბოლო მოედო: რა ნათესავი, რის ნათესავი! ნათესავები ასე
დამცინავად, ასე მოწყალედ არ შემოგხედავენ — წინ მეტოქე უჯდა. კანდიდატი
ისევ ჩამოჯდა.

— ვაჟა დავისხა? — თითქოს არც არაფერიო, ჰკითხა ქეთიმ. ალერსიანი და მშვიდი გახლდათ, — თუ კონიაკი?

— რომელი გირჩევნიათ? — ასევე მშვიდად, ზოზინა ხმით ჰკითხა ტრონი-კულპერახა ბულაძაც. ისე, რაც მართალია, მართალია, რაღაცნაირად, სხვაგვარად, გიგლიშვიტი

— ზოზინით, გაწელილად ლაპარაკი კი შეეძლოთ, გამოსდიოდათ.

„როგორც ლონდონის საუკეთესო ოჯახებში“, — ჩაესმა ყურში კანდილატს. ეტყობა, სადღაც ოდესღაც გავერნა ეს გულისამრევო, სულელური ფრაზა და ახლა რატომღაც გაანსენდა. ამან თავის თავზე გააბრაშა. კიდევ უფრო იძიტომ გაცოფდა, რომ დაიბნა. და კიდევ იძიტომ, რომ ამ სიტუაციაში საჭირო ტონი ვერა და ვერ მონახა. ასეთ იდიოტურ დღეში ჯერ არ ყოფილა.

— კონიაკი დამისხით, გეთაყვა, — მოულოდნელად თვითონაც ზანტად, გაწელილად უპასუხა კანდილატმა, მაგრამ მის სიზანტეში აშკარად გამოტყვიოდა ირონია; კანდილატმა შეება იგრძნო: ეტყობა, სწორი, საჭირო, ერთადერთი შესაძლებელი ტონი მონახა. — თქვენ რას დალევთ?

— მეც კონიაკს დავლევ, რაკი თქვენ ასე გსურთ, — ზანტადვე მიუგო ბუღამ, რომელმაც სხვისი ირონია ვერ იგრძნო. ქეთმა იგრძნო და ცნობისწადილით მიაცქერდა მიშელს და... გაურკვეველად გაიცინა.

— მაცივარშია, სერჟ, — დაუძახა ქალმა ბუღას.

ბუღა წამოდგა და ზოზინით გავიდა სამზარეულოში.

— რა ზდება? — ჰკითხა კანდილატმა ქალს, როცა მარტო დარჩნენ.

ისე ცუდად გაუხდა გული, ისე გამწარდა, ისე შეურაცხყოფილად გრძნობდა თავს, რომ მის ათრთოლვებულ ხმაში ირონიის ნატამალიც აღარ ისმოდა.

— რა მითხარი? — ქეთმა „კენტი“ საფერფლეში ჩამოფერხნა, — რას შეკითხები, ვერ გავიგე...

— ვინაა ეგა?

— ნაცნობია.

— რანაირი ნაცნობია?

— ახლო.

— კი, მაგრამ... არაფერი მეხმის! — გაცხარდა კანდილატი, — რას ნიშნავს ეს „ახლო“?

ქეთმა ზანტად გაიცინა... ამ წამს კანდილატს მოუნდა წამომდგარიყო და სილა გაეწნა მისთვის სიფათში. სერჟი შემოვიდა და კონიაკი და კიდევ სხვა რაღაც ბოთლი შემოიტანა.

— იქ ვისკიც ვიპოვე, — თქვა მან, — მე, თუ ნებას დამრთავთ, ვისკის დავლევ. სოლიანი ხსნარი თუ გაქვს.

— იქვეა, ქვევით.

სერჟმა ბოთლები ჩამოდგა და ისევ გაზოზინდა სამზარეულოში.

— რა ზდება-მეთქი?

კანდილატი მთლად გაკეფდა. — ვინაა ეგა?

— ჩემი ძველი ნაცნობია, რომ ვითხარი, მეგობარია, თუ ასე გნებავს. რატომ შეგიტხმები?

— არ მეხმის... — კანდილატი ისევ დაიბნა და ისევ ჩასწყდა გული. — ჩვენს შორის, მე გონია, არ იყო ისეთი ურთიერთობა, რომ...

— შენ ჩემთან თავს ცუდად გრძნობდი?

— მაგრამ, მე მიმანდა, რომ... ვერაფერი გამიგია, ვერაფერი.

— შენ გვერნა, რომ ერთადერთი და განუყოფელი იყავი?

— ესე იგი, ჩვენს შორის ყველაფერი გათავდა? — მეტისმეტად სულელურად

ჰკითხა კანდიდატმა. და ისევ გაბრაზდა თავის თავზე ამისთანა სისულელეებისთვის.

— რატომ ამბობ? — კითხვითვე უპასუხა ქეთმა, — შეგიძლია შემოიღო
სოლმე...
გენერალის
გენერალის

— გრაფიკით ხომ არ ვიარო?

— ნუ ხეპრობ, — მოქანცული ზოზინა ხმით შეაჩერა ქალმა კანდიდატმა.

„არ წავალ, — გადაწყვიტა კანდიდატმა, — რაც იქნება, ის იქნება. მე თქვენ
გინეუნებთ... სან-ფრანცისკოს!“

სერჟმა სოლიანი ხსნარი შემოიტანა, ზორბა, დაფერდებული მხრები და ფა-
რთო მკერდი ჰქონდა.

— კონიაკი დაგისხათ თუ ვისკი? — თავაზიანად, მოწყალედ ჰკითხა კანდი-
დატს. თავი ამ ბინის ნამდვილი ბატონ-პატრონით ეჭირა.

„არა, რატომ იმაზე არ ბრაზდება, რომ ავერ, სულ გუშინ, მე ვიფავი აქ ბა-
ტონ-პატრონი, — ვერაფერი გავეო კანდიდატს, — როგორ გინდა ასე ითამაშო...
ზეთანამედროვე აღმშენებლის როლი? თუ ეს პირუტყვობაა და მეტი არაფერი?“

— მე არაყს დავლევდი, — მიუვო კანდიდატმა.

სასოწარკვეთილების გამო წავიდა ასეთ რისკზე: გადაწყვიტა, მაგრად შეებე-
რა და, იქნებ, რაც გულში ჰქონდა სულ გადმოებერტყა ამ „ჯენტლმენებისთვის“. მაგრამ ბევრს ვერ სვამდა, თითქმის არ სვამდა და ცოტა ათრობდა. მაინც არაფი
განგებ მოითხოვა — ეს ერთგვარი გამოწვევა ხელს აძლევდა. — არაფი თუა ამ
სახლში?

— არის? — ჰკითხა სერჟმა ღიასხლისის და, თან, არც დაუფარავს, გულმო-
წყალედ ჩაიცინა.

— არა მაქვს, — მოუჭრა ქეთმა.

— თუ არა გაქვს, აბა, ვისკის დავლევ, — თქვა კანდიდატმა. — სოლიანს. —
ეგვი „ჯენტლმენის“ სათამაშოდ გაემზადა და შეატყო, რომ ქეთი მიუხვდა, აი,
სერჟი კი ჯერ ვერაფერს უხვდებოდა, რადგან ეგონა, კანდიდატი გვეყოფილინება,
მაგრამ ეს ძალიან უხეიროდ გამოსდისო, ამიტომ იგი სულ უფრო და უფრო თა-
ვანაინი, სულ უფრო და უფრო ირონიული და შემწყნარებლური ხდებოდა მიშე-
ლის მიმართ.

— როგორი დრო გაატარეთ? — ჰკითხა ქეთმა სერჟს. ფერადი ქაღალდიდან
რადაც გამოიღო, პირში ჩაიღო და ღეჭვა დაუწყო. ამის შემდეგ არ განუგრებულა,
ლაპარაკის დროსაც კი იღეჭებოდა. ღეჭვითაც ზანტად, უნდოლად იღეჭებოდა.

— რიგიანი.

— ვინ და ვინ იყავით?

— ალკა და ვლადიკი იყვნენ, რადიკი... ორიც სხვა, შენ იმით არ იცნობ.

— რადიკი მარტო იყო?

— ჰო, არაუშავს დრო გავატარეთ. ამინდი კი აფუჭებდა ცოტათი პეიზაჟს.

— რადიკი მარტო რატომ იყო?

— რადიკის ამბავი არ იცი! მარტო ყოფნა მოვეუწევა ბიჭს. საერთოდ, არა
უშავდა. — ამ ლაპარაკ-ლაპარაკში სერჟმა სამი ბროლის ჭიქა შეავსო; თავისხა
და ქეთის ჭიქებში სიფონიდან მარჯვედ ჩაირია სოლიანი ხსნარი. მერე სიფონი
კანდიდატს დაუდგა, რომ იმას თვითონ, თავის გემოზე გაეზავებინა სასმელი. კან-
დიდატმა პრინციპულად არ ისურვა ვისკის გაზავება.

ქეთმა ცოტა მოსვა და ისევ სიგარეტს მიეძალა. სერჟმა სანახევროდ დაცალა
ჭიქა და მანაც გააბოლა. სკამის საზურგეზე გადაწვა, ისე, რომ სკამი უკანა ფეხებ-
ზეც კი დადრიკა. კანდიდატმა ჭიქა პირწმინდად დაცალა და ჰუო, დაიძახა.

ქეთი და სერჟი დაწყებულ საუბარს განაგრძობდნენ.

— მშვენიერი მელოდიაა... სატირალი რაა ამაში? თუშცა... გასაგებია: კადრების ამბავია. საერთოდ, როგორ ღვას ამჟამად კადრების საქმე? მე მგონი, არა უშავს, სისვი რას ფიქრობს ამაზე, ა?

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

ქეთმა ღეჭვა შეწყვიტა და მიშელს თვალს არ აცილებდა.
არც სერჟი აცილებდა თვალს ამ ხმელ კანდიდატს... ვერაფერი გაგვიკახდილატი კატასტროფულად თვრებოდა. შურისძიების ბოღმა მიუცხნა, გახალისდა, უბრალოდ, სიცილის გუნებაზე დადგა.

— არა, რას ფიქრობს სისვი, კადრების პრობლემაზე, მიბრძანეთ! — ისევ ჰკითხა მან სერჟს.

— სისვი? — აქეთ ჰკითხა სერჟმა და მისი ხმა მუქარით შეიფერა, — სისვი ფიქრობს, რომ ამისთვის...

— სერჟ! — თავი შეახსენა ქეთმა.

— არა, სისვი პრიზებს არ იღებს? — კანდიდატი ახალი კითხვის დასმას არ აყოვნებდა,

— იღებს. გინდათ, მისი ერთი-ორი პრიზი გიჩვენოთ?

— კი მაგრამ, ეგ როდის ფიქრობს? — არა და არ დაოკდა კანდიდატი, — ჩო-რთიანი ცხენების დოღის დროს?

სერჟმა მკაცრი სახით შეხედა ქეთს: მეტის მოთმენა არ შეეძლო.

— მიშელ, ბრიფვობა რა საჭიროა. — თავდაჭერილად, მაგრამ ზანტად უთხრა ქეთმა.

— მერედა, ვინ ბრიფვობს. რაო? — გაიოცა მიშელმა, — ჩვენ, უბრალოდ, ემუ-საიფობთ. ერთი ეს მიბრძანეთ, გეთაყვათ, ხალხი ბლომად იყო?

სერჟი ღუმდა.

— სომ არ შევინიშნავთ, ფორანა იყო თუ არა, ა? ჰო, ესეც მიბრძანეთ, თვითმფ-რინავში როგორ გრძნობს თავს სისვი? სიამოვნებისაგან სომ არ ჭიხვინებს? ერთ-სეულ ფორანასთან ერთად ვიფრინებ და იჭიხვინა და მერე როგორ იჭიხვინა!..

— კარგი, გეყოფა, — მკაცრად უთხრა სერჟმა და წამოდგა. — შენ ახლა მე ისე ამიჭიხვინებდი... — კანდიდატს თავისი მოკლე ძლიერი ხელი შემოხვია და კარისკენ წაათრია.

— სერჟ, ძალიან ნუ... — უთხრა ქეთმა.

კანდიდატს სათვალე მოძვრა და მის ფეხებთან ასრაშასრუშდა... უნდოდა ქე-თისკენ მოეხედა, მაგრამ ვერ მოასწრო — ღერეფანში გაფრინდა. სერჟიც მიჰყვა და ყბაში სია. კანდიდატი კედელს მიეხეთქა თავით, მაგრამ, სასწაული ის იყო, რომ ტკივილი არ უგრძვნია. სერჟმა ერთხელაც რეკა, ამჯერად — კბილებში... ტკივილით არც ახლა ტკენია, ეს იყო, რომ პირი გაუმლაშდა და რაღაცით გაეცხო.

„რა სასტიკი ხარ, რა სასტიკი! — ზიზღით გაუელვა უმწეო კაცს, როცა ბუნ-დლოვნად დაინახა ის, ვინც ურტყამდა, — რა ბილწი ვინმე ხარ!“

— კიდევ სომ არ გინდა? — ჰკითხა სერჟმა.

— მიდი, — უთხრა კანდიდატმა.

ერთხანს კიდევ არჩევდა ბუნდოვნად მისი თვალი სერჟის კვადრატულ სხე-ულს, რომელიც აქეთ-იქით ირწეოდა, ირწეოდა.

შემდეგ ვველაფერი გაქრა... შორი ნაბიჯების ხმა ჩაესმა. ეს ხმა თანდათან შორდებოდა.

— სისვი მომიკითხე, სისვი! — მიადანა კანდიდატმა.

იქ, სადღაც, შეჩერდნენ... იმ ზიცარიელეში, ალბათ, ასე ნახევარი წელი
გარინდული იყო, შემდეგ კარი გაიღო და დაიკეტა. კლიტე გატკაცუნდა.

კანდიდატმა ცხვირსახოცი ამოიღო. გასისხლიანებული პირი გაშრობდა
და ზელის ცეცებით დაუწვა კიბეს, უცნაური გრძნობა დაუფლებოდა: ეს სიმშრის
გრძნობაც იყო და ზიზღისაც და, ამავე დროს, შვებას გრძნობდა, რომ აქ უკვე
აღარ უნდა მოსულიყო. ის, რაც იქ, ზურგსუკან რჩებოდა, — ქეთის ალერხი და
დღევანდელი დამცირება, — საავადმყოფოსავით იყო, ეს საშიში რამ იყო, ბოძება
იყო, ახლა კი ჩქარა, დაუყოვნებლივ უკანმოუხედავად უნდა გაცლოდა აქაურობას.

— ეჰე, ჰე! — შეესმათ თავის თავს კანდიდატი მისაილ ალექსანდროვიჩი, —
ისე, როგორა მყავხარ, მიშელ?

1974.

თარგმნა ჯუზეპე მონტანარი.

ლავით ნაცვალაძე

საქართველო გეოგრაფიკის ტრაქტატის ეპოქაში

რუსეთის აღმოსავლეთის მხარეების ჯარების მთავარსარდალი, გენერალ-ფელდმარშალი გ. პოტიომკინი კარგად დარწმუნდა, რომ ოსმალეთის იმპერია დაქვეითების გზაზე მიდიოდა, რომ ოსმალეთის არმიას აღარ შეეძლო დაწინაურებული ქვეყნების არმიებთან ბრძოლა, ხოლო სახანოებად დაქუცმაცებული ირანი, რომელსაც არ ჰყავდა სტაბილური მთავრობა, საშიშროებას აღარ წარმოადგენდა.

ავსტრიასთან მეგობრული კავშირის დამყარებამ და ყირიმის შემოერთებამ დაადასტურა ოსმალეთისადმი ანგარიშგაუწველობის ფაქტი. აქვე დადგა საქართველოს სამეფოებთან მფარველობითი ხელშეკრულების გაფორმების მომენტი. რა თქმა უნდა, ამიერკავკასიაში რუსეთის იმპერიის მთავარ დასაყრდენს წარმოადგენდა ქართლ-კახეთისა და იმერეთის სამეფოები თავიანთი სამთავროებით, რადგან ორივე სამეფოს ჰყავდა ბრძოლებში გამობრძმედილი ლაშქარი, რომლის მოსპობა ვერ შეეძლებს ოსმალეთმა და ირანმა.

ქართული სამეფოების გარდა, ეკატერინე II მთავრობა ფიქრობდა, ირანის ტერიტორიის ხარჯზე ორი ბუფერული სახელმწიფოს შექმნას. პირველს — ყარაბახელი სომხებისაგან და მეორეს — ალბანელებისაგან.

ეკატერინე დედოფლის დიპლომატიკმა გადაწყვიტეს პირველ რიგში ქართლ-კახეთის სამეფოს რუსეთის მფარველობაში მიღება, რადგან ქუჩუკ-ყაინარჯის საზავო ხელშეკრულებით, ქართლ-კახეთის სამეფო ოსმალეთის გავლენის ქვეშ არ იმყოფებოდა, ხოლო დასუსტებულ ირანთან მის დამოკიდებულებას ფორმალური ხასიათი ჰქონდა. შემდეგ კი გადაწყვეტილი იყო ოსმალეთისათვის არავითარი ანგარიში არ გაეწიათ და მფარველობაში მიეღოთ იმერეთის სამეფოც, რადგან იმერეთის სამეფოში ოსმალებს დასაყრდენი, ზღვის სანაპიროების გარდა აღარ გააჩნდათ. სოლომონ I იმერეთში არც ერთი ოსმალე მეციხოვნე აღარ გააჩერა.

რუსეთის მაშინდელ მთავრობას ქართლ-კახეთის სამეფოდან ხელში ჰქონდა ორი საბუთი, ერთი წარდგენილი იყო 1773 წელს, ხოლო მეორე 1782 წელს. ორივეში ნათლად ჩანდა, თუ როგორი პირობით უნდოდა აღმოსავლეთ საქართველოს რუსეთის მფარველობაში შესვლა.

ფეოდალშაღმა გ. პოტიომკინმა დაწვრილებით შეისწავლა ერეკლე II „სათხოვარი პუნქტი“ და სამეფოს კარის კანცლერ ა. ბეზბოროდკოს დაავალა ^{ორივე} ქართველ მეფესთან მფარველობითი ტრაქტატის მომზადება. რა თქმა უნდა, ეს გადაწყვეტილება გამოდიოდა ეკატერინე II მოსახრებიდან. აკად. ივ. ჯავახიშვილი შენიშნავს, რომ „დიდმნიშვნელოვანია ის საბუთი, რომელიც 1783 წლის ^{ნოემბერში} რუსების დროს ოფიციალურად თვით დედოფლის ეკატერინე II ბრძანებით სახელმძღვანელოდ იყო დაწერილი“. ერთი სიტყვით, ეს იყო „უზენაესად მიღებული საფუძვლები“, რომელშიაც „გარკვევით იყო ნათქვამი, თუ რა თვისების ხელშეკრულება დადებულები და რაკვარი უფლებრივი დამოკიდებულება უნდა დამყარებულიყო ამ ხელშეკრულებით რუსეთის მთავრობის სურვილისამებრ საქართველოსა და რუსეთს შორის“, — განაგრძობს აკად. ივ. ჯავახიშვილი.

ეკატერინე II მიერ „უზენაესად მიღებულ საფუძვლებში“ ხაზგასმითაა აღნიშნული, რომ ქართველ მეფეებთან უნდა დაიდოს სამოკავშირო ტრაქტატი, ისე რომ, ხელშეკრულებაში ქართველი ხელისუფალნი რუსეთის ქვეშევრდომად კი არ უნდა იყოს მოსხენებული, არამედ მოკავშირედ, რომელსაც რუსეთის იმპერია მფარველობს. გ. ი. ეკატერინე II „საფუძვლებში“ გაითვალისწინა ერეკლე II მიერ 1771-1773 წლებში წარდგენილი „პირობების“ მეხლი, სადაც ქართლ-კახეთის მეფე აღნიშნავდა: „რათა ეგოს მეფობა ქართლსა და კახეთს უცვალებად, ვითარცა პირველად ყოფილა და აწ არს, მაგრა მორჩილებისა ქვეშე და მსახურებისა მისი იმპერატორობის დიდებულებისა რუსეთისა მონარხისა ესე ვითარცა მსახურებითა, რომელიც ქვემო აღიწერება“.

„უზენაესად მიღებული საფუძვლები“ ეკატერინე II მითითებით კანცლერ ა. ბეზბოროდკოს ხელით 1783 წლის იანვარ-თებერვალში დაიწერა. ყოველივე ეს მოწმობს, რომ რუსეთს აინტერესებდა ძლიერი ქრისტიანული საქართველო, რომელშიც ცალ-ცალკე სამეფოებად და სამთავროებად დაქუცმაცების შედეგად, ვერ შეძლო ამ უაღრესად ეროვნული მნიშვნელობის საქმის გაკეთება რუსეთის დახმარების გარეშე. დავით აღმაშენებლის, თამარ მეფისა და გიორგი VIII შემდეგ ბევრი ქართველი მეფე იყო მოწადინებული საქართველოს ერთ სამეფოდ გაერთიანებისა, მაგრამ შინაგანი ფეოდალური აშლილობისა და იმის გამო, რომ სამეფო კარს საკუთარი დასაცრდენი რეგულარული სამხედრო ძალა არ გააჩნდა, საქმეს თავი ვერ გაართვეს.

1783 წლის აპრილის დასაწყისში გადაწყვეტილი იყო ტრაქტატის დადება ქართლ-კახეთის სამეფოსთან, თუმცა კანცლერი ა. ბეზბოროდკო გ. პოტიომკინს ურჩევდა, ტრაქტატი სოლომონ პირველთანაც გაფორმებულიყო, მაგრამ სამეფო კარზე მეტად გავლენიანმა გ. პოტიომკინმა ასეთი ნაბიჯის გადაღმა ჯერ გაუძარბოვებლად მიიჩნია.

ოსმალეთის სულთანი შეამფთავა რუსეთისა და ქართლ-კახეთის მფარველობითა ტრაქტატმა. სოლომონთან ელჩები აფრინა, მეფეს თირმანი და საჩუქრები მიართვა და სთხოვა, რუსეთთან ურთიერთობის შეწყვეტა. სოლომონ I ოსმალეთის ელჩები, სასტიკი უარით გაისტუმრა. იგი შორსმჭვრეტელი პოლიტიკოსი იყო და როგორც ჭეშმარიტი მამულიშვილი, ყოველთვის ოცნებობდა საქართველოს პოლიტიკური მთლიანობის აღდგენაზე. სოლომონის წარგზავნილებმა ერეკლე მეორეს საქართველოს გაერთიანების იდეაც შესთავაზეს. ეს იყო უაღრესად ეროვნული მნიშვნელობის საქმე, მაგრამ, სამწუხაროდ, იმ მომენტში მას განხორციელება არ ეწერა.

რადგან ტახტის მემკვიდრე არ ჰყავდა (სოლომონის ძე — ალექსანდრე 1780 წელს გარდაიცვალა) სოლომონ I კარგად იცოდა, რომ მისი სიკვდილის შემდეგ

გაჩაღდებოდა ტახტისათვის ბრძოლა. რაკი ერეკლემ პირველი წინადადება უარყო, სოლომონი ურჩევდა მას იმერეთის ტახტის მემკვიდრედ დაეთმოვინა სოლომონის უმცროსი ძმის — არჩილის შვილი დავითი, იმ არჩილისა, რომელსაც ცოლად ჰქონდა ერეკლე II ასული ელენე. ამ საკითხს სოლომონ I ერეკლესთან ხანგრძლივად განაპირობა მანძილზე ათანხმებდა. ბოლოს ერეკლემ თანხმობა განაცხადა.

ის მანძილზე ათახნძებდა. ბოლოს ეთქვეს: *სადაღი* გასულია. ოსმალეთი კი არ ცხრებოდა. ტრაქტატი ეყვალაზე შეშფოთებული იყო ახალ-ციხის ფაშა, რომელიც ოსმალეთის სულთანის ფარული მითითებით მოქმედებდა. ფარულად იმიტომ, რომ ქუჩუკ-ყაინარჯის ზავით ოსმალეთი იმერეთის სამეფოს საქმეებში ვეღარ უნდა ჩარეულიყო. ახალციხის ფაშამ აჭარის სანჯაყ ბეგს რამდენიმე ოქროს გუფურავანა, დაავალა ლაშქარი შეეგროვებინა, და სოფ. აკეთში დამკვიდრებული სარდალ-მოურავი მამუკა თავდგირიძე მოეკლა. ახალციხის ფაშამ ბატონი, რომ მამუკა თავდგირიძე სოლომონ I ერთად აპირებდა ქობულეთ-ბათუმ-გორაპოზონის მიმართულებით გალაშქრებას და ოსმალეთის მიერ დაპყრობილი ქართული მიწა-წყლის გათავისუფლებას. სანჯაყ აბდულ ბეგის ლაშქრობა მანჯახით დამთავრდა.

დაძმავრდა. აბდულ ბეგის თავდასხმამ დააჩქარა სოლომონ I ქობულეთ-ბათუმის მიმართულებით ლაშქრობა, რომლის დაწყების წინ გურიის მთავრის გიორგი V გურიელის შვილი — სიმონი ქუთაისში მძევლად წაიყვანა, რადგან ა. სუხოტკინის მოთხოვნით სამთავროს ტახტზე აღდგენილი გიორგი გურიელი მოღალატეობაში გამოცდილი ჰყავდა. სიმონის მძევლად წაყვანის შემდეგ მეფემ გიორგი გურიელი ქობულეთ-ბათუმის მიმართულებით ლაშქრობაზე დაითანხმა. სოლომონ I ფიქრობდა, რომ იმერეთ-გურიის გაერთიანებული ჯარი საკმარისი იქნებოდა ქობულეთ-ციხისძირ-ბათუმის გასათავისუფლებლად. სოლომონმა ისიც კარგად იცოდა, რომ იმერეთის სამეფოს უძლიერებასა და გურიის ლაშქართან ერთობლივ მოქმედებას მტრული თვალთ უძქვროდა სამეგრელოს მთავარი, მეფის ცოლისძმა კაცია დადიანი, რომელიც მუდამ იმის ფიქრში იყო, რაჭის საერისთავოს მსგავსად მეფეს სამეგრელოს სამთავრო არ დაელაშქრა და იმერეთის სამეფოსათვის არ შეეერთებინა. ამიტომ მოღალატე კაცია დადიანს ცალი თვალი ფოთის ფაშისაკენ ეჭირა და მისგან დახმარებას ელოდა.

ეს ფიქრი არ ასვენებდა გურიის მთავარსაც, მასაც ეშინოდა სამთავროს ტახტის დაკარგვისა და ფარულად უკავშირდებოდა ახალციხისა და ტრაპიზონის ფაშებს, რომლებიც საუკუნეების მანძილზე კარგად სარგებლობდნენ საქართველოში არსებული შინაგანი აშლილობით.

ბული შინაგანი აშლილობით.

ქობულეთ-ბათუმის მიმართულებით იმერეთ-გურიის ჯარის ლაშქრობა საიდუმლო ვითარებაში მზადდებოდა, მაგრამ მოღალატე კაცია დადიანმა იგი მაინც შეიტყო და ყველაფერი ფოთის ფაშას შეატყობინა. ამ უკანასკნელმა წინასწარ აცნობა შეკვეთილში, ქობულეთში, ციხისძირსა და ბათუმში მდგარ ოსმალების გარნიზონებს, რომლებიც მაშინვე საბრძოლველად მოემზადნენ. სოლომონ I თავისი ჯარით ოზურგეთში ჩავიდა, შეიერთა გურიის ლაშქარი, რომელსაც დაემატნენ ქობულეთიდან ლტოლვილი რაზმები და ოსმალებს შეუტია. ფოთის ფაშამ წარბაზნების გასროლით შეატყობინა ოსმალების გარნიზონებს ლაშქრობის დაწყება, მაგრამ სოლომონისა და მისი სარდლობის შეტევა ისეთი ელვისებური იყო, რომ ქართლთა ჯარმა ძალიან ადვილად დაიკავა ქობულეთის მხარე. მეფემ ბრძანა დაეწერათ ოსმალების მიერ ქობულეთში აგებული ციხე და მოესპოთ მტრის ყველა დასაყრდენი ადგილი. ქართველებმა ქობულეთის მხარეში ჩასახლებული ოსმალები გაწვეიტეს. ადგილობრივი მოსახლეობა კი აღფრთოვანებით ეგებებოდა გამათავისუფლებელ ძმებს. სოლომონ I ბრძანებით ქართველმა ჯარმა ციხისძირის სიმაღ-

რეს გვერდი აუარა, ნაჭიშკრევის ვიწროგზით ჩაქვისწყლის ხეობაში გადავიდა, ოსმალები გარეკა, ბათუმში შევიდა, მისი მიდამოები მოარბია და უკან გამობრუნდა.

ვიდრე სოლომონ I ჩაქე-ბათუმის მიდამოებში იბრძოდა, ციხისძირის ციხეა და ჩაქვის გადასასვლელის ქვემოთ, გავაკებაზე, ნაჭიშკრევიდან, ოსმალებმა ორდამო ჯარს მოუყარეს თავი და უკანგამობრუნებულ იმერეთ-გურიის ლაშქარს დაუპირისპირდნენ. შეუტეცს. ქართველთა ლაშქარი უდრან ტყეში, ორი მხრიდან გაშლილ ციხეებში მოექცა. მეფეს 620 მეომარი მოუკლეს და მათ შორის 18 თავადი და აზნაური. ორასი მებრძოლი ოსმალებს ტყვედ ჩაუვარდა. მეფე და მისი ამაღა ქართველი ვაჟ-კაცების თავგანწირულმა ბრძოლამ იხსნა. ასე გასწირა სამშობლო მოღალატე მთავარმა, მეფის ცოლისძმამ კაცია დადიანმა. ნაჭიშკრევიდან დაღალტით გამოწვეული დამარცხება, სოლომონის პირველი სერიოზული მარცხი იყო, რომელმაც ძალზე იმოქმედა მეფის ჯანმრთელობაზე.

ოსმალებმა ბათუმ-ჩაქე-ქობულეთის მხარე კვლავ დაიკავეს, და როგორც ვიცით, იგი საქართველოს ერთი საუკუნის შემდეგ დაუბრუნდა რუსეთ-ოსმალეთის 1877-1878 წლების ომისა და ბერლინის კონგრესის გადაწყვეტილების შედეგად. კაცია დადიანის დაღალტით ეს მხარე კიდევ ერთ საუკუნეს იმყოფებოდა ოსმალთა მძიმე უღლის ქვეშ.

ნაჭიშკრევის ბრძოლის შემდეგ სოლომონ I ძალიან ავადმყოფობდა. ეკატერინე II მას სამკურნალოდ ექიმი გამოუგზავნა, მაგრამ მრავალ ჭირვარამგადატანის, მკლავმოუღლეელი მეფე 49 წლის ასაკში 1784 წლის 23 აპრილს გარდაიცვალა. სოლომონის საყვდილს ოსმალეთში დიდი ზეიმით შეხვდნენ.

ჩვენს მიზანს არ შეადგენს შევხებით იმ ბრძოლას, რომელიც იმერეთის სამეფო კარზე დატრიალდა ტახტის ხელში ჩასაგდებად სოლომონ I გარდაცვალების შემდეგ. მხოლოდ იმას ვიტყვით, რომ იმერეთის სამეფო ტახტზე საბოლოოდ დაჯდა ერეკლე II შეილიშვილი დავით არჩილის ძე, რომელსაც დიდი სოლომონის პატივსაცემად სოლომონ II უწოდეს. ამ ფაქტმა კი ხელი შეუწყო იმერეთის სამეფოს რუსეთთან შეერთებას და საქართველოს გაერთიანებას.

ამგვარად, რუსეთის მთავრობამ სოლომონ I სიცოცხლეში იმერეთის სამეფოსთან ევლარ მოასწრო მეფარველობითი ტრაქტატის გაფორმება. სანამ ქართლ-კახეთის სამეფოსთან მეფარველობითი ტრაქტატი გაფორმდებოდა, რუსეთის მხედრობა თანდათან უახლოვდებოდა და ფეხს იკიდებდა თერგისა და ყუბანის მიდამოებში. რუსთა სამხედრო ნაწილები ზედიზედ იმორჩილებდნენ მთიელებს. მალე რუსეთის უმაღლესი რწმუნებული სამხრეთის ქვეყნებში ფელდმარშალი გ. პოტიომკინი ერეკლე მეორესთან ტრაქტატის დადების გადაუდებელი საჭიროების წინაშე დადგა. ერეკლე II 1782 წლის 21 დეკემბერს გავგავინდა წერილში ითხოვდა, რომ ტრაქტატი დადებულიყო ისეთ პირობებში, რომ ირანსა და ოსმალეთს აღარ შეძლებოდა ქართველების წინააღმდეგ გამოლაშქრება.

ეკატერინე II და მისმა მთავრობამ დაწერილებით შეისწავლეს ერეკლე II ყველა მოთხოვნა და 1783 წლის 24 ივლისს გეორგიევსკის ციხე-სიმაგრეში (ახლანდელი სტავროპოლის მხარე) ტრაქტატს ხელი მოაწერეს. საქართველოს მხრიდან ხელს აწერდნენ ქართლ-კახეთის სამეფოს სრულუფლებიანი წარმომადგენელი თავადი ი. მუხრანბატონი და თავადი გ. ჭავჭავაძე. რუსეთის მხრივ გენერალი — პავლე პოტიომკინი.

ტრაქტატი რატიფიცირებული იქნა ერეკლე II მიერ 1784 წლის 24 იანვარს. ტექსტი შედგება პრეამბულის, 13 ძირითადი და 4 სეპარატიული (საიდუმლო) მუხლების ანუ არტიკულისაგან. გეორგიევსკის ტრაქტატის ძალით, ერეკლე II უარს ამბობდა ირანის ან სხვა სახელმწიფოსაგან ვასალობაზე, ცნობდა რუსეთის იმპე-

რიის უზენაეს მფარველობას, აღუთქვამდა მას ერთგულებას, ჰპირდებოდა თავისი ჯარით მზად ყოფილიყო რუსეთის იმპერატორის სამსახურისათვის, დაეცა რუსეთის ქვეშევრდომთა ინტერესები და ურთიერთობა არ დაემყარებინა სხვის წყალობაზე. საგარეო საქმეთა მინისტრის განცხადება

ტრაქტატის ძალით, ერეკლე II უარს ამბობდა დამოუკიდებელი საგარეო პოლიტიკის წარმოებაზე, ქართლ-კახეთის მეფეებს ტახტზე ასვლისას რუსეთის იმპერატორისაგან უნდა მიეღო ინვერტიტურა და ერთგულების ფიცის დადგენა. რუსეთის დედოფალი ერეკლესა და მის მემკვიდრეებს მფარველობას ჰპირდებოდა. ქართველი თავადაზნაურობა და ვაჭრები უფლებრივად სწორდებოდნენ რუსეთის თავადაზნაურობასა და ვაჭრებთან. ამასთანავე დედოფალი ერეკლე II აღუთქვამდა, ოსმალეთთან ომის შემთხვევაში იარაღით, ხოლო საზავო მოლაპარაკების დროს დიპლომატიური არსებით ქართლ-კახეთის სამეფოსათვის სამცხე-საათაბაგო და საინგილო დაებრუნებინა.

მფარველობის ტრაქტატს თან ერთვოდა ცალკე მუხლი, რომლის ძალითაც რუსეთის დედოფალი ქართლ-კახეთის სამეფოში იყოლიებდა რუსეთის ჯარის ორ ბატალიონს ოთხი ზარბაზნით.

ასეთი ხელშეკრულების დადებას თბილისში დიდი ზეიმი მოჰყვა. შეიქმნა რწმენა იმისა, რომ რუსეთის მფარველობაში ყოფნა ქართველ ხალხს მშვიდობიანი ცხოვრებისა და შრომის საშუალებას მოუტანდა. განსაკუთრებით სასიხარულო იყო ის ფაქტი, რომ რუსეთის მთავრობამ უარი თქვა ფულად და ნატურალურ გადასახადზე, არ მოითხოვა მძევლები, რომლებსაც ერეკლე II ერთგულების ნიშნად გზავნიდა პეტერბურგში. ტრაქტატის დადების შემდეგ ერეკლე II ფელდმარშალ გ. პოტიომკინს გაუგზავნა მდივანბეგი სულხან თუმანიშვილი, რომელსაც უნდა მოეწესრიგებინა ურთიერთობის საჭირო საკითხები. ს. თუმანიშვილის განსწავლულობამ ფელდმარშალი გ. პოტიომკინი განცვიფრებაში მოიყვანა. ეკატერინე მეორის მთავრობამ ძალიან ხელგაშლილად დაასაჩუქრა ქართველი დიდებულები. თვით ერეკლე II დედოფალმა მიანიჭა უმაღლესობის ტიტული. დიდად მოხიბლა დედოფალი უაღრესად განათლებულმა გარსევან ჭავჭავაძემ, რომელიც პეტერბურგში გახდა ქართლ-კახეთის სამეფოს სრულუფლებიანი ელჩი.

ოსიც აღსანიშნავია, რომ ეკატერინე II ერეკლეს საჩუქრად გამოუგზავნა ქართლ-კახეთის სახელმწიფო გერბით მოჭედილი ოცდახუთი ქვემეხი, რომლიდანაც თბილისში მხოლოდ ათი ჩამოიტანეს.

ერთი წლის შემდეგ თბილისში ჩამოვიდა გენერალი პავლე პოტიომკინი და ერეკლე II გაეცნო.

გენერალზე დიდი შთაბეჭდილება მოუხდენია ერეკლეს: „მეფე ირაკლი შუა ტანისაა, ფიცხი ხასიათი აქვს, ლაპარაკის დროს შუბლშეჭმუნნილი იცქირება ქვემოდან, შეიძლება იმიტომ, რომ თანამოსაუბრის სახის მოძრაობა დაიჭიროს. ცოტათი წელში მოხრილია, ვინაიდან უკვე სამოცდაორი წლისაა, მაგრამ ჯერ კიდევ მხნედაა... ესაა არაჩვეულებრივი ჭკუის ადამიანი, იშვიათად მომთმენი და გასაოცრად მომძქმედი. მთელი დამეხვის ფსიზიკობის, ვინაიდან თვითონ ხელმძღვანელობს თავისი სახელმწიფოს საქმეს. ცოტა სძინავს, აზიურ პოლიტიკას კარგად იცნობს გამოცდილებით. ცდილობს თავისი ერი ევროპულად მოაწყოს. დიდად ღვთის მოსაყვია“.

გეორგიევსკის ტრაქტატის დადების შემდეგ ეკატერინეს მთავრობამ თერგვის გზა შეაკკოთ. ვლადიკავკაზში ციხე ააშენა და თბილისში 1783 წლის ნოემბერში პოლკოვნიკ ბურნაბოვის სარდლობით ორი ბატალიონი გამოგზავნა. ქართველი ხა-

ლხი დიდი ზეიმით შეხვდა საქართველოში რუსი მხედრობის შემოსვლას, მაჰმადიანურ სამყაროში კი ამ ამბავმა დიდი შოთი გამოიწვია.

ასეთი იყო სოციალ-პოლიტიკური ვითარება გეორგიევსკის ტრაქტატის დადებისას, რომელიც აღმოსავლეთ საქართველოში მოიცავს მამა-შვილის ურთიერთობას. II და ერეკლე II მეფობის პერიოდს, ხოლო დასავლეთში — სოლომონ მეფის მეფობას. ჩვენ აღარ შევხებით იმ ისტორიულ ამბებს, რომლებიც ტრაქტატის დადების შემდეგ განვითარდა აღმოსავლეთ და დასავლეთ საქართველოში: ეს იქნება ოსმალთა მრავალრიცხოვანი თავდასხმები, ოსმალეთის სულთანის მიერ მოსყიდულ ლეკთა რაზმების თარეში, თუ აღა-მაჰმად ხანის ჯარების შემოსევა თბილისზე. მთავარი ის არის, რომ საქართველოს რუსეთთან შეერთება ქართველი ხალხის სასიცოცხლო ინტერესებს შეესაბამებოდა, რადგან იგი იყო ქართველი ერის დაცვის, მისი ფიზიკური გადარჩენის, საქართველოს შემდგომი ეკონომიკური და კულტურული განვითარების უტყუარი და ერთადერთი სწორი გზა.

რუსეთთან საქართველოს შეერთებამდე ქართველი ერი ფიზიკური განადგურების საფრთხის წინაშე იდგა. აღმოსავლეთ და დასავლეთ საქართველოში, აფხაზთა სამთავროს გამოკლებით, სულ 413 ათასი სული ცხოვრობდა, ხოლო 1897 წლის აღწერით ქართველი ხალხი 2 მილიონ 435,6 ათასამდე გაიზარდა.

აღმოსავლეთ საქართველოს რუსეთთან საბოლოოდ შეერთება მოხდა 1801 წლის 12 სექტემბრის მანიფესტით, რომელსაც თან ახლდა „დებულება საქართველოს მმართველობის შესახებ“.

დასავლეთ საქართველოდან პირველად სამეგრელო შევიდა 1803 წელს რუსეთის მმართველობაში, 1810 წელს — იმერეთი, 1811 წელს — გურია. ამავე გზით შეუერთდა რუსეთს აფხაზეთი და სვანეთი.

რუსი და ქართველი მხედრობის ერთობლივი მოქმედებით განთავისუფლებულ იქნა ფოთი, ახალციხე, აწყური და ახალქალაქი, ხოლო რუსეთ-ოსმალეთის 1877-1878 წლების ომის შედეგად, დედასამშობლოს შეუერთდა აჭარა-ქობულეთი და ბათუმი.

რუსეთთან შეერთების შემდეგ საქართველოში სწრაფად განვითარდა კაპიტალისტური ურთიერთობა, რომელმაც წარმოშვა მსოფლიოში ყველაზე უფრო რევოლუციური რუსეთის პროლეტარიატი — სამი რევოლუციის გმირი, რომელმაც ბოლო მოუღო ცარისტულ დესპოტიზმს და რუსეთის იმპერიის ხალხები ძმურ სოციალისტურ კავშირში გააერთიანა.

ძალისხმევა ამირსპასალარისა

ავთანდილ იყო სპასპეტი,
 ძე ამირსპასალარისა

რუსთაველი

„ლაშქრობაი და ლაშქრობის ვაზირობა ამირსპასალარისა ხელთ არის. მის წინათ არაეინ იტყვის“. — აკანონებს „გარიგება ხელმწიფისა კარისა“ — ქართული ფეოდალური სახელმწიფო სამართლის უნიკალური ძეგლი.

ამირსპასალარი ქართული სავაზიროს ერთ-ერთი უძველესი წევრი იყო, მწიგნობართუხუცესის (შემოიღო ღვთისმეტყველმა) შემდეგ. ჩვენამდე მოღწეულ წყაროებში იგი პირველად გიორგი მესამის (1156-1184) დროს იხსენიება, მაგრამ, როგორც შენიშნულია, თითქმის უფრო ძველი ტრადიციისა უნდა იყოს. თამარის დროს (1184-1213) სავაზიროში შევიდნენ მანდატურთუხუცესი, მეჭურჭლეთუხუცესი და ათაბაგი. რუსუდანმა (1222-1245) მსახურთუხუცესიც გაავაზირა.

ადრე და გვიანაც ეს სავაზირო ხელი სხვა ასეთსავე ხელთან (ათაბაგი, მანდატურთუხუცესი) გაერთიანებულადაც ხშირად და დადასტურებული, მაგრამ ათაბაგობის შემოღებამდე მისი უპირატესობა მანდატურთუხუცესთან მაინც აშკარაა. შემდეგ მისი უფლებამოსილება მცირდება. ასე დარჩა გიორგი ბრწყინვალემდე, ვიდრე „ორსავ ტახტის“ გამაერთიანებელი მეფის საგანგებო ყურადღება არ მიექცეოდა.

ამირსპასალარის უწყების დიდმოხელეთა შორის პირველობდა ამირახორი (ვაზირის თანაშემწე), რომლის პატივი „ორთა ვაზირთა“ (მეჭურჭლეთუხუცესი, მსახურთუხუცესი) სწორი იყო.

ამირსპასალარს ხმალს (ხელისუფლების ნიშანი) მეფე ქვეყნის პროგრესის უზრუნველსაყოფად უღოცავდა, თუმცა იგი ამას ყოველთვის როდი ასრულებდა და ხმალს სხვა მიზნითაც იყენებდა. ამის პრეცედენტი ჯერ კიდევ ამირსპასალარმა იოანე ორბელმა გვიჩვენა (XII ს.). ამირსპასალარს ღალატი იაფად არ დაჯდომა, მაგრამ ვაზირის ასე დასჯას მხოლოდ ძლიერი მეფეები ახერხებდნენ. მეფისადმი დიდ ერთგულებას ავლენდა ორბელის მემკვიდრე ამირსპასალარი ყუბასარი (ნაფიფჩადარი), მაგრამ, რეაქციის მოძალების გამო, თამარი იძულებული იყო გადაეყენებინა იგი. არც ჭიაბერს ჰქონდა დიდხანს ეს სახელო და არც სარგის მხარგრძელს დაუკავებია იგი უბრძოლველად 1185 წელს. მართალია, სარგისი მალე გარდაიცვალა (1187), მაგრამ ეს ხელი მისმა შთამომავლებმა საკმაოდ მტკიცედ დაიმკვიდრეს. ტყუილად როდია მითითებული „ხელმწიფის კარის გარეგნების“ გვიანდელ რედაქციაში — ამირსპასალარობა „უფრო შანშეთ სახელისა არისო“. (შანშე სარგის მხარგრძელის ბაღიშს — ზაქარია ამირსპასალარის ძეს ერქვა).

ამას იმიტომ უსვამს ხაზს კანონმდებელი, რომ „შანშეს“ აქ ყველაზე ადრე ბიძა-ათაბაგი ივანე მხარგრძელი შეეცილა და ფაქტიურად მოსტაცა კიდევ ამირ-

შპასალარობა. არც ივანე მხარგრძელის სიკვდილის შემდეგ დაბრუნებია ეს სახელი „მანმეს სახლს“ კარგახანს. მართალია, ზაქარია მხარგრძელმა ბოლოს რუსეთში წაიყვანა, გორც იქნა, მოიპოვა იგი და ერთხანს მას მისი ძეც (ივანე) ფლობდა. მაგრამ მადრიდში მდებარე სადღუნ მანკაბერდელს ვეღარ დაუდგა და მალე დაკარგა. მოგვიანებით მხარგრძელებმა კვლავ მოახერხეს ამირსპასალარობის დაბრუნება, მაგრამ ისევ დაკარგეს, თუმცა ახლა უკვე სხვა დრო იდგა და ამ ხელს მდებარე კი არ დაუფლებია, არამედ ბრწყინვალე მეუღის ერთგულ აჭარის ერისთავთ-ერისთავს ივანე აბუსერისძეს ეწყალობა.

ამ ამირსპასალარს ჯერჯერობით მხოლოდ ორი კვინკოსით ვიცნობთ. პირველი ჭირონიკონ „მ“-ით არის დათარიღებული, ხოლო მეორე — „მგ“-ით. ორივე მხედრულითაა მიწერილი ყოფილი საეკლესიო მუზეუმის ერთ-ერთ ხელნაწერზე. ორივე მინაწერი თავის დროზე ჩვეული სიფაქიზით გადმოიღო და გამოაქვეყნა ისტორიკოსმა თედო ჟორდანიამ (ქრონიკები, II, 1897).

კვინკოსთაგან უფრო საიმედოა და შედარებით უკეთაც იკითხება პირველი, რომლის მიხედვითაც XIV საუკუნის 50-იანი წლების დამდეგს საქართველოს ამირსპასალარია ივანე აბუსერიძე.

ამირსპასხალარია ივანე აბუსერისძე.
ქარაგმების გახსნის შემდეგ მინაწერი ასეთ სახეს ღებულობს: „ქორონი-
კონსა მ(40) აქა მოვიდა აბუსერისძის ივანეს სახლსა შიგა ამირსპასხალარისა დაი,
პატრონი სითი...“

ქრონოლონი მ(40) 1352 წელს შეესატყვისება და იგი ჯერჯერობით ი. აბუ-სერამსძის გავაზირების ზემო ქრონოლოგიური ზღვარია, ქვემო კი საძიებელია. ამ ზღვარის გასარკვევად საინტერესოა 1320 წელს განხორციელებული აქტია, რაც ათაბაგ-ამირსპასალარის გათიშვას ეხება. ამ ორ სავაზირო ხელს აქამდე შანშე II მხარგრძელი ფლობდა. მისი გარდაცვალების შემდეგ ვიორგი ბრწყინვალემ შანშეს სახლს, როგორც ჩანს, მხოლოდ ამირსპასალარობა აკმარა, ათაბაგობა კი პიძას, სარგის II ჯაყელს, უწყვლობა.

ბიძას, სარგის II ჯაფელს, უწყალობა.
ეს აქტი დრმად იყო გააზრებული პოლიტიკურად. ნიჭიერი პოლიტიკოსის
უმაჯორესი საზრუნავი ამ დროს „ჩინგიზთ“ მიმდგური ერისთავების შემუსვრა,
მთიულთა აღსაგება, ქუთაისის ტახტის პრობლემა და სხვაა, რომელთა წარმა-
ტებით განხორციელებაში სამცხის მთავრის ერთგულებას მცირე მნიშვნელობა
როდი ენიჭებოდა. ამიტომაც მიაგო მან ბიძას ეგზოზ დიდი პატივი და მის სიკე-
დილამდე არც შეუცვლია გეზი ათაბაგობისათვის.

მეფის საშინაო განზრახულობათა ერთ-ერთი დიდი აქტი ქუთათისის ტახტის მოშლა იყო (XIV ს. 20-იანი წლების ბოლოს). ამის შემდეგ უკვე სამცხის ჯერი იდგა. არ შეიძლება ეს არ ეგრძნო სარგის მეორეს (ვინ უწყვის, იქნებ ამა- ნაც მოუსწრაფა სიცოცხლეც), თუმცა ის დრო, რაც ამისთვის ღოდინს (5 წელი) მოუწია, მეფისათვის არც ისე მცირე იყო.

სარგის ათაბაგის გარდაცვალების შემდეგ (1334), მეფემ ათაბაგობა ისევ მხარგრძელთა სახლს დაუბრუნა.

სარგის ჯაფელის მეგობარე ყვარყვარეს არ შეიძლება არ ეგრძნო ამ ღიხის-
ძიების პოლიტიკური არსი, მაგრამ მამიდაშვილმა მეფემ მას მხოლოდ ათაბაგო-
ვის დაკლება როდი აკმარა. მანვე მოშალა სარგის პირველის დროიდან მიღებული
უკუღმართი წესი მთავრად დასმისა და ახალი მთავარი თვით დასვა. მასვე მოაქ-
ლო ჯაფელთაგან მიტაცებული „ათორმეტთა უღაბნოთა არქიმანდრიტის“ ზელიც
და ა. შ.

და ა. შ.
ამავე დროსვე უნდა მომხდარიყო სამცხის მთავრების სიუხერენობისაგან
აჭარის ერისთავთ-ერისთავთა სახლის განთავისუფლება და ტრადიციულად უშუ-

ალოდ სამეფო ხელისუფლებასთან დაკავშირება. ყვარყვარეს გამთავრების შემდეგაა საგულგებელი აბუსერისძეთა სახლის წინ წამოწევა და ამირსპასალარის პატივის ბოძება. სარგის მეორესთან გიორგი ბრწყინვალის დამოუკიდებლობის ანალიზი ამ აქტის უფრო დამკვიდრების საშუალებას არ იძლევა.

ეს სავაზირო ხელი აბუსერისძეებს თითქოს მხარგრძელებიდან უნდა გადალოცოდათ (მას შემდეგ, რაც გიორგი ბრწყინვალემ ათაბაგობა მხარგრძელებს დაუბრუნა).

ეს აქტი ღრმა პოლიტიკური გეგმით განხორციელდა. რეაქციის ერთ-ერთი ბურჯის — სამცხის სამთავროსა და იმერეთს შუა, მიტკეული აჭარის ერისთავთ-ერისთავის სახლის მეთაურის — ივანე აბუსერისძის ამირსპასალარის ხელით აღჭურვა ახლა გაერთიანების ძალთა საიმედო წანამძღვარი იყო.

ვისი ჩამომავალი იყო ამირსპასალარი? ივანე (იოვანე) აბუსერისძეთა საგვარეულოში პირველად XI საუკუნის დამდეგს იხსენიება. ასე იწოდებოდა არტანუჯის ერისთავი. იგივე სახელი ერქვა აბუსერ II ვაჟსაც — შემდგომ აჭარის ერისთავთ-ერისთავს (დაიღუპა თურქებთან ბრძოლაში XII საუკუნის 90-იანი წლების დამდეგს).

ტბელ აბუსერისძის „ანდერძში“ მისი მეუღლის ბაგულ დიოფალდიოფლის, შვილთა შორის ივანეც იხსენიება, რომელსაც თ. ჟორდანიას და ლ. მუსხელიშვილიც მწერლის შვილად მიიჩნევენ და ივანე მესამედ აცხადებენ (ქრონიკება, II, 123; ლ. მუსხელიშვილი, ბოლოკ-ბასილის მშენებლობა... გვ. 24; აგრეთვე, II, 123; ლ. მუსხელიშვილი, ბოლოკ-ბასილის მშენებლობა... გვ. 24-25). მაგრამ ეს არ დასტურდება. ივანე აბუსერისძეთა გენეალოგიური ხე, გვ. 24-25). მაგრამ ეს არ დასტურდება. ივანე და სხვანი, რომლებიც იქ არიან ჩამოთვლილნი, ბაგულ დიოფლის მოყრილი შვილებია. ის შვილები კი, რომელიც ტბელს შესძენია ბაგულთან მცირეწლოვანი გარდაცვლიდან (ი. სიხარულიძე, „ტბელ აბუსერისძე“, თბილისი, 1963, გვ. 32).

როგორც ძეგლიდან ჩანს, ტბელი კვლავ ელოდა შვილებს, რომელთა შეთანხმება „სხუასა ანდერძში“ გვპირდებოდა (იქვე). სამწუხაროდ, ასეთი ძეგლი არ შემონახულა და არ ვიცით, ეშვა თუ არა მას შემკვიდრე. არც მის უფროს ძმას — ვარდენს ჰყოლია ვაჟი პირველი „ანდერძის“ შედგენის ჟამს (ესვა მხოლოდ ასულნი — ხათუნ და ვანე). იმ დროს ერთადერთი ვაჟი მხოლოდ აბუსერ III ჰყავდა. მას გრიგოლ ერქვა — სააბუსერისძეოში მიღებული სახელი. უფროს ვაჟებს ჩვეულებრივ პაპის სახელს არქმევდნენ და აქაც თითქოს ასე იყო მოსალოდნელი, მაგრამ აბუსერს მამის სახელისათვის (ივანე) რატომღაც ბიძის სახელი (გრიგოლ) უმჯობინებია. რადგანაც ამ „ანდერძის“ შემდეგ XIV საუკუნის 50-იანი წლების დამდეგამდე აბუსერისძეებზე ჯერჯერობით თითქმის არავითარი წერილობითი ჩვენება არ მოგვეპოვება, ძნელი სათქმელია ამ გრიგოლის შთამომავალი ივანე ამირსპასალარი თუ ტბელის იმ რომელიმე შვილისა, რომელსაც ის ელოდა პირველი „ანდერძის“ შედგენის ჟამს.

ასეა თუ ისე, ერთ-ერთი ამათგანის ნაშეირს ბედი სწევია XIV საუკუნეში და გაერთიანებული საქართველოს სამხედრო უწყების გამგებელი გამხდარა.

ლ. მუსხელიშვილი მის დაბადებას 1300 წლის ახლოს ვარაუდობდა (დასახ. ნაშრ. გვ. 23). ასევე სავარაუდოა ტბელ აბუსერისძის „ანდერძში“ მოხსენებული „უახლესი თაობის“ ცხოვრების წლების „1200-1260“-ით მისეული განსაზღვრაც (იქვე). ეს ვარაუდები პველევარს იმ თაობათა რაოდენობის გასათვალისწინებლად ჭირდება, რომელნიც „ანდერძის“ უკანასკნელ თაობასა და ამირსპასალარს შუა იყო საგულგებელი. ლ. მუსხელიშვილი აქ „ორ უცნობ თაობას“ ვარაუდობდა (იქვე).

ქრონოლოგიური ჩარჩო (XIII ს-ის 30-იანი წლები — XIV ს-ის 50-იანი

წლები) აქ ძალიან დიდია (საუკუნეზე მეტი) და შეიძლება უცნობ თაობათა რიგ-
ხეიც გაიზარდოს, მაგრამ ეს არაა არსებითი. არც ის ქმნის დიდ დაბრუნებას
ამჯერად, რომ არც ამირსპასალარის სახლობა და შთამომავლობაა ცნებულნი
მთავარია იმ დევნის გარკვევა, რაც ამ ამირსპასალარს უდევს საქართვე-
ლოს პროვინციაში.

ივანეს ამირსპასალარობა XIV საუკუნის 30-იანი წლების შუა წლებიდან
არის საკვარუდებელი.

ეს პერიოდი მრავალფეროვანი ისტორიული მოვლენებითაა აღსავსე. სამცხის
სამთავროს შეფისადმი მორჩილებაში დაბრუნება, საილხანოს დაშლა, ილხანის
პირველ მემკვიდრე არფახანთან ურთიერთობა, უზბეკ ყაენის ლაშქრობა საილ-
ხანოზე და საქართველო, ქართველთა გალაშქრება რანსა და შირვანში, შეიხ
პასან-კურეკ ჩოფანიანთან ბრძოლა, გიორგი ბრწყინვალის მემკვიდრის (დავით
IX) საგარეო პოლიტიკა და სხვა.

ახუსიად ყაენი 1335 წლის 31 ნოემბერს გარდაიცვალა და უზბეკ ყაენიც
მაღელ მოადგა ქვეყანას. ახალი ილხანი, არფა ხანი, მხნედ დაუხვდა მტერს. ჩრდი-
ლო უღელსთან ბრძოლაში ქართველთა ლაშქარიც უნდა ეიგულისხმოდ, რადგან
საქართველო ჯერ კიდევ საილხანოს სიუზერენობაში იმყოფებოდა. უზბეგი, ეტ-
ყოლა, არ მოელოდა ასეთ დახვედრას და იძულებული შეიქნა უკან გაბრუნებული-
ყო.

ამ გამარჯვებამ იმედი მისცა ახალ ილხანს და გამდგარ ამირებთან ბრძოლა-
შიც ერთგვარი წარმატება მოიპოვა, მაგრამ ძველ საზღვრებში მაინც ვერ გან-
მტკიცდა და მალე დაიღუპა კიდევ. ამით არსებითად დათავრდა საილხანოს
ისტორია და დაიწყო მის ნანგრევებზე წარმოქმნილ თათრულ პოლიტიკურ ერ-
თოულებს შორის ბრძოლა-მეტოქეობის ხანა.

საილხანოს პირველი პოლიტიკური მემკვიდრე, რომლის ხელისუფლებაც
საქართველოს უცნია, შეიხ პასან-ჯალაირი და მისი მარიონეტი მოჰამედ ხანი
იყო. ამას მოწოდებს ქართველთა ყოფნა შეიხ-პასანის ლაშქარში (1336 წლის
ივლისი), მოჰამედ ხანის სახელით საქართველოში მოჭრილი მონეტა და სხვ.

ამ ჩვენებათა მიხედვით, რომელიც ჩვენ მოგვეპოვება, პასან ჯალაირის ხე-
ლისუფლება საქართველოში იარაღის ძალით არ უნდა იყოს დამყარებული. რუმის
ყოფილ ამირას არ შეიძლება არ სცოდნოდა, რომ, თუ საქართველოს მეფე მოა-
წოდებდა, ის აქ მისთვის სასარგებლოს ვერაფერს მოიპოვებდა, პირიქით, ლაშქ-
რის მნიშვნელოვან ნაწილს დაღუპავდა და თავრიზში განმტკიცების გეგმაც
ჩაეშლებოდა. არც გიორგი ბრწყინვალე უნდა ყოფილიყო პასან ჯალაირთან ომის
გუნებაზე. მართალია, მას მტრის უკუგდების ძალა შესწევდა, მაგრამ იმასაც
კარგად ჰგონებდა, რომ ეს საქმე უფრო ძვირად დაუჯდებოდა, ვიდრე ძლიერ ამა-
რასთან თანხმობა და ახალი რიგით თანამშრომლობა. გიორგი მეფეს არ შეიძ-
ლება ისიც არ შეენიშნა, თუ რაოდენ ესაჭიროებოდა ახლა მისი ერთგულება
პასან ჯალაირს და არ გამოეყენებინა თავისი მიზნების განსახორციელებლად.
ამ თვალსაზრისით ყურადღებას იქცევს გვიანდელი ქართული ცნობები გიორგი
ბრწყინვალის წარმატებული ლაშქრობის შესახებ რანსა და შირვანში.

დ. ლანგს ასეთი ცნობები სარწმუნოდ არ ეჩვენება და გასაგებიცაა, ამ დრო-
ისათვის საქართველო მას დაქვეითების გზაზე შემდგარ ქვეყნად ესახება (ასეთი
პროცესი, მისი აზრით, თითქოს 1327 წლიდან დაწყებული).

ვ. გაბაშვილი არ ეთანხმება აქ დ. ლანგს და საქართველოს ეკონომიურ-
პოლიტიკურ დასუსტებას 1335 წლის შემდეგ გულისხმობს. ამის მიზეზებად
მკვლევარი ასახელებს: მონეტის წონის შემცირებას, მის გაუფასურებას, ფეო-

დაღურ ღმებს (შინ თუ გარეთ) და შავი ჭირის ეპიდემიას. XIV საუკუნის მეორე მეოთხედიდან შავი ჭირი მართლაც მძვინვარებდა ირანში, მაგრამ საქართველოში ის 1348 წლამდე დადასტურებული არ არის. რაც შეეხება შინაომებს, მოვლენა 1335 წლის უადრესაც ფართოდ იყო ფეხმოდებული საილხანოში. არც მონეტის წონის შემცირება და მისი გაუფასურება იყო ამ დროს ახალი მოვლენა. ასეთი რამ გაცილებით ადრე დაიწყო და ახლაც ვრძელდებოდა. ეს გარემოება, სამხრეთ-დასავლეთით გიორგი ბრწყინვალის აქტიური პოლიტიკა და მრავალი სხვა ამ დროს ჩვენი ქვეყნის დაცემის სასარგებლოდ არ მიუთითებენ. ამასვე ეხმაურებიან გვიანდელი ქართული ჩვენებანიც. ჩვენი დაკვირვებით, გიორგი ბრწყინვალეს რანში თუ არა, შარვანში მაინც უნდა ელაშქრა. ეს ლაშქრობა ანტითათრული კი არ ჩანს, როგორც ეს XVIII საუკუნის ქართულ წყაროებშია მითითებული, არამედ ჰასან ჯალაირთან შეთანხმებული მოვლენა უნდა იყოს. ამ უკანასკნელსა და საქართველოს მეფეს აღმოსავლეთ ამიერკავკასიაში ამ დროს თავისი პოლიტიკური მიზნები ჰქონდათ. ჯალაირი განმდგარი შარვანის ჭაბუნას ესწრაფოდა, ხოლო საქართველოს რესტავრატორი მეფე თამარის დროის პოლიტიკური ურთიერთობის აღდგენაზე ოცნებობდა. ამ ფონზე აღმოსავლეთ ამიერკავკასიაში ქართველთა ლაშქრობის პირობები არსებობდა და კიდევ უნდა გამოეყენებინა იგი გიორგი ბრწყინვალეს. ეჭვს არც ქართველთა წარმატება იწვევს აქ. მაგრამ რა ზომის იყო ეს გამარჯვება და რა შედეგები მოჰყვა მას, ძნელი სათქმელია.

საქართველოს მეფის დამოკიდებულება ჰასან ჯალაირზე ორიოდე წელს (შეიზ ჰასან ქუჩუკის ადარბადაგანში განმტკიცებამდე) გაგრძელდა. ჩოფანის შეილიშეილი ძალაუფლების ხელში ჩაგდებისათვის გულმოდგინედ ემზადებოდა. თემურტაშის მოხერხებულმა ძემ ამისათვის ყოველივე იღონა და მიზანსაც მიაღწია. დიდი ძალა მოიძხრო და ადარბადაგანისაკენ დაიძრა. ნახჭევანის ბრძოლაში (1338 წლის 10 ივნისს) ჰასან ქუჩუკმა წარმატებაც მოიპოვა, მაგრამ მალე ხელისუფლების მოწადინე ცრუ თემურტაშისაგან სასიკვდილოდ განწირული და დაჭრილი იძულებული იყო ერთხანს საქართველოს შემოეხიზნოდა.

ცრუ თემურტაში ენერგიულად ისწრაფოდა თავრიზის აღებას, მაგრამ ვერ შესძლო.

შეიზ ჰასან ქუჩუკი ცრუ თემურტაშის ვერაგობას არ გაუტეხია: ჩქარა მოიკრიბა ძალა და დაჯერებული ნაბიჯით იწყო მიზნისაკენ სვლა. მისი წარმატება მნიშვნელოვნად განაპირობა დედინაცვლის, უფლისწულ სათი-ბეგისა და მისი ძის, ამირა შაბურდანის მიმხრობამ. მალე ახალი მარიონეტის სახელი საჯარო ლოცვებში გაისმა და ფულის ხელწერილებშიც გამოჩნდა. სათი-ბეგისა (და მისი მფარველის) ხელისუფლებას რომ გიორგი ბრწყინვალეც ცნობდა, ამასვე მიუთითებს როგორც წერილობითი, ისე ნუმისმატიკური ჩვენებანი. ჰაფეზ-ი აბრუ პირდაპირ ასახელებს საქართველოს (ადარბადაგანთან და ირანის ერაყთან ერთად) ამ დროს საჩოფანიაანოს ფარგლებში. ამასვე მოწმობს საქართველოში მოჭრილი სათი-ბეგის მონეტაც (ჰაჯრის 739 წლისა). როგორც ჩანს, საჩოფანიაანოში ლიხთაძერეთის მხოლოდ ის ნაწილი შედიოდა, გიორგი მეექვსეს რომ ეყრა, ხოლო იმ ნაწილზე, რომელიც სამეფოს ფარგლებს გარეთ დარჩა, საჯალაირიანო ხარკი იკრიფებოდა. ამასვე მიუთითებს 1363 წლის ერთი საყურადღებო დოკუმენტი, რომელშიც 1349-50 წლებში საქართველოდან საჯალაირიანოდ გადახდილი ხარკია აღნიშნული. ვ. ჰინცს, რომელმაც ამ ძეგლის კრიტიკული შესწავლა სცადა (და იგი 1952 წელს დაბეჭდა კიდევ) ეჭვი ეპარებოდა ჩვენთვის საინტერესო ქრონო-

ლოგიური ცნობის სისწორეში და იგი უფრო ძველი, კერძოდ, აბუ საიდის ხანის
ვითარების ამსახველად მიაჩნდა.

მართალია, აქ გვხვდება ზოგიერთი შეუსაბამობა, კერძოდ, 1349-50 წლებში
შარვანი საჯალაირიანოს მოხარკე ქვეყნებს შორის იხსენიება, მაგრამ ეს მაინც
ვერ შეარყევს ხსენებული თარიღის სინამდვილეს. სხვაც რომ არაფერი გვექონ-
დეს, ამ ცნობის სიმკვლეის უარსაყოფად მისი 1336 წლის ხარკის ოდენობასთან
შედარებაც იქნებოდა საკმარისი.

დ. ლანგი გადაჭრით ეწინააღმდეგება ვ. ჰინცის მოსაზრებას, მაგრამ ცდება.
როცა ამ ხარკს საწოფიანოდ მიიჩნევს. მისი აზრით, აღ-მაზანდერანს, რომელიც
1363 წლის დოკუმენტის ანალოგიურ ჩვენებას გვაწვდის, იგი თითქოს, მალიქ
აშრაფის დათვრებიდან უნდა ამოედო. ეს ვარაუდი სარწმუნო არაა, რადგან აუხს-
ნელი რჩება საკითხი: როგორ მოხდა, რომ ჩოფანიანთა მფლობელობის დამადას-
ტურებელი ჩვენება უფროს ჯალაირის დროს ჰასან ჯალაირს მიაწერეს?

საჯალაირიანო ხარკს საქართველო XIV საუკუნის 30-იან წლებშიც იხ-
დიდა. ამ ხანათის ჩანს ის გამოსაღები, რომლის ოდენობასა (1.202 ათასი დი-
ნარი) და გადახდის დროსაც (1336 წ.) ჰამდალაჰ ყაზვინი გვამცნობს. იმ დროს,
როცა ამ ხარკს საწოფიანოდ მიიჩნევს. მისი აზრით, აღ-მაზანდერანს, რომელიც
ჟმადნაფიცი იყო და გამოსაღებსაც ჰასან ჯალაირსა და მის მარიონეტს აძლევდა.
ქრონოლოგიურ საყრდენს გარდა (1336 წ.), ამ მოსაზრებას ხარკის ოდენობაზე
დაკვირვებაც ამაგრებს. ჯერ კიდევ დ. ლანგმა მიაქცია ყურადღება იმ ფაქტს,
რომ 1336 წლის სახარკო ნორმა იმის ნახევარსაც არ შეადგენს, რაც საქართ-
ველოზე ყაზანის ზეობის ჟამს იყო შეწერილი. ეს გარემოება საქართველოს
ეკონომიკური დაცემის შედეგი კი არ იყო, როგორც ამას დ. ლანგი ფიქრობს, არა-
მედ — შეცვლილი პოლიტიკური ურთიერთობის მოწმობა. აქ თუ იმასაც გავიხს-
ენებთ, რომ მონეტის კურსი 1336 წლისათვის ყაზანის დროინდელთან შედა-
რებით მნიშვნელოვნად იყო დაცემული, მაშინ ეს ხარკი ბევრად უფრო მცირე აღ-
მოჩნდება, ვიდრე ეს გარეგნული შედარებიდან მოჩანს.

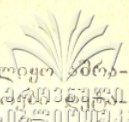
საწოფიანოს ფარგლებში მოქცეული „საქართველოს ნაწილი“ უხარკოდ
არ წარმოიდგინება, მაგრამ რა ოდენობის იყო ის, ამაზე პირდაპირი ცნობა არ
გვაგვანია. არაპირდაპირ ჩვენებათა მიხედვით კი პირველ საჯალაირიანო ხარკ-
ზე თუ ნაკლები არა, მეტი მაინც არ უნდა ყოფილიყო.

ადარბადაგანში ჰასან ჩოფანიანის განმტკიცების შემდეგ საქართველოს მეფე
უშუალოდ მხოლოდ თავრიზთან უნდა ყოფილიყო დაკავშირებული. ამას ადასტუ-
რებს ჩოფანიანთა მარიონეტების სახელით საქართველოში მოჭრილი მონეტები.
ჯალაირიანთა მონეტები კი აქ ჰიჯრის 738 წლის გარდა, დადასტურებული არ
არის.

ჰასან ქუჩუკი დღენიადავ შფოთსა და ბრძოლაში იყო. ჰაფეზ-ი აბრუს ცნო-
ბით, 1342 წელს მას ძმაც (მალიქ აშრაფი) განდგომია და უკუქცეული საქართ-
ველოში შემოჭრილა. ამ ფაქტს უნდა გულისხმობდეს ბიჯნისის 1358 წლის სომ-
ხური წარწერები, რომლებიც იმ ტყვევნა-ნგრევაზე მიუთითებენ, რაც მალიქ
აშრაფს ჩაუდგენია ამ ქალაქში.

ადარბადაგანის პირველ ჩოფანიან ხელისუფალს თავის ჰარემიც მტრობდა
და იგი მალე კიდევ იმსხვერპლა ერთ-ერთმა მოღალატე ცოლმა.

მალიქ აშრაფი, რომელმაც დიდი ვაივაგლახით მიიღო ძმის მემკვიდრეობა
ადარბადაგანში, ჰასან ქუჩუკის ზეობის ჟამს რუმის ერთ ნაწილს ფლობდა.
აშრაფი კარგახანს წარმატებით ებრძოდა როგორც საგარეო მტრებს, ისე შინაუ-
რებსაც. იმით და დახარკა შარვანი, განადგურებით ემუქრებოდა საჯალაირიანოს,

პერატოს და სხვა ქვეყნებს. არ ჩანს, რომ ასეთსავე მიმართებაში ყოფილიყო აშრაფი საქართველოს მიმართ. საინტერესოა, რომ როცა სპარსული წყაროებშია მოხსენიებული, რომ აშრაფმა აგვიწერენ უკანასკნელი ჩოფანიანის საგარეო პოლიტიკას, განსაკუთრებით ბრძოლას შარვანის წინააღმდეგ, ცალი სიტყვითაც არ იხსენებენ „გურჯისტანს“. ჩანს, გიორგი ბრწყინვალის პოლიტიკურ კურსს საჩოფანიანოსთან არც მისი მემკვიდრე დავით IX ღალატობდა.

აშრაფის ზეობაში უაღრესად გამწვავდა ურთიერთობა მომთაბარეებსა და ადგილობრივ მფლობელებს შორის. ამ უკანასკნელთა მნიშვნელოვანი ნაწილი უცხოეთში გაიქცა, თუმცა ბევრი მათგანი როდი ფიქრობდა ასე ადვილად შერიგებოდა მწარე ხვედრს და ღტოლვილობაშიც ყოველი დონით ცდილობდა აშრაფის მძლავრობის დამხობას. ამ მხრით უფრო აქტიურობდნენ ოქროს ურდოში გაქცეულები, რომლებსაც ყაზი მუჰი-ად-დინ ბარდაი მეთაურობდა. მან კარგად ისარგებლა ჩრდილო ულუსში ადარბადაგანის დაუფლების დიდი წადილით და ჯანბეგი აშრაფის წინააღმდეგ სალაშქროდ წააქეზა.

საგარეო და საშინაო მტრების ამ კოალიციასთან გამკლავებისათვის საჭირო ძალა აშრაფის ხელისუფლებას აღარ აღმოაჩნდა, მალე ლაშქარი სრულიად შემოეცალა და მხოლოდ რამდენიმე ქართველს მინდობილი გამოჩნდა მარანდთან. ასე განმარტოებული ჩოფანიანის დღეები დათვლილი იყო და ჩქარა დაიღუპა კიდევ.

ყველა ამ საგარეო-პოლიტიკურ ამბებში ივანე ამირსპასალარის აქტიური მონაწილეობაც იგულისხმება, თუმცა ის აშრაფის დამხობას (1357) აღარ მოსწრებოდა, გარდაიცვალა 1356 წლის ნოემბერში.

აბუსერისძეთა ფეოდალური სახლის მონბლანზე მდგარი ივანე ამირსპასალარი მეფის ერთგული და მინდობილ საქმეშიც წარმატებული მოღვაწე ჩანს. უამისოდ შეუძლებელი იქნებოდა გიორგი ბრწყინვალეს კარზე მისი ასე ხანგრძლივად ყოფნა. ამასვე მოწმობს ისიც, რომ იგი არც გიორგი მეხუთის მემკვიდრემ დავით IX-მ (1346-1360) განიშორა და სიკვდილამდე ედგა სათავეში ამ დროს უაღრესად დაძაბულ სამხედრო უწყებას.

საქართველოს ერთიანმა მონარქიამ ერთი საუკუნე კიდევ იარსება, მაგრამ ქვეყნის დიდი პოლიტიკური გაქანების ამ ავბედით დაისზე აჭარის ერისთავთ-ერისთავთა სახლს სავაზიროში ადგილი აღარ უჩანს. არც ის ჩანს იავთანდილმა თუ არა ამირსპასალარის ძემ, რა ბედი ეწია და ა. შ. ჯერჯერობით არც ის ირკვევა, თუ ვინ შეცვალა ივანე აბუსერისძე ამირსპასალარის პოსტზე (მოგვიანებით — XIV საუკუნის 80-იანი წლები — ამ პატივს უკვე ჯაყელთა სახლი ფლობს).

ივანე ამირსპასალარი აჭარის ერისთავთ-ერისთავთა სახლის ერთ-ერთი ყველაზე წარჩინებული სამხედრო-პოლიტიკური მოღვაწე იყო. ამ ფეოდალური სახლიდან მხოლოდ მას ხვდა წილად ვაზირად ამაღლება და ისეთ დიდ პოლიტიკურ მოღვაწესთან თანადგომა, როგორიც გიორგი ბრწყინვალე გახლდათ.

აზიზ ახვლედიანი

რწმენის კედელი

ქართველმა ხალხმა, და არა მარტო ქართველმა ხალხმა, პოეზიის ყველა მოყვარულმა თბილად, სიყვარულით აღნიშნა ჯანსუღ ჩარკვიანის 50 წელი. თითქოს ახლა იყო, ავერ იყო, თავისი ყმაწვილური ომახიანი ხმით რომ შემოვიდა იგი ჩვენს ლიტერატურაში. შემოვიდა და იმთავითვე სიტყვის ფერადოვნებით, გრძნობით, სიმძაფრით, ნაზრის საღად გადმოცემით მიიპყრო პოეზიის მოყვარულთა ყურადღება. ახლა იგი თავისი ცხოვრებისა და შემოქმედების მეორე ნახევარსაუკუნეს იწვევს.

ჩვენ ამ ცოტა ხნის წინ ენახეთ საქართველოს ერთ-ერთ ყველაზე დიდ საკრებულოში — ფილარმონიის დიდ დარბაზში, პოეზიის ამაღლებულ ამბიონზე მდგარი იუბილარი ჯანსუღ ჩარკვიანი, რომელიც მომღვრავდა პოეზიის მოყვარულთ. ჩვენ ამით ისიც ენახეთ, თუ როგორ მცდარი იყო ადრე არსებული აზრი ასეთი საღამოების გამართვის მიზანშეუწონლობაზე.

ჩვენ ერთხელ კიდევ დავრწმუნდით, რომ „ლეკი ერთი რამ არის ამა ქვეყნის საქმეში“...

შენ სიტყვა უთხარ ხალხს, მართალი სიტყვა და იგი სიყვარულს და პატივისცემას არ მოგაკლავს... სწორედ ასეთი სიტყვა, მართალი სიტყვა, ჯანსუღ ჩარკვიანისეული სიტყვა ისმოდა საქართველოს კიდით კიდემდე იმ საღამოს ფილარმონიის დიდი დარბაზიდან. ამიტომაც იყო, რომ მხურვალედ იკრავდა ხალხი გულში თავის საყვარელ პოეტს...

მანამდე კი... იყო ძნელი გზა... პოეტისა და ერისკაცისადმი წილხვედრილი ძნელი გზა...

პირველ მართალ პოეტურ თქმასთან ერთად ძნელი, ძალზე ძნელი სარეაქციო საქმიანობა. იგი ხომ, როგორც ეს აღიარებულია ახლა, პოეტად „ცისკართან“ ერთად დაიბადა. ათზე მეტი წელი დაჰყო ჯანსუღმა „ცისკრის“ რედაქციაში. ათი დაძაბული შრომის წელი!..

სწორედ ჯანსუღ ჩარკვიანის მეთაურობით „ცისკარი“ ექცა იმ აღსავლის კარად, საიდანაც ქართულ ლიტერატურაში შემოვიდა არაერთი ღირსეული წარმომადგენელი და საიმედო ცვლა ჩვენი ინტელექტუალური შემოქმედებისა... ეს ის თაობაა, რომელსაც საგზლად გამოჰყვა თავიანთ შემოქმედებით გზაზე ჯანსუღისეული ზრუნვა, მკაცრი შეფასება და აღერსიანი გზის დალოცვა...

შემდეგ საქართველოს მწერალთა კავშირის ერთ-ერთი ხელმძღვანელთაგანი, საქართველოს რესპუბლიკის დეპუტატი, პარტიული კომიტეტის წევრი, მრავალი

საზოგადოებრივი ორგანიზაციის ხელმძღვანელი და წევრი... და ჩვენი პოეტი ყველ-
გან არის, ყველაფერს ასწრებს, ცხოვრების შუაგულშია და ამიტომაც უმეტესად
ერჩის, ამიტომაც უსმენენ მას, სჯერათ მისი...

ღიბს, იქ, სადაც ქარიშხალია, სადაც რწმენის კედელია საშენებელი, იქ უნდა
იღვეს დღეს ყველა, როგორც იტყვიან, ერიც და ბერიც, პოეტი და ხელოვანი.
სწორედ იქა დგას ჩვენი პოეტი.

აქვე ერთი დიდი დვაწლიც უნდა აღინიშნოს ჯანსუღ ჩარკვიანისა. მან არა
მარტო ჯანსაღი ინტონაციით, ახალი პოეტური ნაკადით გაამდიდრა ქართული
პოეზია, არამედ დიდი მამულიშვილობით, ძაღალი მოქალაქეობრიობით, უშუალო-
ბით, ღა, თუ გნებავთ, ქველობით, მრავალი მეგობარი შეგვძინა.

არაღა, ზომ იყო დრო, როდესაც მტერიც და მოყვარეც ალმაცერად გვიყურე-
ბდა, მრუდე სარკეში გვხედავდა...

გარკვეულ დროს შეირფა ის, რაც დიდი რუდუნებით და გამძლე კირღულაბით
იყო ნაშენები — რწმენა შეირფა. საჭირო იყო სიტყვა საქმიანი, საქმე სიტყვიანი,
რათა თითქმის ბალავრამდე დარღვეული რწმენის კედელი ისევ აშენებულიყო,
გამთელებულიყო.

ღა გავიგონეთ ომახიანი ხმა ჯანსუღ ჩარკვიანისა... „ღაი თუ აღგეს ქართუ-
ლი გლეხი და სოფელს ზურგში ჩასცეს მასვილი. რომ ჩვენი მტრების გასახარებ-
ლად, საწლები იქცენ ნასასლარებად, ატირებული დასტოვოს ვაწი, ატირებული
დასტოვოს სახლი, დაჰკარგოს გული, გონება, აზრი, ზვარს ამჯობინოს ქალაქში
დახლი“...

მშობლიური მიწის ერთგული შვილი გრძნობს, თუ საიდან ემუქრება ერს საფ-
რთხე. მან ისიც კარგად იცის, თუ რა თქვა მისმა დიდმა წინაპარმა ძეფე-პოეტმა:
„ღა ამოწყდეს გლეხი კაცი საქართველო დაძაბუნდესო“. ამიტომაც გაჰყვირის
პოეტი მთელი ხმით: „შენ საჭირო ხარ, საჭირო, გესმის?!“ შენით იწყება ჩვენი
მამული, თორემ უშენოდ ვენახის ფესვი არის საჰყარი და მოჰამული...”

პოეზიის მოყვარულთ ახსოვთ, კარგად ახსოვთ, თუ როდის ითქვა ეს სიტყვები!
აი, ამიტომაც შეუყვარდათ იმთავითვე პოეტი საქართველოში.

როდესაც დადგა ჟამი გამოფხიზლებისა, ჟამი აღორძინებისა — ჩვენ ყველამ
ვნახეთ პარტიასთან, ხალხთან, საქმესთან პოეტთა ურყევი თანადგომა, და უპირ-
ველესი აქ ამ საქმეში ჯანსუღ ჩარკვიანი იყო. ალბათ, ესეც ჰქონდა მას მხედ-
ველობაში, როდესაც თქვა:

ახლა იმხელა სინათლე დადგა,
ახლა სიცოცხლე ისე დიდია,
რომ, მთაო, შუბლზე ნათელი გადგას
ღა რომ სიმაღლეც შენი მკვიდრია,
შენ არ ხარ ბელტი, შენა ხარ მთა ღა
შენ ვერასოდეს ვერ გაგვიდიან.

არა მარტო წარსულის განმადიდებელი ღა ახლანდელის ქომაგია პოეტი. მას
აწუხებს ზვალინდელ დღეზე ფიქრი, მომავლის ბედი, მსოფლიოს ხვედრი:

ოლონდაც ფრთხილად,	რადგან ჩვენს შემდეგ
ძვირფასებო,	ღაიწყება
ფრთხილად ოლონდაც,	თქვენი გოლგოთა
ეს დედამიწა	ღა აღარავინ
სხვანაირად გვიმზერს —	არ იქნება
ბებერი,	მიმტევებელი.

ამიტომაც მიმართავს იგი ქვეყნის მომავალს, ახალგაზრდობას:

კვლავ ძველებურ ბუკებს, ქვეყნის სიჭაბუკე,
ბუკს ჩაჰბერე ისევ, მთლად სამყარო გისმენს.

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

კაცთა მოღვმის გაჩენიდან მისი ყველაზე დიდი მტერი იყო და არის გრილობა, განურჩევლობა. და თუ რაიმე ავნო თავის თავს დედამიწის მეუფემ, აღამიანმა — მხოლოდ გულგრილობით, მხოლოდ განურჩევლობით, „სხვისი ჭირითა და ღობეს ჩხირით“. ცხადია, აღამიანთა მოღვმის ამ ძველისძველ სენს ვერ შეურიგდება ალაღმართალი პოეტი:

— „რა ჩემი საქმეა,“ „რა ჭირმა შეგვყარა,“
„რა ჩემი საქმეა“ დაღუპა ქვეყანა...
— ჩუ, არ გაგვიგონოს,
გაჩერდი, აქვეა,
დაღუბოს ქვეყანა
რა ჩენი საქმეა.

დღევანდელი ცხოვრებით, ერის ყოველდღიური ცხოვრებით სულდგმულობს პოეტი. ყოველდღიურობაა მისი შემოქმედების არსიც და მიზანიც. ამიტომაც ვერა და ვერ იქნება იგი განურჩეველი ყველაფრისადმი. აკი ამბობს კიდევაც:

გულგრილობაა, ძამიკო,
— მგელს მზერა უნდა მგლური,
ერთი ბრძენკაცის არ იყოს —
გულს საჭიროებს გული.

დიან, გულისაკენ, კაცთა გულისაკენ მიმავალ გზას აშენებს პოეტი, ამ გზას ესწრაფვის. გზა კი იგი — ძნელია... კაცური კაცის ნაბიჯებით უნდა იარო ამ გზაზე და მხოლოდ მაშინ შეძლებს მიზნის მიღწევას:

ჩენი ნამუსის	დღეიდან მაინც,
თავი და ტანი	დღეიდან მაინც,
ვინმე ქართველმა	შენ გაასწორე
თუ მტერს დაუთმო,	მრუდე საწუთრო.

ხოლო „მრუდე საწუთროს“ გასწორება მსხვერპლს მოითხოვს, უზარმაზარ ძალას, მოთმინებას, ამტანიანობას მოითხოვს... ერის კაცის სავალ გზაზე კი ბევრია მოულოდნელობაც და სიმუხთლეც:

სხვა სივრცეებში კვდებიან
არწივები და ჩიტები,
უფროვე გემუქრებიან,
როცა ქვეყანას სჭირდება.

პოეტმა ისიც კარგად იცის, რომ „შუბლში ტყვიას არვინ გესერის, იფაც მადლიერ, რამეთუ არ ხარ შენ მოყვარე საქართველოსი“.

არადა, ჯანსულისთანა კაცები, ალაღმართალი, გულითადი კაცები ქვეყანას სჭირდება, ძალიან სჭირდება.

ჯანსუდ ჩარკვიანის პოეზიაზე, მის შემოქმედებით თავისებურებაზე ჯერ სანაღოდ არ თქმულა... თუ ორიოდ სიტყვით შეიძლება ითქვას მის პოეტურ

თავისებურებაზე — ესაა, უმთავრესად, პოეტური აზრის სიღამაზე, მიზნისაკენ მიმავალი დამუხტული სიტყვა, სიტყვა, რომელიც „არა მარტო ტკბილ ხმებით-ვისაა“ გამიზნული, არამედ გარკვეული ამოცანის გადასაწყვეტად. ამისათვის, ამ მიზნის მისაღწევად იგი რითმების გორგოლაჭებზე შემდგარი სწორი ჯგუფდგენით როდი მიდის ზანტად, დუნედ, რაფინირებულად. არა! ასეთი პოეტური სველი წყაროსულ ჩარკვიანისათვის უცხოა. უცხოა იმიტომ, რომ პოეტმა იცის, ჩვენს მშფოთვარე ეპოქაში უნდა იქპაროს! თორემ: „ვინ გაცლის ხმლისა ალესვას, ანდა თავიდან დაწყებას, ან ხელმეორედ გალექსვას, ან ხელმეორედ დარწყვას!“

ჯანსუღის ლექსის უპირველესი ღირსება შინაგან სიღამაზეშია, ავტორის უშუალობაშია, გულწრფელობაშია.

პოეტის ლექსი არ არის ზედმეტად გადატვირთული, ხელოვნურად გართულებული, და ეს სისადავე, სინათლე, გამჭვირვალება მისი პოეტური ნიჭის თანდაყოლილი თვისებაა, ხოლო ეს თვისება, როგორც ვიცით, „ზეგარდმო ნიჭით ცხებულითა“ მაღლი და წყალობაა.

ხშირად იტყვიან: მაგან და მაგან პოეტს მხოლოდ ეს რომ დაეწერა — შემორჩებოდა ქართულ პოეზიასო... ანუ არის ლექსები, ცალკეული სტროფები, რომლებიც პოეტურ სრულყოფილებას აღწევს და მკითხველს სამუდამოდ ამახსოვრდება მოვიტანთ მხოლოდ რამდენიმე სტროფს:

როცა დაიწყებს წყარო საუბარს,
მზეს რომ მისწვდება ირმის ბღავილი,
შემოასკდება როცა ალუბალს
ძუხლზე კაბა და გულზე ყვავილი.

როცა მერცხალი ზეცას შეუტეხს,
როცა მიწაზე მზე და დარი ღვას,
ირემი აპრილს კარებს შეუმტერევს
და ატმის რტოებს რქებად დაიდგამს.

დავდგები ცერზე როგორც ავაზა,
ერთს გადავხედავ დღეებს გაფრენილს,
მერე მოვკვდები ისე ლამაზად,
ვით დაიბადა ეს ყველაფერი.

ჯანსუღ ჩარკვიანის პოეზიას მთლიანად მსკვალავს სამშობლოსადმი სიყვარული. მისთვის სამშობლოს სამსახური გმირულ შემართებასაც გულისხმობს და ყოველდღიურ, ჩვეულებრივ შავ სამუშაოსაც.

სწორად შენიშნა ამას წინათ ჯანსუღის თანამოეგალემ, ჩვენთვის, ყველასათვის საყვარელმა მწერალმა რევაზ ინანიშვილმა: „შენ ჩემთვის ლაღო ასათიანისა და მირზა გელოვანის მიერ წამოღებული პოეტური გზის გამგრძელებელი ხარ, ლაღოც და მირზაც მთებიდან იყვნენ მოსულნი, მთის ლაღი სუნთქვა და მკვიდრად დგომის უნარი ჰქონდათ მოყოლილი, უმძაფრესად გრძნობდნენ კაცურობის არსს... შენი ლექსები, შენი პოეტური ცხოვრება მაღალი მთების სიჯანსაღით არის საესე... თუ რამე უცხოა მთებისა შენთვის, ეს მათი განკერძოებულობა და მიუკარებლობაა“.

შორით შხარა მოჩანს, ბრძენი ბელადები

შორით უშაა მოჩანს, შორით ათასი წლის

ჩემი ძველი ტომის, მიღმა მენატრები...

აღმოსტემა უნებლიეთ პოეტს მშობლიური მთების დანახვისას!

როგორც თვითონა პოეტი ერთი მთლიანი და მტკიცე, ასევე მისი პოეზიაც მთლიანი ბუნებისა — ასევე მთლიანად, განურჩევლად უყვარს მას სალოცავი სამშობლო, მიუხედავად მისი ეთნოგრაფიული სხვადასხვაობისა. ყველა მშობლიურ საქართველოს მისთვის განურჩეველია ერთად და ცალცალკე. ომანის, ჭაქვისა და ცური პოეტური ხმა ჯანსულისა თანაბრად წვდება სრულიად საქართველოს და ყველგან აღაგზნებს გულებს, განაწყობს კაცს შრომისათვის, ბრძოლისათვის, მაგრამ არ შეცდები, თუ ვიტყვი, რომ იგი განსაკუთრებული სიტბოთი ბათუმს, აჭარას მიმართავს.

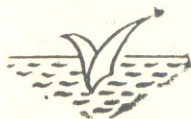
აბა, როგორ შეიძლება მღელვარების გარეშე წაიკითხოს კაცმა მისი წერილები — იქნება ეს განთავისუფლების ასი წლის თავზე დაწერილი, თუ თბილისის დღეების დროს ბათუმში ნათქვამი... განსაკუთრებული ემოციურობით გამოირჩევა ლექსები, რომლებიც ამ ორიოდ წლის წინ პირველად ჟურნალ „ჭოროხში“ დაიბეჭდა.

„აჭარა — ამბობს პოეტი, — საქართველოს ეს „ოქროს ლავეარდი“, ჩვენი ეროვნული ენერგიის ყველაზე უფრო მძლავრი და რაინდული გამოხატულება“, და თანაც ლექსად ასე დასძენს:

გალობის მადლის მომცე უნარი,
სიბრძნე მძლეგარის, სევდა ძლეულთა,
შენ ხარ პერანგი გაუხუნარი,
ყველაზე ახლოს შენ ხარ სხეულთან!
თან დამღვეს მუღამ შენი ზმანება,
სხვა გზები არ მაქვს შენზე დავეშილს,
შენმა ხატულა ლამაზმანებმა
დამიშრეს გულის სისხლი ძარღვებში,
შე რა დაგარქვა, შენ ხარ ბათუმი,
გარდასახველი გარდამესახა.
შენ ხარ აჭარა, სული ქართული
ანუ ქართული სულის კვნესა ხარ!

აი, რატომ უყვართ საქართველოში ჯანსუდ ჩარკვიანი. აი რატომღა, რომ დღეს მთელ ქართველ ხალხთან ერთად გულში იხუტებს საყვარელ პოეტს მისი აჭარა და ულოცავს სახელოვან ნახევარსაუკუნოვან გზას!

ტყვილად როდი უწოდა პოეტმა ერთ-ერთ უკანასკნელ ხანს გამოცემულ კრებულის „დიდი ნათელი“. დიან, დამდგარა პოეტის შემოქმედებაში დიდი ნათელი! სწორედ იგია, საწადელს რომ აწევს შემოქმედს, სწორედ ამ ნათელის ქვეშ უნდა ითქვას ჯერაც უთქმელი, მაგრამ სათქმელი პოეტისეული, ჯანსულისეული სიტყვა! ახლა პოეტს თავისი ცხოვრების ნახევარგზაზე შემოქმედებითი შუადღის ჩახჩახა მზე დაჰნათის. გვჯერა, ამ მხელ, მაგრამ ნათელ გზაზე კიდევ მრავალჯერ მიუტანს მწვერვალს წყალს, მევალეს — ვალს, გზაბნეულს — ასწავლის გზას, შეწამლავს შეუწამლავ ზვარს, მოძებნის დამარხულ ძმათა ძვალს და კიდევ იტყვის მისებური ომანიანი ხმით — ქვეყნად სიცოცხლე ღირს!

„ესთეტიკური ეტიუდები“

ესთეტიკის პრობლემას, მის საფუძვლიან დამუშავებას განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს განვითარებული სოციალიზმის პირობებში. ახალგაზრდობის, მასების ესთეტიკური აღზრდა ჩვენი პარტიისა და მთავრობის, მთელი საზოგადოების უმნიშვნელოვანესი ამოცანაა. მარქსისტულ-ლენინურმა ესთეტიკამ ქმედითი როლი უნდა შეასრულოს ამ დიდი ამოცანის გადაჭრაში. ამ თვალსაზრისით საინტერესოა დოცენტ ლ. აბაშიძის ნაშრომი „ესთეტიკური ეტიუდები“ (გამომცემლობა „საბჭოთა აჭარა“, 1981 წელი).

ნაშრომი შედგება ოთხი თავისაგან: 1. ხელოვნება, როგორც შემოქმედება სილამაზის კანონების მიხედვით; 2. მხატვრული შემოქმედების მეთოდები; 3. მხატვრული სტილი; 4. მხატვრული შემოქმედების პროცესი.

პირველ თავში ავტორი ჩერდება ხელოვნების ფუნქციის დახასიათებაზე, დამაჯერებლად ნაჩვენები დამოკიდებულება ხელოვნებასა და შემეცნების პროცესს შორის, რომ დიდი ხელოვნების ძირითად ფუნქციას, მის არსებით ნიშანს ესთეტიკურობა წარმოადგენს და არა შემეცნება. აქვე ნაჩვენებია განსხვავება და კავშირი ცნობიერებასა და შემეცნებას შორის, შემეცნებასა და ასახვას შორის. ავტორი სამართლიანად შენიშნავს იმ დებულების უზუსტობასა და უკმარისობას, რომ მეცნიერება ცნებებით აზროვნება, ხოლო ხელოვნება — სახეებით აზროვნება. ეს დებულება თითქოს სწორია, მაგრამ, თუ დავუკვირდებით არც ისე მსუბუქი შეცდომის შენიშვნა. სახეებით აზროვნებაზე მითითება არ კმარა ხელოვნების დახასიათებისათვის, ვინაიდან ცნობილია, რომ სახეებით (სურათოვანად, ხატოვანად) აზროვნებენ ბავშვები და განვითარების დაბალ დონეზე მდგომი ტომის ადამიანები, მაგრამ მათი აზროვნება მხატვრული აზროვნება არ არის. ყოველგვარი სურათოვანი და ხატოვანი შემეცნება-ასახვა არ არის ესთეტიკური და არ მიეკუთვნება ხელოვნების სფეროს. ვინც ხელოვნებას სურათოვან-ხატოვან ასახვად მიიჩნევს, ალბათ, ფიქრობს, რომ რამდენადაც მეტი წარმოდგენა უნდება ადამიანს, იმდენად მაღალმხატვრული იქნება მისი ცნობიერების პროდუქტი, მაგრამ ეს ასე არ არის. ხელოვნების ნაწარმოების ღრმა განცდას, მისი ღედააზრის — უშუალო წვდომას ზოგჯერ შეიძლება ხელსაც უშლიდეს მოზღვაკებული წარმოდგენებითი სიტყვით, წარმოდგენებით, ხილულ-თვალსაჩინო მასალა და ხელოვნება, ესთეტიკური განცდა ერთი და იგივე არ არის; თუმცა ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ხელოვნება, ესთეტიკური არ არსებობს ხილულისა და თვალსაჩინოს, გრძნობადის გარეშე, მაგრამ ისეთი გრძნობადი მასალით იქმნება ხელოვნება, რომელსაც განსაკუთრებული ესთეტიკური ღირებულება აქვს. ამგვარად ხელოვნება და ესთეტიკური არ დაიყვანება შემეცნების ფუნქციამდე, მათ შორის — გრძნობად-შემეცნებამდე. თუმცა ხელოვნება სინამდვილის თავისებური შემეცნების პროცესიცაა, იგი მხოლოდ შემეცნების ფორმა არ არის. ამიტომ სწორია ავტორი, როდესაც ამბობს: „ვინც ხელოვნებას შემეცნების ფორმად განიხილავს, იგი დათვურ სამ-

სახურს უწევს მას, რადგან ზღუდავს ხელოვნების შინაარსს, ხელოვნება შექმნება ნებადგა, შეფასებადგა, მოწოდებადგა, და, რაც მთავარია, სილამაზის კანონების მიხედვით შემოქმედებადგა“ (გვ. 16).

ეროვნული

ჩვენ მიგვაჩნია, რომ განსაკუთრებული სიღრმითა და თანმიმდევრულად მოიწოდება პარაგრაფი — „ხელოვნების ესთეტიკური ფუნქცია“. აქ განხილულია სხვადასხვა თეორია (ინტელექტური, პედონისტური, შთაგრძნობის და სხვა) იმის შესახებ, თუ როგორ შემოქმედებს ესთეტიკური და მშვენიერი პიროვნებაზე, რა პროცესებს აღძრავს პიროვნებაში, როდისაა ეს შემოქმედება ესთეტიკური და ა. შ.

პირველ თავშივე განხილულია ხელოვნების ესთეტიკური ბუნება. ავტორი ეძიებს იმ მახასიათებლებს, რომლებიც ხელოვნებას გააჩნია. შემოქმედების მრავალი სფერო არსებობს: პოლიტიკა, მეცნიერება, პედაგოგიური მოღვაწეობა, ორგანიზატორული ხელოვნება... „სინატიფე, სილამაზე, მშვენიერება ხელოვნების ერთ-ერთი არსებითი ნიშანია, თუ ყველაზე არსებითი არა“. თუ ნაწარმოები ან რაიმე ნაკეთობა სილამაზით, სინატიფით, მშვენიერებით გამოირჩევა, ის ხელოვნებას მიეკუთვნება (გვ. 45). ხელოვნება სამართლიანად მიაჩნია შემოქმედებად სილამაზის კანონების მიხედვით, მაგრამ ჩვენთვის ჯერჯერობით გაურკვეველი რჩება თვით სილამაზის, მშვენიერების ცნება: რა არის მშვენიერი? რა არის ლამაზი? რატომ ტონების ერთი სინთეზი მშვენიერია და ესთეტიკურ სიამოვნებას გვანიჭებს, სხვაგვარი სინთეზი — არა. ეს საკითხიც პრობლემად რჩება. ავტორს ყველა საკითხის გადაჭრას ვერ მოეთხოვთ, მაგრამ კარგი იქნებოდა ღეუსვა ეს საკითხი როგორც პრობლემა, თორემ ადამიანების საკმაოდ დიდი ნაწილი, მათ შორის სპეციალისტებიც კი, ამ ცნებათა შესახებ ძალიან მარტივი მსჯელობით კმაყოფილდებიან.

ხელოვნების სფერო ვრცელია და იგი ადამიანთა საქმიანობის ყველა დარგში შეიძლება ზორცილდებოდეს, ცხადია, თავისებურად. ხელოვნების ცნების მოცულობა არ შემოიფარგლება მხოლოდ მხატვრული ლიტერატურით, მუსიკით, სახვითი ხელოვნებით, არქიტექტურით, თეატრითა და კინოთი. ამას მოწმობს დიზაინი, მხატვრული კონსტრუირება, სამრეწველო, ტექნიკური ესთეტიკა (გვ. 45). ხელოვნებაში მთავარია შესაბამისი შინაარსის ლამაზად, ნატიფად ჩამოყალიბება. „ხელოვანი არ არის ვალდებული გვიხატავდეს ლამაზ საგნებს, მაგრამ იგი ვალდებულია ლამაზად ხატავდეს“. (გვ. 49). ავტორი ანეითარებს საესეხით სწორ დებულებას, მაგრამ ხელოვნების ესთეტიკური ფუნქციის და ესთეტიკური ბუნების დახასიათების გაცნობისას იქმნება შთაბეჭდილება, რომ ავტორი ესთეტიკურს შემოსაზღვრავს ხელოვნების სფეროთი, თუმცა არის იმაზე მითითებაც, რომ მშვენიერება ბუნებაშიც გვხვდება. შეიძლებოდა ბუნების მშვენიერების საკითხზე მეტი ყურადღება გაგვემახვილებინა, რომ თვითონ ბუნების საგნები და მოვლენები, პეიზაჟები, ტყის მასივები, მყინვარები და სხვა, მიუხედავად იმისა, მათ სარგებლობა მოაქვთ თუ არა, ესთეტიკური გრძნობების აღმძვრელია.

პირველ თავშივე განხილულია ესთეტიკური აღქმის პრობლემა. აქ შედარებით ვრცელადაა გამოყენებული ფსიქოლოგიური მეცნიერების მონაცემები და აღნიშნულია, რომ მართალია, ესთეტიკური აღქმა ექვემდებარება აღქმის ზოგად კანონზომიერებას, მაგრამ იგი მაინც შეიცავს თავისებურ ნიშანს და ეს ნიშანია შესაბამისი ინფორმაციის მიღების საფუძველზე ესთეტიკური განცდის აღმოცენება, რომ ინფორმაცია თავისთავად არაა სიამოვნებისა და სხვა სუბიექტური ნიშნების მატარებელი. ერთი და იგივე გრძნობადი მასალა შეიძლება სხვადასხვა განცდებს იწვევდეს პიროვნებაში ესთეტიკური განვითარება-აღზრდის მიხედვით. ესთეტიკური აღქმის განვითარებაზე ზრუნვა, ვარჯიშია საჭირო. ვარჯიში კი ეს-

თეტიკურის აღქმის გზით შეიძლება განზოცდელდეს. ამიტომ ავტორი სპეციალურად განიხილავს პრობლემას — ესთეტიკური აღქმა თუ ესთეტიკურის აღქმა. მკითხველი აქ უდავოდ საინტერესო მასალას ნახავს.

პრინციპულად მართებულია გაშუქებული ხელოვნების აღმზრდელის მიერ ფუნქცია. მოტივილი მასალა უდაოდ საინტერესო და საჭიროა, მაგრამ მცირე და რამდენაღმე სპეციატირება. ხელოვნების აღმზრდელის მიერ მნიშვნელობა ურთიულის პრობლემაა, უდიდესი მნიშვნელობის საკითხია. ამ მცირე მოცულობის ნაშრომში სრულად ვერც იქნებოდა განხილული. სასურველია, ავტორმა ან სწვა დაინტერესებულმა კომპეტენტურმა პირმა სპეციალურად იმუშაოს ამ საკითხზე.

მეორე თავში განხილულია მხატვრული შემოქმედების მეთოდები. ავტორის დიდი მუშაობა გაუწევია ამ თავის გაშუქებისათვის, განსაკუთრებით ვრცელადაა განხილული რეალიზმის, კერძოდ, სოციალისტური რეალიზმის პრობლემა. დახასიათებულია მისი ჩამოყალიბება-განვითარების პროცესი, მისი შესატყვისობა საზოგადოებრივ ურთიერთობათა პროცესთან, მშრომელი ადამიანების ცხოვრებასა და საქმიანობის ასახვასთან. ცნობილია, რომ შესასწავლი საგანი და მეთოდი მჭიდრო კავშირშია ერთმანეთთან. მეცნიერებაში საგნის თავისებურება განსაზღვრავს მეთოდის თავისებურებას. ანალოგიური მდგომარეობაა მხატვრულ შემოქმედებაშიც, მაგრამ აქ მეთოდს კიდევ მეტი ფუნქცია აქვს, იგი მეთოდოლოგიის დონეზეა ამაღლებული. ავტორიც ამბობს: „მეთოდი — ეს არის იმ პრინციპების სისტემა, რომელიც საფუძვლად უდევს მხატვრულ შემოქმედებას და წარმართავს შემოქმედების პროცესს“. (გვ. 88). ამავე თავში განხილულია მეთოდის კლასიზაცია ხასიათი, ფილოსოფიურ შეხედულებათა მნიშვნელობა, მხატვრულ-შემოქმედებითი მიმართულებისა და სკოლის ცნებები. ყურადღება გამახვილებულია სოციალური დეტერმინიზმის პრინციპის მნიშვნელობაზე ხელოვნებაში, ადამიანთა აქტიურობის ჩვენებაზე, პროვინებათა შინაგანი მდგომარეობის ასახვის მნიშვნელობაზე და ა. შ. ამ თავის ბოლო ნაწილში დაზუსტებას მოითხოვს ერთი ადგილი. საზოგადოებრივი გარემოს მნიშვნელობის განხილვისას ავტორი წერს: „მხოლოდ კ. მარქსმა გააკეთა დასკვნა იმის შესახებ, რომ თუ ცუდი ზნე ცუდი აღზრდის შედეგია, მაშასადამე ადამიანებს უნდა შეეუქმნათ ადამიანური პირობები და ადამიანობა თავისთავად დამკვიდრდება“. (გვ. 91). სპეციალური განმარტების გარეშე ეს დებულება შეიძლება არასწორად იქნას გაგებული. მართო პირობების შექმნა არაა საკმარისი ადამიანის აღზრდისათვის და ადამიანობა თავისთავად ვერ დამკვიდრდება, ამისათვის თვითონ ადამიანთა აქტიურობაა საჭირო და ინდივიდუალური თავისებურებებიც, შინაგანი შესაძლებლობების გათვალისწინებაც.

მესამე თავში განხილულია მხატვრული სტილის საკითხი. მრავალი ფილოსოფოსის, ხელოვნებათმცოდნისა და ფსიქოლოგის მოსაზრებაა გაანალიზებული. ავტორი ეძებს განსხვავებას სტილსა და მანერას შორის და მიდის იმ დასკვნამდე, რომ შემოქმედის მანერაში გამოხატულია პროვინების ინდივიდუალურა, მაგრამ არაარსებითი თავისებურება. მანერა უმთავრესად უარყოფითადაც განიცდება მხატვრული ნაწარმოების აღქმისას.

ხელოვნებათმცოდნეობისათვის, ლიტერატურის ისტორიის მკვლევართათვის აუცილებელია შესაბამისი ცნებების ზუსტი ცოდნა (კერძოდ, მეთოდი, სტილი, მანერა). ამიტომ ამ თავის შინაარსის გაცნობა კარგ დახმარებას გაუწევს შესაბამისი დარგის სპეციალისტებს ცნებათა მნიშვნელობის დაზუსტებაში.

წიგნის ბოლო თავში ავტორი ეხება მხატვრული შემოქმედების პროცესს. ხელოვნება ადამიანის შემოქმედება-მოღვაწეობის ერთ-ერთი დარგია, თანაც უა-

დრესად მნიშვნელოვანი და სპეციფიკური დარგი. მისი სპეციფიკა კარგად ჩანს ქცევის ფსიქოლოგიურ დახასიათებაში. როგორც ცნობილია, შემოქმედება რთულ პროცესია, რამდენიმე საფეხურისაგან შედგება და ყველა მათგანს შეესაბამება გარკვეული დახასიათება სჭირდება. ამ რთული საქმის შესრულება ყველაზე უკეთესად ისევე შემოქმედმა ადამიანებმა შეძლეს, შემოქმედების პროცესის მკვლევარისათვის უძნელეს პრობლემას წარმოადგენს შთაგონება, რომელსაც ჩვეულებრივ წინ უსწრებს ხანგრძლივი მოსამზადებელი მუშაობა და აი, დგება მომენტი, როდესაც შემოქმედი პიროვნების ცნობიერებაში რადიკალური ცვლილება ხდება, თითქმის ყველაფერი განათდა უცაბედად, ისახება შემოქმედების ძირითადი მიმართულება, შედეგი... ეს პროცესი მხოლოდ ცნობიერების პროცესით ვერ შემოიფარგლება, იგი პიროვნების არაცნობიერ მოვლენებთანაა დაკავშირებული და ამიტომ მართებულად მივიჩნევთ ავტორის მიერ ცნობილი ქართველი ფსიქოლოგის აკადემიკოს დ. უზნაძის შეხედულებათა ვრცლად გამოყენება შემოქმედების ფსიქოლოგიის საკითხებზე, შემოქმედება განხილულია განწყობასთან კავშირში. ავტორს კარგად აქვს გაშუქებული მონაცემების და ნიჭიერების მიმართება, სპეციალური ნიჭიერებისა და მოქმედების ტექნიკის კავშირი, შრომისმოყვარეობის მნიშვნელობა პიროვნების მონაცემების განვითარებისათვის.

განსახილველი ნაშრომის ავტორი საკმაოდ სიღრმით აშუქებს ესთეტიკის ძირითად პრობლემებს, პრინციპულად სწორად არკვევს ხელოვნების შემოქმედების ესთეტიკურ, ასევე ფილოსოფიურ-მეთოდოლოგიურ საკითხებს, და რაც, ჩვენი აზრით განსაკუთრებით ყურადსაღებია, ხელოვნების ფსიქოლოგიის საკითხებსაც. ხელოვნური შემოქმედება ადამიანის ფსიქიკური აქტივობის სფეროს ეკუთვნის და ამიტომ ადამიანის ფსიქოლოგიის ძირეული საკითხის ცოდნა აუცილებელია ხელოვნების პრობლემის კვლევის დროს. ნაშრომი კარგ დახმარებას გაუწევს ამ დარგში მომუშავე სპეციალისტებს და პრობლემით დაინტერესებულ პირებს ბევრი ცნების, პრინციპული საკითხის გარკვევა-დაზუსტებაში.

აგია ართილაყვა.

ისინი მოსკოვს იცავდნენ

ხალხის ხსოვნაში არასოდეს წაიშლება ჩვენი სამშობლოს დედაქალაქის დამცველთა უკვდავი გმირობა. საბჭოთა ადამიანების გამარჯვებამ მოსკოვის მისადგომებთან დასაბამი მისცა ძირეულ შემობრუნებას მეორე მსოფლიო ომში. სწორედ ამიტომ იყო, რომ მოსკოვთან გერმანელ ფაშისტთა ჯარების განადგურების მე-40 წლისთავი საზეიმოდ აღინიშნა მთელს ჩვენს ქვეყანაში.

მოსკოვს მძიმე განსაცდელის ჟამს საბჭოთა კავშირში მცხოვრები ყველა ერის წარმომადგენელი იცავდა. მათ შორის საქართველოს წარგზავნილებიც. როგორც გაზეთი „პრავდა“ აღნიშნავდა, ქართველები იცავდნენ საბჭოთა კავშირის დედაქალაქს, როგორც თავიანთ მშობლიურ ქალაქს. მოსკოვის ბრძოლების მატჩიანეში სახელოვანი ფურცლები ჩაწერეს მოტომსროლელობა და საზენიტო დივიზიების მეტაურებმა პ. ჩანჩიბაძემ, მ. კიკნაძემ, პ. ჩხობაძემ, ა. კანაჩაძემ, ა. ნაკაშიძემ, შ. ბრეგვაძემ, ნ. დალაქიშვილმა, ე. ტატანაშვილმა, კ. სუხიაშვილმა და სხვებმა.

მოსკოვის დამცველთა შორის ბევრი იყო აჭარის წარგზავნილი.

სამამულო ომმა ბათუმელ ექიმს, კომუნისტ ალექსანდრა მასხულიას მოსკოვში მოუსწრო, სადაც იგი გაგზავნილი იყო კვალიფიკაციის ასამაღლებლად. პატრიოტი ქალი 14 ახალგაზრდა ექიმთან ერთად ომის დაწყების მეორე დღესვე გამოცხადდა კომისარიატში და მოხალისედ ფრონტზე წავიდა. სახელოვანმა ქართველმა ქალმა ბრძოლით გაიარა გზა მოსკოვიდან ბერლინამდე, დაიმსახურა მთავრობის მაღალი ჯილდოები, ომის დამთავრების შემდეგ კი კვლავ თავის საყვარელ საქმეს დაუბრუნდა. მედიცინის მეცნიერებათა კანდიდატი ალექსანდრა მასხულია დღეს ბათუმის რესპუბლიკურ საავადმყოფოში მუშაობს და კოლექტივში დამსახურებული ავტორიტეტით სარგებლობს.

1941 წლის ივლისში პარტიის აჭარის საოლქო კომიტეტის განყოფილების გამგე სარდიონ ჯიჯიეშვილი უკვე მოსკოვში იყო — ვ. ი. ლენინის სახელობის სამხედრო-პოლიტიკურ აკადემიასთან შექმნილ სამხედრო კომისართა სამთვიან კურსებზე. აქედან იგი ახლადფორმირებული მე-40 ცალკე მსროლელი ბრიგადის პირველი ბატალიონის სამხედრო კომისარად დანიშნეს. ნოემბრის შუა რიცხვებიდან მოსკოვისათვის ბრძოლის წინა ხაზზეა და პირადი მაგალითით აღაფრთოვანებს მეომრებს. ბატალიონის მეთაურის ი. იულინის დაღუპვის შემდეგ კომისარის წინამძღოლობით ბატალიონი შეტევაზე გადავიდა. ამ ბრძოლაში ს. ჯიჯიეშვილი მძიმედ დაიჭრა, მაგრამ ბრძოლის ველი შემცვლელის მოსვლამდე არ მიუტოვებია. მოსკოვის ჰოსპიტალში მკურნალობდა, გული კვლავ ცეცხლის ხაზზე მიუწყვდა, მაგრამ მძიმე ჭრილობამ ამის საშუალება არ მისცა. მოსკოვისათვის ბრძოლაში გულადმა კომისარმა წითელი ვარსკვლავის ორდენი და საბრძოლო მედალი დაიმსახურა.

— 40 წელი გავიდა მოსკოვთან დიადი გამარჯვების შემდეგ, მაგრამ ხსოვნაში ყოველივე ისეა, თითქოს სულ რამდენიმე დღის წინათ მომხდარიყოს, — ამბობს

ყოფილი სამხედრო კომისარი, დღეს კი აჭარის ასსრ ფინანსთა მინისტრი, გადამდგარი კაპიტანი ს. ჯიჯეიშვილი.

მოსკოვთან ბრძოლაში გმირთა სიკვდილით დაეცნენ ქობულეთის რაიონის სოფელ გვარას მკვიდრნი — ძმები ილიას და ხასან გოხიძეები.

— მოსკოვი განსაცდელშია, მაგრამ ჩვენ ერთი მეტრითაც არ დავინვით უკან, სწერდა ზამას ილიას.

— უკან დასახვეი გზა არაა, უკან მოსკოვია. — პანფილოველთა სიტყვებს იმეორებდა სახლში გამოგზავნილ ბარათში ხასანი.

ამ სიტყვებს იმეორებდნენ ძმები გოხიძეები, თვერათ მოწყობილი, რიფათ პაპუნაიშვილი და სხვა გვარელი ვაჟკაცები მოსკოვის დამცველებთან ერთად.

დიდი სამამულო ომის დაწყების მეორე დღეს ხალას საშუალო სკოლის მასწავლებელი შერმანდის გვარიშვილი ჩაბჭოთა არმიაში გაიწვიეს. ჯერ ბელორუსიაში, მწვერაეთა ოცეულში ჩინებული სამსახურისათვის, ბევრჯერ დაიმსახურა სარდლობის მაღლობა. მოსკოვისათვის ბრძოლაში შერმანდინი 1941 წლის 6 დეკემბერს დაიჭრა. ორი კვირის შემდეგ ისევ მოწინავე ხაზზე იყო. 1942 წლის 25 თებერვალს დაწყებული შეტევისას ნადმის აფეთქების შედეგად დაჭრილი შ. გვარიშვილი კუბიშევის ჰოსპიტალში მოათავსეს. 1942 წლის აგვისტოში დემობილიზაციით მშობლიურ სოფელს დაუბრუნდა, ხალას საშუალო სკოლის დირექტორად დანიშნეს. კარგახანს მუშაობდა ხულოს რაიონშიც. შემდეგ კვლავ ხალას საშუალო სკოლაში გადმოიყვანეს. ვალმოხდილი მეომრის მკერდს მთავრობის ჯილდოები ამშვენებს.

მოსკოვის დაცვის, ვარშავის განთავისუფლებისა და ბერლინის აღების მონაწილე ბათუმელი გვარდიის მაიორი ვადიმ ბრეგვაძე. 1941 წლის მარტიდან 1953 წლის სექტემბრამდე დაჰყო საბჭოთა არმიის რიგებში მამაცმა პატრიოტმა. საბრძოლო დავალებათა შესრულებისას ბრძოლაში გამოჩენილი მამაცობისათვის დაჯილდოებულია სამი ორდენითა და 19 მედლით. 1972 წლიდან მუშაობს ბათუმის გემთსაშენ ქარხანაში კადრების განყოფილების უფროსად.

მოსკოვისათვის ბრძოლებში სიმამაცისა და გმირობის მაგალითები გვიჩვენებს მზიური აჭარის წარგზავნილებიდან ილია შონიამ, პეტრე დრანკომ, ნოე კვირკველიამ, ალექსი ხატაშვილმა, სიმონ დიდოვიკმა, ივანე ვესელოვმა, ვლადიმერ გაბელაიამ, არკადი ოჭანესიანმა, გრიგოლ იოფისმა, შოთა მოქიამ, ჯემალ ჭანკურიძემ და სხვებმა.

...40 წელი გვაშორებს მოსკოვის დაცვის გმირულ ეპოპეას, — ბრძოლასა და შრომაში განვლილი 40 სახელოვანი წელი, მაგრამ დრო ვერასოდეს წაშლის ხალხის ხსოვნაში საბჭოთა ადამიანების სიმამაცეს, მოსკოვის დამცველთა გმირობა უკვადვია.

იასონ ცერცვაკი,

დიდი სამამულო ომის ვეტერანი, გადამდგარი მაიორი.

ა მ ა გ დ ა რ ი

მამულიშვილთა ღვაწლის დაფასება, მათი სახელის უკუდავყოფა ქართველი კაცის ბუნებას ოდითგანვე შესისხლბორცვია. ამ ტრადიციას განსაკუთრებული მნიშვნელობა მიენიჭა ჩვენს ეპოქაში. ხალხი არ ივიწყებს მისი კეთილდღეობისათვის მებრძოლი ადამიანების ხსოვნას.

სწორედ ასეთი კაცური კაცი, აჭარის მოსიყვარულე და მოჭირნახულე გახლდათ სტეფანე ქემხაძე. ასი წელი შესრულდა მისი დაბადებიდან.

მე იგი ღრმა მოზუცებულობაში ვნახე. მანამდე კი ჩემი სოფელელი ბერიკაცების გადმოცემით ვიცნობდი. ძველ დროებაზე რომ ჩამოავდებდნენ საუბარს, ყოველთვის სტეფანე ქემხაძე ეკერათ პირზე.

— იმ კაცმა შვილი სიკვდილს გადაძირჩინაო...

— ის რომ არა, 192 კაცს ხიჭაურში სახრჩობელაზე სიკვდილი ელოდა, როგორც „მთავრობის მოღალატეებსო“...

— ბეგარიდან ბევრჯერ გადაგვარჩინაო...

— ჩვენს ბაღნებს უფასოდ წიგნებს ურიგებდა, ისწავლეთ, ხალხსა და ქვეყანას გამოადგებიო... თავისუფალ დროს საქართველოს სახელოვან წარსულსა და რუსეთში მომხდარ რევოლუციაზე გველაპარაკებოდა.

„— კაი კაცი იყო, ღმერთმა სიკეთე არ მოუშალოს იმას“, — იტყოდა ხშირად მამაჩემი.

სტეფანე ქემხაძე სამტრედიის რაიონის სოფელ ცხენიშში დაიბადა, ღარიბი გლეხის ოჯახში. მამამისს საბას, 10 ქალ-ვაჟი ჰყავდა. ღარიბად ცხოვრობდა ოჯახი. სოფლის ორკლასიანი სასწავლებლის დამთავრებისთანავე მოჯამაგირეობა დაიწყო, ხოლო 17 წლისა ბათუმში ჩამოდიხ და მუშაობას იწყებს მანთაშევის ქარხანაში. შემდეგ ღარაჯ-ღამლაგებლად ეწყობა ბათუმის 6-კლასიან სამოქალაქო სკოლაში და ექსტერნად სწავლობს. სტეფანე ქემხაძე პირველი იყო, რომელმაც წარჩინებით ჩააბარა გამოცდები და ატესტატი მიიღო.

სკოლაში მუშაობის დროს სტეფანე ქემხაძე ახლოს გაცნობია რევოლუციურად განწყობილ ახალგაზრდობას. 1905-1907 წლების რევოლუციის დროს მისი ბინა რევოლუციურად განწყობილი ბათუმელი ახალგაზრდების თავშესაფარს წარმოადგენდა, პირადად მონაწილეობდა რევოლუციონერთა მიერ მოწყობილ კრებებსა და დემონსტრაციებში, პროკლამაციების გავრცელებაში.

„...პირველად მაშინ ვიგრძენი თუ რა ძვირფასი ყოფილა, როდესაც სახალხო საქმეს განდობენ და შენში ხედავენ უნარს, რომლითაც შეგიძლია მოემსახურო ნათელ მიზანს“. — წერს თავის მოგონებაში ს. ქემხაძე.

სამოქალაქო სკოლის წარჩინებით დამთავრების შემდეგ ს. ქემხაძემ ბათუმის ოლქის სამმართველოში სამოვინაი კურსები დაამთავრა მწერლის თანამდებობაზე მუშაობისათვის, მაგრამ ვერსად მოეწყო და იძულებული გახდა ერთხანს ჩაქვის საუფლოსწულო მამულში ემუშავა.

1911 წლის იანვრიდან ს. ქემხაძე ხულოს მაზრაშია სხალთის სასოფლო კან-

ბრძოლა
სარესთან გა-
მართა

ეროვნული
გენერალ-მაიორი
გენერალ-მაიორი

ბიზნესი
ლოგო ბე-
ტასა შინა-

ება, აჭარლე-

ბ, საკმარისია

და შემიძლია

მდეგ, ტრიბუ-

ობამ სოფლე-

ფლო კანცელა

აბაშიძე.
დენ ზემო აჭა

958 წელამდე

გვერდი 1

რგო ქავთა-

ცნება წე-

ს მკვიდრთა
წილობა მთლ-

ქართულ

მოსაგონარი

დაბთავრე-
დირექტორ-

ბის შემსრუ-
ბელ კომიტე-

საახალწლო საღამო

ბათუმელ მწერლებს

ვუძღვნი ქვემოთ სტრიქონებს ერთ ჯგუფს ბათუმელ მწერალთა! —
 ვუსურვებ კალმით დაპყრობას ახალ და ახალ მწვერვალთა!
 ჩვენი შავი ზღვის გავლენით, წერის დროს, ძლიერ ველავ და, —
 ვთხოვ, — მაპატიონ სულგრძელად, — თუ სიტყვა გრძელად ვერა
 : ვთქვა!

ასს გამოვაკლოთ ათი და — რაც დავგრჩა, — მისი ტოლია, —
 მაღამოსავით პოეტი და კაცი — მაღალზონია!
 „მზესაც ეწვევა... სიბერე!“ — ამბობს ერთ ლექსში ნესტორი!
 ამას ნესტორზე ვერ ვიტყვით! — მასზე არ არის ეს სწორი!

პოეზია ზღვის ღონიდან მზემდე აღის ფრიდონისა!
 მისი ღვაწლის მოთაყვანე სიკვდილამდე ვიყო, — მინდა!
 მის ბრწყინვალე ერთტომეულს გამყიდველი დახლქვემ მაღავს!
 ვთხოვ, განგების დიდო ძალავ, შემახვედრე ფრიდონხალვაშს!

უსაყვარლეს კაცს და პოეტს, — ჩვენს მამია ვარშანიძეს, —
 რომ არ მივესიყვარულო, — ისე გული არ გამიძლებს!
 ვაქე, როცა გადიხადა იუბილე სამოცი წლის,
 კვლავ მაღლობას ვეუბნები პოეტური სამოთხისთვის!

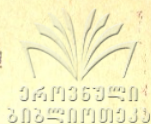

ხიდი ზღვაზეც გაუღვია ჩვენს ჩხაიძე ალექსანდრეს!
 ღამით, როცა ქალაქს სძინავს, დრამის გმირთა გვარებს ადგენს!
 და ხორცს ასხამს თავისუფლად ყველა თემას თავისუფალს!
 მის ქმნილებებს სიმართლე აქვთ, — ჟანგბადით ჩაისუნთქავ!

ნაღდ კრიტიკოსს და რედაქტორს — ვადიდებ შოთა
 ქურიძეს! —
 მის მკერდში მამულიშვილის დიდი ქართული გული ძგერს!

სამოცი უკვე განვლო და (ვიცი, ას ოცსაც უმიზნებს!)
იყოს ხანგრძლივი სიცოცხლე მისი მის ნება-სურვილზე!

აჭარის წარსულს — ტრაგიკულს — მხატვრულად აღწერს
ფ ა ღ ა ვ ა!

დამპყრობლებს ნაწარმოებშიც ვერ იტანს დასანახადად!
მის ისტორიულ რომანებს ჰყავს უამრავი მკითხველი!
ალოობა აქვს იუსუფს და, — რაც დათესა, — მკის ხელით!

ნიჭი ორატორობის და ნიჭი ენამზეობისა
ყველგან შევნიშნე შერვაშიძეს — ამ შერმადინს მწერლობისა!
სიყვარულით, ერთგულებით, რაინდობით — სამი რამით —
არის მზიურ აჭარაზე მიჯაჭვული ა მ ი რ ა ნ ი!

საქართველოს რუკის გარდა, არ ღოცულობს სხვა რუკაზე, —
სანუკვარი სანუკვარზე, — გ ი ო რ გ ი ლ ე ქ ს ა ლ უ ქ ვ ა ძ ე!
ქართულობით ანთებული — ახალ წიგნთა სალუტს გვაძლევს!
შეჟარცხინე, — ვინ მწერლობას და კაცობას არ უფასებს!

შთამომავალს გმირი გურჯის — გაუმარჯოს ჯემალ ჯაყელს!
ბევრი მისი წიგნი გულში სამუდამოდ შევასახლე!
მკითხველისთვის მომავალში უფრო საყვარელი გახდეს
და მკითხველიც ჯემალ ჯაყელს არასოდეს აუჯანყდეს!

აჭარის თბილ, მომღიმარ მზეს მოჰგავს ზ უ რ ა ბ გ ო რ გ ი ლ ა ძ ე!
თავის ამბოხ ლექსს კითხულობს, — მსმენელს ღელვის ბორკილს
ადებს!

ესტუმრები — გადაგვება! წამოხვალ და — მოგინატრებს!
ვუსურვებდი, ყოფილიყოს უკვდავების მობინადრე!

დრო მოვიდა, დროს თან მოჰყვა საყვარელი შ ო თ ა რ ო ყ ვ ა!
მე მას ვიცნობ, როგორც მწერალს, ნაყოფიერს, გულწრფელს,
მოყვასს!

სატირა აქვს, — არ ექნება აჭარაში ბარე ორ კაცს!
რაც დაწერა, სუფეღაფრის სქელ „რჩეულში“ ვთხოვ თავმოყრას!

გულმართალი გ ი ო რ გ ი ა! ღომა ღ ო რ თ ქ ი ფ ა ნ ი ძ ე ა! —
ნამდვილ კაცად, ნამდვილ მწერლად და კაი ყმად გამიცნვია!

მასთან ყოფნით უდიდესი სიხარული განმიცდია!
გული მწყდება: მისი ფასი სათანადოდ არ იცინა!

პოეზია არის მისი სიცოცხლე და თვალისჩინი!..
და ცნობილი პოეზია ახლა ნ ა ნ ა გ ვ ა რ ი შ ე ი ლ ი !
სძულს სალექსო მეტყველების ხელოვნურად გართულება:
თუმც თბილისში გადმოვიდა, — მაინც დარჩა ბათუმელად!

აქ ვაქებ სხვა გ ო რ გ ი ლ ა ძ ე ს — პროზაიკოსს და ჟურნალისტს!
მართლაც კაცური კაცია და კალმით — კაცთა მკურნალი!
საკუთარ კორესპონდენტად ჰყავს აჭარაში „კომუნისტს!“
მადლობა ვუთხრათ მ ი ხ ე ი ლ ს, ამხელა საქმეს რომ უვლის!

დიდება და ვაშა ლაღოს — მამულიშვილს, პოეტს, მხატვარს!
რომ შეგზვდება, სევდა-ნაღველს,—თუ გაქვს,—წამსვე გაგიფანტავს,
კალმითა და ფუნჯით იღვწის და ქართული შვენი ჯიშით —
საოცრად თბილ, საოცრად ტკბილ და საამო ს ე ი დ ი შ ე ი ლ ს!

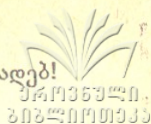
მე არწივთან ვათანაბრებ ალალ პოეტ ქ ა თ ა მ ა ძ ე ს !
ევლოს მუდამ გამარჯვებით! არასოდეს არ დამარცხდეს!
რამდენჯერაც გამიჭირდა, — გაჟკაცურად შემეშველა!
ვადლეგრძელებ მჯობნის მჯობსა და ბაჯაღლო ჯეჟელ ჯ ე მ ა ლ ს !

მწერალი და მეცნიერი არის ა რ ჩ ი ლ ტ ო ტ ო ჩ ა ვ ა !
მისი ნაწარმოებები კარგა მოზრდილ ორ ტომს ჩავა!
მზე და მთვარე (ვარსკვლავებიც!) რუსთაველზე ამოსდის და —
არ არსებობს მისთვის წიგნი, გარდა „ვეფხისტყაოსნისა!“

მახარებს შემოქმედება მე მ ო დ ე ბ ა ძ ე ნ ო დ ა რ ი ს !
მის პროზას სერიოზული განხილვა უნდა (დროც არის!)
მოდას არ აჰყვა არასდროს ეს ჭეშმარიტი მწერალი!
„რას მიედ-მოედებაო?!“ — მასზე ვერ იტყვის ვერავინ!

მისი ქება მესმის გარეთ! მისი ქება მსმენია შინ!
პატრიოტი ვარ მხურვალე მე მ ჟ ა ვ ი ა ქ ს ე ნ ი ა ს ი !

ხალხს აყენებს მისი ლექსი კარგ გუნება-ხასიათზე! —
რასაც მე ვწერ, სიმაღლეს ვწერ! — არაფერს არ ვაზვიადებ!

შუქმოსილ და ლექსუშიშარ შესანიშნავ შოთას ვაქებ —
მშვენიერი პოეტური სახეების მოქანდაკეს!
მთელი მისი პოეზია ქართული მზით მოიშობისფრა!
დაე, მუდამ ზეიმობდეს მუზა შოთა ზოიძისა!

მწერალსა და იუმორისტს — ვკოცნი — ვახტანგ
ახვლედიანს!

რაც სიკეთე მას უქნია, — სუფველა წინ დახვედრია!
მოყვრისათვის გულის კარებს არც მიხურავს, არც ჩარაზავს!
იმას უყვარს აჭარა და იგი უყვარს აჭარასაც!

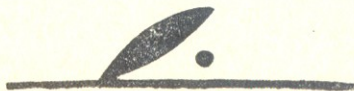
სიწუმით გამორჩეული არის ვლადიმერ დარჩია!
მის პროზასა და იუმორს ნათელი ნიჭი აჩნია!
მან არ ატეხა ხმაური და ჩრდილში დგომა არჩია!
ჩრდილში დგომისთვის დღეს მწერალს არც ერჩიან და არც სჯიან!

ბავშვობიდანვე სარეცელს მიჯაჭვულ დიასამიძეს
ბედნიერებას მამული და პოეზია ანიჭებს!
ვუსურვებ სწეულ სულიკოს — ავტორს ჯანსაღი ლექსების —
ამოუთხრელად გაედგას მკითხველის გულში ფესვები!

დადებითი შეფასება ჩვენმა პრესამ უკვე მისცა
მის ლექსებს და მის პოემას—ვრცელს — „ძლევაი უკუნისა!“
უმაღლესი პოეზიის მთისძირას დგას და იმ მთაზე, —
ვიცი და მწამს, — უცილობლად ავა ემენ დავითაძე!

ყველას — ერთად

ღრმად ვარ დარწმუნებული, რომ არმოსაწონს არ დაწერთ!..
და წიგნებს გამომცემლობებს — მიუტანთ ადრე ვადაზე!
დე, დაპყრობილი გქონოდეთ მკითხველის გული ათას წელს!..
და, თუ მკითხველი ისურვებს, დროს თვითონ იგი გადასწევს!

საახალწლო სანუშარი

შ. რუსთაველის სახელობის ბათუმის სახელმწიფო პედაგოგიურ ინსტიტუტში დიდი ზეიმი იყო: მწვობრში შევიდა ათასი სტუდენტისათვის გათვალისწინებული ახალი სუთსართულიანი სასწავლო კორპუსი.

ამ ღირსშესანიშნავ მოვლენას მივხვდნა მიტინგი, რომელიც გახსნა საქართველოს კომპარტიის ბათუმის საქალაქო კომიტეტის პირველმა მდივანმა დ. მანჯგალაძემ.

მიტინგზე სიტყვით გამოვიდა საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის ბუროს წევრობის კანდიდატი, საქართველოს კომპარტიის აჭარის საოლქო კომიტეტის პირველი მდივანი ე. პაპუნძიძე, მან პარტიის აჭარის საოლქო კომიტეტის, აჭარის ასსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის, აჭარის ასსრ მინისტრთა საბჭოს სახელით გულითადად მიულოცა სტუდენტებს, ინსტიტუტის ლექტორ-მასწავლებლებს დიდი საახალწლო საჩუქარი — ახალი სასწავლო კორპუსის საექსპლუატაციოდ გადაცემა. აღნიშნა, რომ იგი აიგო სკკპ ცენტრალური კომიტეტის პოლიტბიუროს წევრობის კანდიდატის, საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის პირველი მდივნის ამხ. ე. შევარდნაძის ინიციატივითა და უშუალო დახმარებით.

ბათუმის პედინსტიტუტის რექტორმა პროფესორმა დ. ბალაძემ მადლობა გადაუხადა ყველას, ვინც მონაწილეობდა ამ დიდმნიშვნელოვანი ობიექტის მშენებლობაში.

მიტინგზე გამოვიდნენ სტუდენტი ა. გელაძე, პოეტი ჯ. ქათამაძე. დამსწრეთა ტაშის გრიალში № 5 სამშენებლო ტრესტის სპეციალიზე-

ბული მონაპირკეთებელი სამმართველოს მომპირკეთებელმა ე. პავლენკომ ახალი შენობის სიმბოლური გასაღები გადასცა პროფესორ დ. ბალაძეს.

გაიხსნა თოჯინების სახელმწიფო თეატრი

განათლების მუშაკთა საოლქო სახლის შენობაში, სადაც თავისი პირველი წარმოდგენა გამართა ბათუმის სახელმწიფო ქართულმა თოჯინების თეატრმა, ბავშვებთან ერთად შეიკრიბნენ მშობლები, ინტელიგენციის წარმომადგენლები, ახალგაზრდები, ხელოვნებისა და ლიტერატურის მოღვაწეები.

აუდიტორია მოუთმენლად ელოდა ფარდის გახსნას. და აი, სცენაზე გამოჩნდნენ მ. ხეთაგურის „ხეტიალას“ კოლორიტული პერსონაჟები. სპექტაკლმა (რეჟისორი გ. სარჩიშვილი) ყურადღება მიიპყრო არა მარტო თემის აქტუალობით, არამედ მუსიკალური გაფორმებით, ლამაზი დეკორაციით.

მაყურებლებმა ტაშით დააჯილდოვეს სპექტაკლის მონაწილე მსახიობები.

მისაღმეგებელი სიტყვით გამოვიდნენ აჭარის ასსრ კულტურის მინისტრი ბ. მახარაძე, საქართველოს სსრ სახალხო არტისტები მ. ჩახავა, ტ. საყვარელიძე, საქართველოს სსრ კულტურის მინისტრის მოადგილე გ. ჟორჟოლიანი, საქართველოს სსრ თეატრალური საზოგადოების პრეზიდიუმის თავმჯდომარის პირველი მოადგილე ო. ევაძე, საქართველოს თეატრალური საზოგადოების აჭარის განყოფილების გამგეობის თავმჯდომარე ა. ჩხაიძე, თბილისის სახელმწიფო რუსული და ქართული თოჯინების თეატრების დირექტორები ი. გოცირიძე და მ. მაღლაფერიძე, საქართველოს თეატრალური ინსტიტუტის სტუდენტი თ. ბოლ-

ქვაძე, ბათუმის № 2 სკოლის მოსწავლე ქ. ძირკვაძე, პოეტი ჯ. ქათამაძე.

ჯანსუღ ჩარკვიანის უმეოველდებითი საღამო

ი. ჭავჭავაძის სახელობის ბათუმის სახელმწიფო დრამატულ თეატრში გაიმართა ცნობილი ქართველი პოეტის ჯანსუღ ჩარკვიანის დაბადების 50 წლისთავისადმი მიძღვნილი შემოქმედებითი საღამო.

საღამო გახსნა საქართველოს მწერალთა კავშირის აჭარის განყოფილების პასუხისმგებელმა მდივანმა ფ. ხალვაშმა.

მოხსენებით გამოვიდა გამომცემლობა „საბჭოთა აჭარის“ დირექტორი ა. აბულაძიანი.

იუბილარს მიესალმნენ მწერლები გ. საღუქვაძე, თ. ჩხენკელი, თ. პაჭკორია, პროფესორი დ. სტურუა, კომკავშირის ხელუხაურის რაიკომის პირველი მდივანი ჩ. ომერაძე, ტანკერ „ჩკალაფის“ კაპიტნის პირველი თანამძღვრე ა. თურქია, პედაგოგი რ. რომანაძე, ბათუმის სამკერვალო საწარმოთა გაერთიანების მუშა ლ. ტომოფევა, ბათუმის პედინსტიტუტის სტუდენტი ნ. მახარაძე, ბავშვთა ტანვარჯიშის სკოლის დირექტორი რ. სისარულიძე. ახალგაზრდა პოეტები ჟ. საჯიშვილი და ნ. ღუმბაძე, აჭარის ასსრ კულტურის სამინისტროს მეთოდური ცენტრის დირექტორი ნ. ბერიძე. მსახიობებმა ნ. საკანდელიძემ, ზ. შილაკაძემ, ა. ქარჩავამ წაიკითხეს ჯანსუღ ჩარკვიანის ლექსები.

ჯ. ჩარკვიანმა გულითადი მადლობა გადაიხადა მისი ღვაწლის დაფასებისათვის და წაიკითხა ლექსები.

„იმერო აჭარის ღაფხარდში“

აჭარის პროფკავშირების კულტურის სახლის ლიტერატურულმა გაერთიანებამ და ბიბლიოთეკის საბჭომ ბათუმის კულტურულ-საგანმანათლებლო

სასწავლებელთან ერთად მოაწყო დიდი ქართველი პოეტის ჯანსუღ ჩარკვიანის დაბადების 50 წლისთავისადმი მიძღვნილი საღამო, რომელიც გახსნა ლიტერატურული გაერთიანების თავმჯდომარემ, საქართველოს სსრ დამსახურებულმა მასწავლებელმა ვ. რუსეიშვილმა.

მოსხენებები გალაკტიონ ტაბიძის ცხოვრებისა და შემოქმედების შესახებ წაიკითხეს სახალხო უნივერსიტეტის მსმენელებმა ლ. წილოსანმა, ნ. გვარიშვილმა, ლ. ფაღავამ და ი. ბოკუჩავამ, უფროსმა ბიბლიოთეკარმა ნ. ჭყონიამ.

ნორმა დეკლამატორებმა წარმოადგინეს ლიტერატურულ-მხატვრული კომპოზიცია „ოქრო აჭარის ლაქვარდში“. შეჯამდა დეკლამატორთა კონკურსი, გამარჯვებულებს გადაეცათ წიგნები და სხვა სუვენირები.

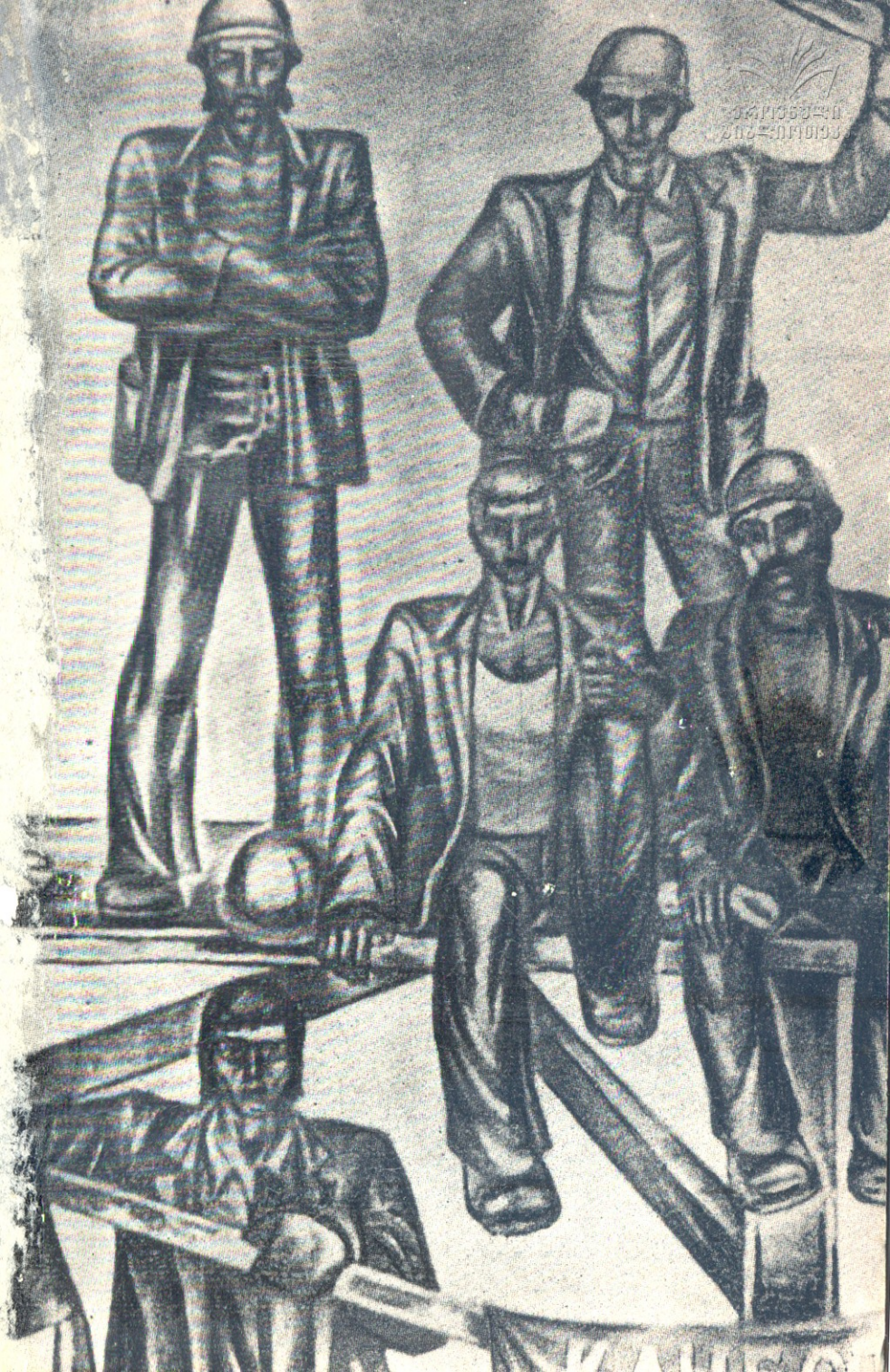
კულტურულ-საგანმანათლებლო სასწავლებლის მოსწავლეებმა და ლიტერატურული გაერთიანების წევრებმა შეასრულეს გალაკტიონის ლექსებზე დაწერილი ქართველ კომპოზიტორთა სიმღერები.

ახალგაზრდა პოეტმა და მხატვარმა მ. მახარაძემ ლიტერატურულ გაერთიანებას უსახსოვრა თავისი ფერწერული ტილო „გალაკტიონი ზღვის პირას“.

პოეზია უპირველეს ყოვლისა

ბათუმის ინდუსტრიულ ტექნიკუმში გაიმართა პოეზიის საღამო, რომლის დევიზი იყო „პოეზია უპირველეს ყოვლისა“.

აჟღერდა შ. რუსთაველის, ბარათაშვილის, ვაჟა-ფშაველას, ილიას, აკაკის, გალაკტიონის, ი. ნონეშვილისა და სხვათა ლექსები. მოსწავლეებმა წაიკითხეს ქართველი საბჭოთა პოეტების ლექსები, სოლო პოეტებმა ც. ანთაძემ, ჯ. ქათამაძემ — თავიანთი ახალი ნაწარმოებები.

6143/33

წაკ 40 კაკ.

ЛИТЕРАТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ
И ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

„ЧОРОХИ“

ОРГАН СОЮЗА ПИСАТЕЛЕЙ
ГРУЗИИ И АДЖАРСКОГО ОТДЕЛЕНИЯ
ИНДЕКС 76118